

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA GOSPODARSKI
RAZVOJ IN TEHNOLOGIJO

APLIKATIVNA ANALIZA STANJA NA PODROČJU SOCIALNE EKONOMIJE V REPUBLIKI SLOVENIJI

**(s smernicami za pripravo dolgoročne
Strategije razvoja socialne ekonomije v Sloveniji 2019-2029 ter
Programom kratkoročnih ukrepov - Akcijski načrt 2019-2020)**

Naročnik: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
Izvajalec: Združenje CAAP, so.p. (Karolina Babič in Staša Dabič Perica)

Februar 2018

Kazalo

UVOD	4
A.) ANALIZA STANJA SEKTORJA SOCIALNE EKONOMIJE V SLOVENIJI	9
1. OSNOVNI POJMI	9
2. SOCIALNA EKONOMIJA: IZHODIŠČA IN ZNAČILNOSTI	14
Teoretska in zgodovinska izhodišča socialne ekonomije	14
Načela in cilji SE ter značilnosti subjektov SE	19
Subjekti socialne ekonomije v Sloveniji	25
3. ANALIZA SEKTORJA SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA IN SOCIALNE EKONOMIJE Z VIDIKA PONUDBE IN POVPRASEVANJA	29
Glavni mejniki v razvoju SE v Sloveniji	29
Analiza subjektov socialne ekonomije	29
Analiza realizacije načel in značilnosti socialnih podjetij (in ostalih subjektov SE)	36
Identifikacija deležnikov v ekosistemu SE	40
Identifikacija potrebnih podjetniških in sektorsko specifičnih znanj	42
4. ANALIZA PODPORNEGA OKOLJA	43
Analiza podpornih organizacij za spodbujanje SE	43
Analiza izobraževalnega sistema	44
Analiza političnega okolja in resornih pristojnosti v okviru državne uprave	48
Analiza sistemsko pravne ureditve	50
Analiza sistema financiranja	53
Pregled preteklih finančnih ukrepov in spodbud (v obdobju 2009 - 2017)	53
Pregled načrtovanih spodbud in ukrepov	60
Analiza potreb za zagon in rast podjetij v sektorju socialne ekonomije	62
5. ANALIZA TRŽNE VRZELI IN TRŽNIH MOŽNOSTI SEKTORJA SOCIALNE EKONOMIJE	65
6. IDENTIFIKACIJA OVIR IN PRIPRAVA REŠITEV ZA PREHOD SEKTORJA SOCIALNE EKONOMIJE IZ PROJEKTNEGA FINANCIRANJA V TRAJNO DEJAVNOST NA TRGU	71
Ovire pri prehodu v neodvisnost in trajno dejavnost na trgu	71
Predlog tipov poslovnih modelov za subjekte SE	75
B.) SMERNICE ZA STRATEGIJO IN PROGRAM UKREPOV	77
IZHODIŠČA ZA DOLGOROČNO RAZVOJNO STRATEGIJO SOCIALNE EKONOMIJE TER KRATKOROČNI PROGRAM UKREPOV (AKCIJSKI NAČRT)	77
Izhodišča za dolgoročno razvojno strategijo socialne ekonomije 2019-2029 - procesna izhodišča in vsebinska izhodišča	77
Predlogi ukrepov za razvoj socialne ekonomije v Sloveniji	81
Kratkoročni program ukrepov – akcijski načrt 2019-2020 - tabela ukrepov	86
VIRI	102

SOCIALNA EKONOMIJA - IZ SKUPNOSTI ZA SKUPNOST

»Subjekti socialne ekonomije so organizacije oseb, ne organizacije kapitala. Delajo s kapitalom in drugimi nedenarnimi viri, vendar ne za kapital.«¹

¹ Vir: *Nedavni razvoj socialne ekonomije v Evropski uniji*, str. 10: "Social economy organisations are said to be organisations of people, not of capital. They work with capital and other non-monetary resources, but not for capital."

UVOD

Ta dokument je dokument o "socialni ekonomiji", ne samo o "socialnem podjetništvu". Ko smo januarja 2018 v Mariboru gostilu mednarodno delavnico o zadružništvu, je o razliki med obema v uvodnem predavanju zelo nazorno spregovoril Bruno Roelants, takrat ravno sveže imenovani novi generalni direktor Mednarodne zadružne zveze (ICA - *International Co-operative Alliance*). V svoji razlagi razlike med "socialno ekonomijo" in "socialnim podjetništvom" je izhajal iz tega, da beseda "socialno" v eni in drugi besedni zvezi ne pomeni istega. Kadar govorimo o "socialnem podjetništvu" (ang. *social entrepreneurship*) beseda "socialno" pomeni, da ta podjetja skozi svoje delovanje ustvarjajo določeno družbeno dobro ali družbeno korist. Najsi bo to, da razvijajo in prodajajo takšne produkte (proizvode ali storitve), ki odgovarjajo na določene družbene probleme in so zato družbeno koristni, ali pa da zaposlujejo osebe, ki sicer zaradi kakšnih svojih posebnosti težje dostopajo do zaposlitve, ali oboje. Kadar pa govorimo o "socialni ekonomiji" (ang. *social economy*), pa govorimo o nečem drugem tako v pomenu obsega kot v vsebinskem pomenu. Z vidika obsega gre za to razliko, da "socialna ekonomija" poleg socialnih podjetij vključuje tudi druge subjekte (zadruge, invalidska podjetja in zaposlitvene centre, nevladne organizacije, vzajemne družbe ipd.). Drugo, še bolj pomembno pa je to, da beseda "socialno" v pojmu "socialna ekonomija" pomeni drugačno "družbeno organiziranost", pomeni prizadevanje skupnosti, da na drugačen način odgovori na potrebe po zagotavljanju temeljnih dobrin za življenje ljudi in delovanje skupnosti. "Socialna ekonomija" torej ne pomeni samo seštevka določenih skupin subjektov, ki razvijajo in prodajo družbeno koristne produkte, temveč je mnogo več od tega, je v temelju drugačna naravnost skupnosti, ki si proizvodnjo in delitev osnovnih dobrin za življenje prizadeva organizirati drugače, kot je to organizirano v kapitalističnem gospodarskem sistemu zadnjih dveh do treh stoletij, in sicer tako, da skozi skupnostne oblike produkcije, distribucije in potrošnje polnomoči skupnost, da postaja vse bolj zmožna skrbeti sama zase ter samo sebe spreminjati s ciljem doseganja družbene pravičnosti, dostojnega življenja ter enakopravnosti in vključenosti vseh posameznikov.

Naročnik te analize, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, je naročil izvedbo *Aplikativna analiza stanja na področju socialne ekonomije v Republiki Sloveniji*, kar vključuje izvedbo analize stanja sektorja socialne ekonomije ter pripravo izhodišč za dolgoročno razvojno strategijo socialne ekonomije ter kratkoročni program ukrepov. Glede na konceptualno izhodišče, predstavljeno zgoraj v prvem odstavku, smo se kot izvajalec, ki je bil izbran v postopku javnega naročanja za to naročilo, torej znašli pred precej zahtevno nalogo. Izvajalec analize, Združenje CAAP, so.p., smo organizacija podpornega okolja za socialno ekonomijo, ki je pričela z delovanjem v okviru projekta *Evropska prestolnica kulture - Maribor 2012*, in sicer kot vsebinski nosilec programskega sklopa *Urbane Brazde*. Od takrat do danes smo pri zagonu in razvoju strokovno spremljali že več kot petdeset zadrug in socialnih podjetij, krepili svoje strokovne kapacitete na področju socialne ekonomije, sodelovali v procesih zagovornišva in strateškega načrtovanja v sektorju socialne ekonomije na lokalni, regionalni in nacionalni ravni, ter se povezovali z drugimi sorodnimi organizacijami doma in v tujini. Pripravo analize pri izvajalcu sva izvedli Karolina Babič, doktorica filozofskih znanosti in habilitirana višja predavateljica za socialno ekonomijo, ter Staša

Dabič Perica, univerzitetna diplomirana kulturologinja, v sodelovanju z ostalimi sodelavci in člani Združenja CAAP, so.p. ter zunanjimi sodelavci.

Na tem mestu tudi zahvala in opravičilo. Zahvala vsem, ki ste pomagali pri tej zahtevni nalogi, hvala vsem iz zasebnih in javnih organizacij, ki ste si v teh nekaj mesecih dopisovali z nami, hvala vsem, ki ste s svojimi preteklimi analizami in zapisi, na katere smo referirali, že orali ledino na tem področju. Za vsa gradiva ter usmeritve hvala Mojci Štepic, državni sekretarki v kabinetu predsednika Vlade RS in vodji Sektorja za socialno podjetništvo in zadružništvo na Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo, ter Tadeju Slapniku, državnemu sekretarju v kabinetu predsednika Vlade RS. Hkrati pa tudi opravičilo vsem, ki vas v tem kratkem času priprave analize nismo uspeli na primeren način upoštevati, vsem, ki boste opazili, da določene vsebine, ki sodijo v ta obsežni sektor socialne ekonomije po vašem mnenju niso točno ali pravično zajete. Zavedamo se, da je sektor socialne ekonomije v Sloveniji obsežen, da obstaja veliko organizacij in posameznikov, ki so v preteklih letih in desetletjih naredili ogromne napore na svojih področjih delovanja. Vendar je bila ta analiza zaradi usmeritve naročnika, da se analiza specifično bolj usmeri na tisti del socialne ekonomije, ki se je v preteklih letih razvil zaradi spodbujanja socialnega podjetništva, bolj osredotočena na ta vidik, čeprav smo poskušali (tudi po navodilih naročnika) ves čas ohranjati v oziru celovit pogled in okvir socialne ekonomije v širšem smislu. Zagotovo pa smo zaradi fokusa analize mnoga prizadevanja tistih, ki vsak dan gradijo socialno ekonomijo v praksi na terenu, pri tem zapisu spregledali. Verjamemo, da bomo ob novih priložnostih skupnega dela za razvoj sektorja socialne ekonomije lahko te napake popravili. Prosim, vzemite, razhajanja med nami, ki morda izhajajo iz tega dokumenta, kot začetek našega skupnega dela, ne pa kot dokončen razhod. Ob tem pa tudi opravičilo vsem bralcem dokumenta, ki se boste opogumila in ga prebrali do konca, opravičilo za (pre)dolgo dolžino ter mestoma suhoparno vsebino dokumenta. Ni bilo v naši moči, da naredimo drugače.

Metodološka pojasnila

Pojasnila glede predmeta analize

Predmet naše analize je "socialna ekonomija" (SE), ki pa je, kot smo uvodoma rekli, širok in kompleksen pojem. Hkrati pa je zaradi usmeritev naročnika analiza osredotoča na "socialno podjetništvo" kot na tisti del socialne ekonomije, ki spada glede na pristojnosti in pretekla prizadevanja v resor Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo ter predstavlja pomemben del vladnega projekta št. 9 "Spodbujanje socialnega podjetništva, zadružništva in socialne demokracije". Zato celotno področje "socialne ekonomije" ni raziskovano enako poglobljeno, ampak samo pregledno. Konkretno to pomeni, da področje invalidskih podjetij in zaposlitvenih centrov ter nevladnih organizacij nasploh ni enako poglobljeno vključeno v to analizo, kot so socialna podjetja. Prav tako je treba izpostaviti, da mora biti bralec analize ves čas pozoren na prehajanja analize s širšega polja socialne ekonomije na ožje polje socialnega podjetništva in obratno. Ob tem pa analiza zahteva tudi nekaj prizanesljivosti pikolovskega bralca, saj zaradi generalnega mešanja teh dveh pojmov na strani analizantov ter v ostalem referenčnem gradivu, točne razmejitve med obema pojmomoma v vseh trenutkih analize nismo mogli zagotoviti.

Pojasnila glede pridobivanja podatkov

V navezavi na kompleksnost predmeta raziskovanja moramo pojasniti tudi posebnosti pri pridobivanju statističnih in opisnih podatkov. Najprej je treba poudariti, da "socialna ekonomija" kot parameter za statistično in analitično spremljanje v Sloveniji ne obstaja, torej posledično nimamo nobenih uradnih podatkov pri SURS ali AJPES o tem, kateri so ti subjekti, koliko je točno teh subjektov, koliko je zaposlenih v teh subjektih, kolikšen je letni promet ali prispevek k BDP skozi subjekte SE. Zato smo zbirali podatke po posameznih skupinah subjektov SE, ki smo jih razdelili na: socialna podjetja (so.p.), zadruga, nevladne organizacije (NVO), invalidska podjetja (IP) in zaposlitvene centre (ZC) ter vzajemne družbe (d.v.z.). Glede tega ločenega zbiranja podatkov je prav tako treba izpostaviti, da uradnega statističnega spremljanja tudi za te skupine nimamo, vendar pa posamezna resorna ministrstva in zasebne mrežne in podporne organizacije za posamezne skupine zagotavljajo določene podatke. Metodološko sicer zbiranja teh podatkov pri različnih organizacijah niso usklajena, zato smo pri sestavljanju skupnih prikazov podatkov za cel sektor socialne ekonomije sproti pojasnjevali metodološke posebnosti pri pridobivanju določenih podatkov. Razlike med podatki pa ne nastopajo samo zaradi neusklajenih metod zbiranja podatkov, celo osnovne definicije pojmov so neusklajene, kar še dodatno otežuje analizo. Podatke za NVO spremlja in vodi CNVOS po svojem sistemu, letna poročila o zadrugah pripravlja AJPES, so.p. skupina sploh nima sistematičnega vodenja in poročanja, obstaja samo evidenca na MGRT. IP in ZC so spremljani po registrih na MDDSZ in pri civilnih združenjih, pri čemer se podatki razlikujejo. Skratka, gre za nemogočo statistično in analitično nalogo in zagotovo moramo kot enega od ukrepov v zadnjem poglavju analize izpostaviti nujni ukrep celovitega in poenotnega statističnega in analitičnega spremljanja sektorja SE. Vendar pa kljub temu, da zaradi metodološke neusklajenosti statistični podatki sicer niso točni, pa so le-ti zadostni za ustvarjanje prve celovite slike sektorja SE in znotraj tega skupine socialnega podjetništva.

Pojasnila glede uporabe obstoječih študij in gradiva

Tako "socialna ekonomija" kot "socialno podjetništvo" sta za raziskovanje očitno zelo zanimivi temi, saj smo pri pregledu obstoječih študij in gradiva našli nepregledno veliko materiala, od domačih analiz do mednarodnih, od lokalnih strateških dokumentov do evropskih in svetovnih smernic in strategij, od diplom do znanstvenih monografij. Kot zanimivost samo to, da je v samo v Sloveniji dostopnih več kot sto diplomskih in magistrskih nalog na to temo. Za namene naše analize smo uporabili tista gradiva, ki se zelo specifično tičejo predmeta našega raziskovanja, so najsodobnejša, so najbolj pregledna ter še niso bila vključena v kakšne druge uradne dokumente. Tistih primerjalnih študij, ki so bile relevantne ob pripravi našega Zakona o socialnem podjetništvu (ZSocP 2011) in pripravi novele zakona (ZSocP-A 2018) zato nismo ponovno povzemali, saj v tej fazi razvoja SE ta vidik ni več toliko pomemben. Največ pozornosti pri raziskovanju smo namenili tistim študijam in lastnemu arhivskemu gradivu, ki se tiče spremljanja razvoja sektorja SE (s poudarkom na socialnih podjetjih in zadrugah) v praksi na terenu. Zato smo se naslonili na že opravljene analize terena s strani drugih avtorjev, opravili dodatne lastne analize in uporabili naše pretekle analize, ko smo kot organizacija podpornega okolja za SE v preteklih letih spremljali

več kot petdeset zadrug in socialnih podjetij pri zagonu in razvoju. Poleg pridobivanja statističnih podatkov in analiz podatkov, ter poleg kvalitativne obdelave gradiv smo se zato, da bi čim bolj zajeli izkušnje s terena, močno naslonili tudi na metodo študije primerov.

Splošna metodološka opazka je, da je sektor "socialne ekonomije", čeprav je v dejanskosti in praksi v Sloveniji relativno močno razvit in ima dolgo zgodovino, pod tem imenom in s to definicijo vseeno še mlad in posledično tudi slabo samo-reflektiran. Zato je metodološki pristop v tej analizi terjal več opisovanja posebnosti in pojasnjevanja metodoloških ovir.

Struktura dokumenta

Struktura dokumenta delno izhaja iz zahtev naročnika, delno pa je bila prilagojena tekom priprave analize zaradi metodoloških in praktičnih zahtev vsebine. Generalno gledano lahko dokument razumemo kot sestavljen iz dveh delov: A.) prvi del zajema analizo stanja sektorja socialne ekonomije v Sloveniji, B.) drugi del pa smernice za pripravo dolgoročne strategije razvoja socialne ekonomije ter predlog kratkoročnih ukrepov za razvoj socialne ekonomije.

A.) Analiza stanja sektorja socialne ekonomije v Sloveniji zajema:

- osnovni pojmi in izhodišča
- analiza sektorja socialne ekonomije
- analiza podpornega okolja za razvoj socialne ekonomije
- analiza tržne vrzeli in tržnih možnosti socialne ekonomije
- identifikacija ovir in priprava rešitev za prehod sektorja socialne ekonomije iz projektnega financiranja v trajno dejavnost na trgu

B.) Smernice za strategijo in program ukrepov zajema:

- smernice za pripravo dolgoročne Strategije razvoja socialne ekonomije v Sloveniji 2019-2029
- predlogi ukrepov za razvoj socialne ekonomije
- Kratkoročni program ukrepov - Akcijski načrt 2019-2020

SEZNAM KRATIC

d.v.z. - vzajemna družba

IP - invalidsko podjetje

NVO - nevladna organizacija

SE - socialna ekonomija

so.p. - socialno podjetje

ZC - zaposlitveni center

ZGD-1 - Zakon o gospodarskih družbah

ZNOrg - Zakon o nevladnih organizacijah - v obravnavi

ZSocP-A - Zakon o socialnem podjetništvu

ZZad-2 - Zakon o zadrugah

ZZavar-1 - Zakon o zavarovalništvu

ZZRZI - Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov

KPV - Kabinet predsednika Vlade RS

MDDSZ - Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

MGRT - Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo

MJU - Ministrstvo za javno upravo

MKGP - Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

AJPES - Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve

CNVOS - Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij

DUTB - Družba za upravljanje terjatev bank

LAS - Lokalna akcijska skupina

RRA - Regionalna razvojna agencija

SDH - Slovenski državni holding

SPIRIT - SPIRIT Slovenija - Javna agencija Republike Slovenije za spodbujanje podjetništva, internacionalizacije, tujih investicij in tehnologije

SPS - Slovenski podjetniški sklad

SRRS - Slovenski regionalno razvojni sklad

SURS - Statistični urad Republike Slovenije

UMAR - Urad RS za makroekonomske analize in razvoj

ZRSZ - Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

CLLD - Community Led Local Development

EK - Evropska komisija

ESRR - Evropski sklad za regionalni razvoj

ESS - Evropski socialni sklad

EU - Evropska unija

OP - Operativni program

A.) ANALIZA STANJA SEKTORJA SOCIALNE EKONOMIJE V SLOVENIJI

1. OSNOVNI POJMI

Socialna ekonomija - SE - ekonomija, sestavljena iz neprofitnih zasebnih organizacij (socialna podjetja, zadruga, invalidska podjetja, zaposlitveni centri, nevladne organizacije (društva, zavodi, ustanove oziroma fundacije), ki proizvajajo tržne in netržne izdelke in storitve, vendar so ustanovljene s socialnim ciljem in delujejo na podlagi participativnih procesov odločanja (ZSocP-A).

Definicija, ki jo sprejema evropsko združenje Socialna ekonomija Evrope (2012)²:

„Skupina zasebnih, formalno organiziranih podjetij z avtonomnim odločanjem in prostovoljnim članstvom, katerih namen je, da prek tržnega sistema izpolnjujejo potrebe svojih članov, tako da ponujajo in zagotavljajo storitve, zavarovanje in finančna sredstva, pri čemer odločanje in morebitno razdeljevanje dobičkov ali presežkov med člani nista neposredno povezana s kapitalom ali sredstvi, ki jih prispevajo posamezni člani. Ob tem ima vsak član en glas ali pa so vse odločitve sprejete z demokratičnim, sodelovalnim postopkom. Socialna ekonomija zajema tudi zasebne, formalno organizirane subjekte z avtonomnim odločanjem in prostovoljnim članstvom, ki ponujajo netržne storitve gospodinjstvom in katerih morebitni presežki ne morejo preiti v last gospodarskih subjektov, ki te organizacije ustanavljajo, nadzirajo ali financirajo.“

Socialna in solidarnostna ekonomija – SSE

V teoretski literaturi, včasih pa tudi v zakonodaji (npr. francoski), najdemo še širši koncept od SE, in sicer pojem socialna in solidarnostna ekonomija - SSE. V tej zvezi tukaj predstavljamo definicijo iz študije, pri kateri je kot slovenski partner sodeloval Mirovni inštitut, ki takole povzema raznolikost, a hkrati enotnost koncepta SSE: "Po navedbi RIPESS, najrelevantnejše globalne mreže SSE, je »socialna in solidarnostna ekonomija gibanje, ki si prizadeva spremeniti ves socialni in ekonomski sistem ter v ospredje postaviti drugačno paradigmo razvoja, ki bi temeljila na načelih solidarnostne ekonomije. SSE je specifična dinamika recipročnosti in solidarnosti, ki povezuje individualne interese s kolektivnimi. /.../ osnovno načelo ali temelj solidarnostne ekonomije pravi, da uvedba kvantitativno in kvalitativno odličnih ravni solidarnosti znotraj ekonomskih dejavnosti, organizacij in institucij, ki zajemajo poslovne, tržne in javne politike, dviguje tako mikro- kot tudi makroekonomsko učinkovitost, ob generiranju niza družbenih in kulturnih koristi, ki prispevajo k razvoju celotne družbe. /.../ Termin socialna in solidarnostna ekonomija se vedno bolj uporablja za sklicevanje na širok razpon organizacij, ki jih od običajnih dobičkonosno naravnanih podjetij, podjetništva in neformalne ekonomije razlikujemo na podlagi dveh ključnih značilnosti. Prvič, imajo eksplicitno ekonomske IN družbene (pogosto tudi okoljske) namene. Drugič, vključujejo spremenljive oblike kooperativnih, združevalnih in solidarnostnih odnosov. Vključujejo npr. kooperative, vzajemne združbe, NVO-je, ki ustvarjajo prihodke, ženske skupine za samopomoč, skupnostne gozdarske in druge

² Nedavni razvoj socialne ekonomije v Evropski uniji (2017): Evropski ekonomsko-socialni odbor. Dostopno na: <http://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-17-876-sl-n.pdf>

organizacije, društva neformalnih sektorskih delavcev, socialna podjetja in organizacije za pravično trgovino ter mreže(nje).”³

Socialno podjetništvo - je trajno opravljanje podjetniške dejavnosti s proizvodnjo in prodajo izdelkov ali opravljanjem storitev na trgu, kjer ustvarjanje dobička ni glavni cilj podjetniške aktivnosti, temveč so glavni cilj socialni oziroma družbeni učinki (ZSocP-A).

Socialno podjetje - so.p. – je nepridobitna pravna oseba, ki pridobi status socialnega podjetja (ZSocP-A).

Družbena inovacija - Evropska komisija povzema definicijo, ki so jo Murray, Caulier-Grice in Mulgan utemeljili v knjigi *The open book of social innovation*:

“Družbena inovacija so nove ideje (produkti, storitve, modeli), ki hkrati učinkovito odgovarjajo na potrebe družbe in ustvarjajo nove družbene odnose in sodelovanja. Gre za inovacije, ki poleg splošnih koristi za družbo povečujejo tudi zmogljivost družbe za ukrepanje.”

Ključno je torej, da družbene inovacije niso zgolj produkti (proizvodi ali storitve), ki odgovarjajo na neki družbeni problem, temveč da poleg tega tudi spreminjajo temeljne družbene odnose na tak način, da skupnost polnomočijo v smeri večanja neodvisnosti in veščin za skrb neke določene skupnosti same zase.

Nepridobitna pravna oseba – je oseba, ki opravlja nepridobitno dejavnost in je lahko društvo, zavod, ustanova, gospodarska družba, zadruga, evropska zadruga ali druga pravna oseba zasebnega prava, ki ni ustanovljena izključno z namenom pridobivanja dobička ter premoženja ne deli, prav tako ne deli ustvarjenega dobička ali presežkov prihodkov nad odhodki (ZSocP-A).

Zadruga - je organizacija vnaprej nedoločenega števila članov, ki ima namen pospeševati gospodarske koristi in razvijati gospodarske ali družbene dejavnosti svojih članov ter temelji na prostovoljnem pristopu, svobodnem izstopu, enakopravnem sodelovanju in upravljanju članov (ZZad). Za poimenovanje zadruga se uporablja tudi izraz *kooperativa*. Obstaja definicija zadruga, ki jo je Mednarodna zadružna zveza - ICA leta 1995 po intenzivnem mednarodnem usklajevanju zapisala v *Izjavi o zadružni identiteti*, ki združuje definicijo, vrednote in načela zadružništva: »Zadruga je avtonomno združenje oseb, prostovoljno povezanih z namenom, da na skupne ekonomske, družbene in kulturne potrebe ter prizadevanja odgovarjajo prek podjetja v skupni lasti, ki ga upravljajo demokratično.«⁴

Nevladna organizacija - je nepridobitna in neprofitna pravna oseba zasebnega prava, ki jo ustanovijo izključno domače ali tuje fizične ali pravne osebe zasebnega prava. Nevladna organizacija je neodvisna od drugih subjektov in ni organizirana kot politična stranka, cerkev ali druga verska skupnost, sindikat ali zbornica (ZNOrg - predlog zakona v obravnavi). Trenutno so nevladne organizacije v Sloveniji pravno-formalno registrirane kot društva, zavodi ali ustanove.

³ Vir: Končna analiza raziskave SSEDAS: Preobrazbena ekonomija: izzivi in omejitve socialne in solidarnostne ekonomije (SSE) na 55 ozemljih Evrope in sveta (kratka različica). Dostopno na: <http://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2017/05/prevod-ssedas.pdf> (23.2.2018).

⁴ Vir: *Izjava o zadružni identiteti* (Uradni dokument ICA – International Co-operative Alliance).

Invalidsko podjetje - kot invalidsko podjetje lahko posluje gospodarska družba, ki je registrirana kot družba z omejeno odgovornostjo, delniška družba ali komanditna delniška družba, če med celim poslovnim letom zaposluje in usposablja najmanj 40% invalidov od vseh zaposlenih v družbi, pri čemer mora skupaj zaposlovati vsaj pet delavcev (ZZRZI). Naziv "invalidsko podjetje" označuje status organizacije, ne posebne pravne oblike.

Zaposlitveni center - je pravna oseba, ki se ustanovi zaradi zaposlovanja invalidov izključno na zaščitanih delovnih mestih in izpolnjuje kadrovske, organizacijske, tehnične in druge pogoje, ki jih predpiše minister, pristojen za invalidsko varstvo, in ima izdelan poslovni načrt (ZZRZI). Naziv "zaposlitveni center" označuje status organizacije, ne posebne pravne oblike.

Družba za vzajemno zavarovanje je pravna oseba, ki opravlja zavarovalne posle za svoje člane po načelu vzajemnosti in je za opravljanje teh poslov pridobila dovoljenje Agencije za zavarovalni nadzor (ZZavar-1). Je članska organizacija (združenje oseb)

Pridobitna in nepridobitna dejavnost

Po *Pravilniku o opredelitvi pridobitne in nepridobitne dejavnosti* je dejavnost za zavezanca pridobitna, če se opravlja na trgu zaradi pridobivanja dobička in zavezanec z njenim opravljanjem konkurira na trgu z drugimi osebami.

Za **pridobitne dohodke**, ki so obdavčeni, se štejejo zlasti: dohodki iz opravljanja javne službe; namenska javna sredstva; bančne obresti, dividende in drugi dohodki iz naložb; dohodki od prodaje blaga in storitev, najemnine in druga plačila iz oddajanja prostorov zavezanca, drugih zmogljivosti zavezanca ali opreme drugim osebami; prodaja blaga in storitev (spominki, knjige, strežba hrane in pijače, organizacija dogodkov ...) članom in nečlanom.

Za dohodke iz opravljanja **nepridobitne dejavnosti** štejemo: donacije, članarine, volila in dediščine.

Nepridobitna in neprofitna organizacija

V slovenskem jeziku se zgoraj navedena izraza velikokrat zamenjujeta. Prav tako so za 'neprofitne organizacije' v uporabi bolj ali manj primerni izrazi kot nevladne, prostovoljne, neodvisne, dobrodelne in drugi, ki poudarjajo določeno lastnost organizacije. Tudi v angleščini je v uporabi več izrazov, najpogostejša sta *nongovernmental (NGO)* in *nonprofit* (nedobičkonosne, brez dobička) ter tudi *non-for-profit* (ne za dobiček") *organization*. Pojavlja se tudi *not profit distributing organization*, torej organizacije, ki ne delijo dobička (Šifrar, 2003). Opozoriti moramo tudi na razliko med ne/pridobitno dejavnostjo in organizacijo. Na primer društvo je nepridobitna organizacij lahko opravlja pridobitne dejavnosti.

V naši zakonodaji to razliko opredeljuje ZNOrg (zakon v postopku sprejemanja), kjer je definicija nepridobitne organizacije osredotočena na namen ustanovitve in delovanja, definicija neprofitne pa na način distribucije dobička in prepovedi delitve premoženja. Podrobneje:

Neprihodna organizacija ni ustanovljena z namenom opravljanja pridobitne dejavnosti ali za pridobivanje dobička in ni ustanovljena z namenom pridobivanja, olajševanja ali pospeševanja pridobitne dejavnosti svojih ustanoviteljev, družbenikov ali delničarjev ali članov.

Neprofitna organizacija dobiček ali presežek prihodkov nad odhodki uporablja izključno za doseganje svojega namena ali ciljev, svojega premoženja ne deli med svoje ustanovitelje, člane ali druge osebe in se v primeru prenehanja, po poravnavi vseh obveznosti, njeno premoženje prenese na drugo nevladno organizacijo z enakim ali podobnim namenom ali neprihodno pravno osebo javnega prava.

Ekonomsko demokracija

Pojem "ekonomska demokracija" se pogosto omenja v tesni navezavi na socialno ekonomijo v širšem smislu, kakor tudi v opredelitvah posameznih subjektov SE kot so zadruga ali socialna podjetja. Izpostaviti moramo, da je pojem ekonomske demokracije zelo raznoliko razumljen, da je po eni strani intuitivno enostaven, saj nas samodejno vodi k razumevanju tega pojma skozi pojme solastništva, soupravljanja, soodločanja, delitve dobičke in podobno. Po drugi strani pa ta pojem ni niti v strokovni javnosti niti v širši splošni javnosti ali gospodarski sferi dovolj resno obravnavam in strokovno vključen.

Kot referenco za poglobljeno razumevanje ekonomske demokracije v Sloveniji referiramo na strokovnjaka s tega področja. Dr. Mato Gostiša pri definiciji ekonomske demokracije izhaja iz ključne razlike med dvema vrstama kapitala: finančni kapital in intelektualni (človeški in strukturni) kapital. Takole pravi: "Koncept ekonomske demokracije, kakršnega zagovarjam in razvijam v tej razpravi, temelji na ideji o nujnosti postopne, vendar v končni fazi vsestranske in popolne systemske izenačitve položaja in pravic nosilcev/lastnikov obeh temeljnih produkcijskih dejavnikov, to je lastnikov dela oziroma človeškega kapitala in lastnikov finančnega kapitala kot ključnih subjektov v družbenoekonomskem sistemu, kar bi v končni posledici – brez nepotrebnega poseganja v zasebno lastnino in tržni sistem na splošno (razen v segmentu systemsko močno spornega »trga dela«) – bolj ali manj samodejno odpravilo tudi že omenjene negativne posledice sedanjega meznega kapitalizma. Zlasti pomembna je seveda v tem smislu popolna izenačitev lastnikov dela oziroma človeškega kapitala glede korporacijskih pravic, tj. pravice do (so)upravljanja in pravice do (so)udeležbe pri poslovnem rezultatu podjetij, in sicer v sorazmerju z dejanskim prispevkom k produktu oziroma zaslugami zanj, torej po izvornih načelih meritokracije. V meznem kapitalizmu so te pravice, kot vemo, izključne pravice lastnikov finančnega kapitala, za kar pa ni videti (več) prav nobene tehtne teoretične utemeljitve.

Višjo stopnjo demokracije v ekonomski sferi družbe si je verjetno na današnji stopnji razvoja proizvodjalnih sil težko predstavljati. Vsaj, kot že rečeno, dokler ne bo dejanskih pogojev za morebitno odpravo zasebne lastnine in trga. A tega ni pričakovati še zelo dolgo.

Cilj ekonomske demokracije je torej popolna notranja demokratizacija družbenoekonomskega sistema oziroma celotne (tudi) ekonomske sfere družbe. Od tod zato izhaja tudi naziv »ekonomska demokracija«. Pojem demokracija na splošno namreč pomeni družbeno ureditev, v kateri so vsi člani družbe glede položaja in pravic sistemsko v vseh pogledih enakopravni (ne pa tudi »enaki«!).

Družba, ki je »demokratična« samo v politični, ne pa tudi v ekonomski sferi, kot celota seveda še zdaleč ni zares demokratična družba, kajti ekonomska (pre)moč se v resnici (po najrazličnejših kanalih) prenaša tudi v politično (pre)moč. Zato smo danes, upoštevaje uvodoma omenjeno medsebojno determiniranost politične z ekonomske sfere družbe, kljub navidezni optimalni demokratičnosti mehanizmov političnega odločanja, tudi na področju parlamentarne politične demokracije v resnici še daleč od prave demokracije.⁵

Dodatno - pojasnila k pojmovni zmedi:

- besede **socialno / družbeno / skupnostno** lahko razumemo kot sopomenke, a imajo različne konotacije. Socialno pogosteje uporabljamo za označevanje vsebin, vezanih na šibkejše člane družbe, besedo družbeno uporabljamo v najširšem smislu za vsebine v navezavi na družbo na splošno. Medtem ko je beseda skupnostno najbolj primerna za označevanje vsebin, ki so vezane na angleško rabo "community" in "commons", kot tisto, kar se ne tiče skupin ali skupinskega, ampak tistega, česar ni mogoče zvesti na seštevke posameznosti.
- podobna pojasnila zahtevajo **pojmi lastnine**, ki jih moramo jasno razločevati: državna ali javna lastnina (*state ownership*); družbena lastnina v pomenu starega politično-ekonomskega sistema pred letom 1991; privatna lastnina (*private ownership*), skupinska lastnina v pomenu privatne skupinske lastnine (*collective ownership*); skupnostna lastnina v pomenu nedeljivega premoženja (*commons*).
- pojem "**podjetništvo z družbenim učinkom**" (*social impact business*) nima neposredne povezave s socialno ekonomijo ali socialnim podjetništvom. Zgolj nekateri družbeni učinki, ki jih imajo eni ali drugi subjekti, so lahko podobni ali celo isti, kar pa ne pomeni, da "podjetje z družbenim učinkom" ustreza pogojem subjektov socialne ekonomije.
- pojem "**družbena odgovornost podjetij**" (*corporate social responsibility – CSR*) nima neposredne povezave s socialno ekonomijo ali socialnim podjetništvom. Zgolj nekatere vrednote in družbeni učinki, ki jih imajo eni ali drugi subjekti, so lahko podobni ali celo isti, kar pa ne pomeni, da "družbeno odgovorno podjetje" ustreza pogojem subjektov socialne ekonomije.
- pojem "**podjetje s socialno vsebino**" (*social business*) nima neposredne povezave s socialno ekonomijo ali socialnim podjetništvom. Zgolj nekatere

⁵ Mato Gostiša, Ekonomska demokracija v 21. stoletju, str. 27-30, <http://www.delavska-participacija.com/priloge/2519-1.pdf> (na dan 23.2.2018).

vrednote in družbeni učinki, ki jih imajo eni ali drugi subjekti, so lahko podobni ali celo isti, kar pa ne pomeni, da “podjetje s socialno vsebino” ustreza pogojem subjektov socialne ekonomije.

- pojmi “**krožno gospodarstvo**” (*circular economy*), “**delitvene/sodelovalne ekonomije**” (*sharing economy*⁶) prav tako nimajo neposredne veze s socialno ekonomijo ali socialnim podjetništvom. V nekaterih primerih se dejavnosti subjektov socialne ekonomije prekrivajo z dejavnostmi krožnega gospodarstva in sodelovalne ekonomije, vendar ne gre za močnejšo povezo, kot jo ima s temi področji gospodarskega delovanja klasično podjetništvo. Vsebine “eko”, “krožno”, “delitveno/sodelovalno” so del duha časa in značilnost razvojne faze družbe kot take in so zato prisotne v vseh sektorjih (javnem, zasebnem, tretjem) in značilne za vsa področja razvoja (storitve, industrija, sociala, izobraževanje, kultura itd.). Tu ne gre za specifičnost socialne ekonomije, čeprav je v teh vebinah možno zaznati nekaj potenciala za razvoj socialne ekonomije.

- pojem “**participativne ekonomije**” (*participatory economy*) je zelo blizu pojmu socialne ekonomije, ali morda še bližje skupni opredelitvi “socialne in solidarnostne ekonomije”. Vendar zaradi razlik v perspektivi in teoretskih ozadih teh pojmov seveda ne moremo uporabljati kot sopomenk.

2. SOCIALNA EKONOMIJA: IZHODIŠČA IN ZNAČILNOSTI

Teoretska in zgodovinska izhodišča socialne ekonomije

Socialna ekonomija je postala v zadnjih desetletjih tudi zelo zanimiva raziskovalna tematika, predvsem za humaniste in družboslovce. Obstaja brezštevilo mnogo zelo zanimivih študij, člankov, popisov praks, primerjalnih analiz, evropskih in nacionalnih dokumentov na to temo. Ne glede na mnoga razhajanja med različnimi pogledi na predmet raziskovanja, saj tudi pojem socialne ekonomije niti približno ni enoznačen in mnenja okoli tega pojma niso poenotena, pa lahko za potrebe naše analize izpostavimo nekaj teoretskih izhodišč z namenom, da vsaj za namene te analize poenotimo naš miselni okvir.

1. Subjekti socialne ekonomije so organizacije oseb, ne organizacije kapitala.
2. Socialna ekonomija je gibanje, ki teži k družbeni spremembi - gre za po vsebini (ne samo za po obsegu) širši pojem od pojma socialnega podjetništva.
3. Socialna ekonomija kot tretji sektor - v razmerju do prvega/javnega in drugega/zasebno-gospodarskega sektorja.

⁶ *Sharing economy* ne moremo pravilno prevajati kot “sodelovalno”, saj pojem “*sharing*” ne vsebuje pomena “*cooperating*”, ampak gre samo za “*sharing platforms*”, kar pomeni, “deliti tehnološka orodja” za opravljanje dela in torej ne gre za “kooperacijo” oziroma sodelovanje. Ne smemo spregledati, da gre v vseh nam znanih primerih t.i. *sharing economies* (Uber, Airbnb ipd.) za izključno zasebne gospodarske pobude, brez elementov demokratičnosti ali participacije v upravljanju podjetij ali participacije pri delitvi dobička ipd. Skratka, gre samo za povezovanja v smislu delitve orodij dela, brez elementov soupravljanja ali drugih skupnostnih elementov. Zato tukaj ni neposrednih povezav s socialno ekonomijo.

K točki 1: Subjekti socialne ekonomije so »organizacije oseb«, ne »organizacije kapitala«.

Izhodišče, da gre za »organizacije oseb« in ne za »organizacije kapitala«, lahko zapišemo drugače tudi, da gre za »združenja oseb« in ne za »združenja kapitala«. Z drugimi besedami, združenja oseb so članske organizacije (organizacije oseb), ki so seveda prototip ali model subjektov socialne ekonomije, čeprav pravnoformalno vsi subjekti SE niso ustanovljeni kot članske organizacije, vsekakor pa morajo težiti k temu, da delujejo kot da so članske organizacije, torej organizacije oseb. Podjetje, po drugi strani, pa je kapital, in sicer »registriran in personificiran« kapital, torej v paket »združeno premoženje«, ki je namenjeno izvajanju neke gospodarske dejavnosti. Subjekt socialne ekonomije, še posebej tisti, ki je ustanovljen kot članska organizacija (zadruga, društvo) pa ni zgolj neka oblika podjetja, temveč je hkrati tudi članska organizacija, torej združenje oseb, za razliko od »združenja kapitala«. Dejstvo, da je subjekt SE hkrati vselej tudi »združenje kapitala«, je podrejeno dejstvu, da je najprej in predvsem »združenje oseb« oziroma »organizacija oseb«. Zato tukaj zadruge in društva, predstavljamo kot model in vzor subjektov SE, ki sledijo ideji o participativnem lastništvu, upravljanju in produkciji, kar pa je v strukturnem in vsebinskem smislu zares možno samo v organizacijah, ki so združenja oseb (članske organizacije), ne pa »združenja kapitala« (kapitalske družbe). Tako za društva kot za zadruge je z zakonom določeno, da je najvišji organ odločanja tovrstnih organizacij zbor vseh članov oziroma občni zbor oziroma skupščina članov, kjer člani odločajo po principu en član en glas, ne pa po principu višine vpisanih kapitalskih deležev.

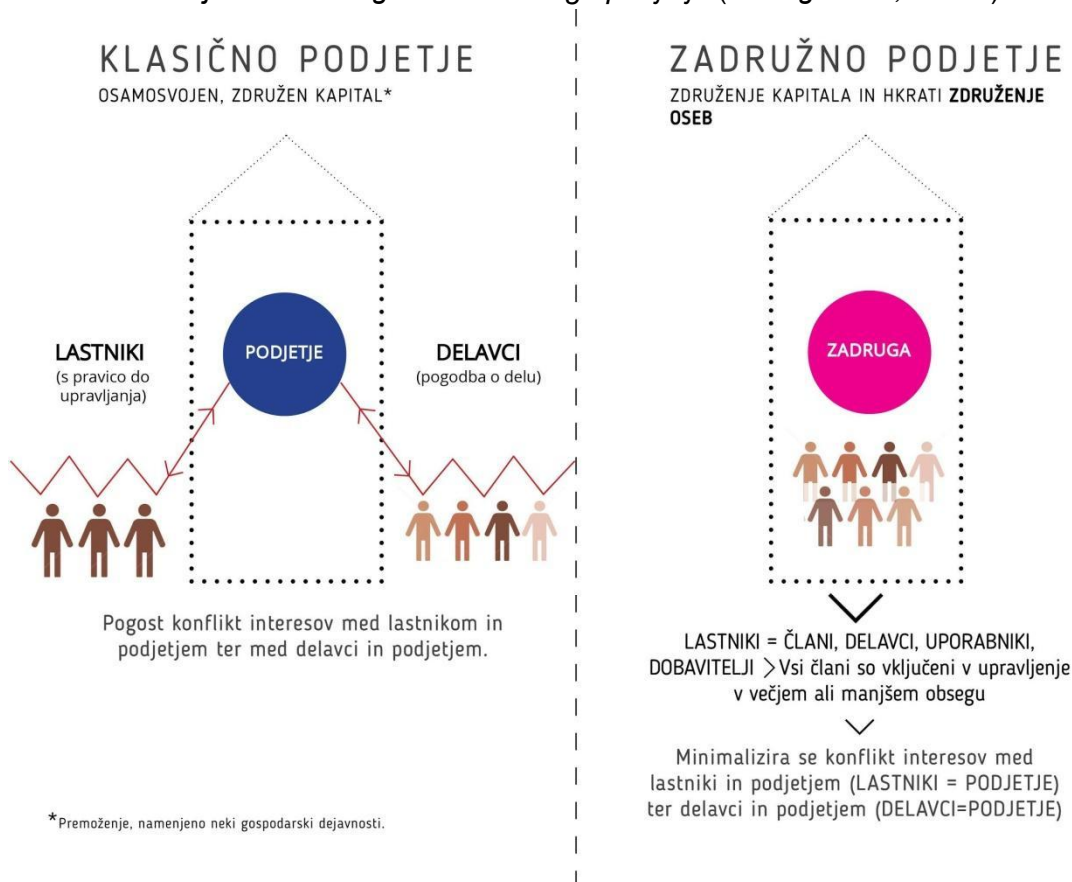
Članske organizacije konstituirajo člani, za razliko od kapitalskih družb, ki jih konstituira kapital. V članskih organizacijah so posamezniki kot člani sami kot osebe konstitutivni del teh organizacij, pri kapitalskih družbah pa posamezniki nastopajo kot lastniki kapitala, in kapital je tisto, kar konstituira kapitalsko družbo. Razlika obstaja tudi v splošno pogovorni dikciji: »mi smo društvo«, »mi smo zadruga«, za razliko od »jaz imam v lasti d.o.o.«, »jaz imam v lasti delnice nekega d.d.«. Gre za razliko med biti del nečesa in imeti nekaj v lasti. Člani društva ali zadruge nimajo v lasti društva ali zadruge, ampak so društvo oziroma so zadruga.

Posameznik kot član članske organizacije je konstitutivni element, torej temeljni gradnik, ki skupaj z ostalimi gradniki, člani, določa substanco zgradbe, torej nekega subjekta SE, ki je po definiciji »organizacija oseb«. Z odvzemanjem, dodajanjem in menjavanjem gradnikov se torej spreminja sama substanca zgradbe; izstopanje članov/oseb in vstopanje novih članov/oseb spreminja samega subjekta SE. Medtem ko pa lahko pri kapitalskih družbah kapital, ki konstituira gospodarsko družbo, prosto menjava svojega lastnika, brez da bi se s tem spremenila substanca te družbe.

V klasičnih podjetjih sta tako lastnik podjetja na eni strani kot tudi delavec/zaposleni na drugi strani ločena od podjetja (združenega kapitala), torej niti lastnik niti delavec nista sestavni del podjetja. Lastnik je na eni strani v lastniško-upravljalavskem pravnem razmerju do svojega premoženja (podjetje je združeno premoženje), delavec pa je na drugi strani fizična oseba, ki ima v lasti samo svoje delo, ki ga po delovni pogodbi prodaja delodajalcu, torej podjetju. Medtem pa je vloga posameznika kot člana v članskih organizacijah drugačna: v organizacijo vstopa kot konstitutivni element

oziroma gradnik, enakopravno z vsemi člani sodeluje v odločanju/upravljanju, brez navedbe razloga lahko izstopi, dolžan je spoštovati pravila organizacije in hkrati ima pravico aktivno sodelovati pri formiranju teh pravil. Posameznik tukaj ni zunanji, temveč notranji element oziroma gradnik organizacije/podjetja oziroma subjekta SE, medtem ko pa kapital v teh subjektih ni temeljni gradnik teh subjektov, saj subjekti SE niso »združenja kapitala« ali »organizacije kapitala«, ampak je kapital tukaj orodje v rokah »združenja oseb«, ki skozi »združeni kapital« uresničuje svoje gospodarske in družbene interese. Ta razlika med »združenjem oseb« oziroma »organizacijo oseb« in »združenjem kapitala« oziroma »organizacijo kapitala« je ključna za razumevanje razlik med klasičnim podjetjem in podjetjem, ki je subjekt SE.

Shema: Primerjava klasičnega in zadružnega podjetja (učno gradivo, CAAP)

K točki 2: Socialna ekonomija je gibanje, ki teži k družbeni spremembi.

Že v uvodu smo izpostavili, zato ne bomo še enkrat predolgi v razlagi, da gre pri pojmu »socialne ekonomije« za pojem, ki je po vsebini in ne samo po obsegu širši od pojma »socialnega podjetništva«. Te razlike predstavniki sektorja SE ne izpostavljajo zato, da bi kakorkoli zmanjševali pomen »socialnega podjetništva«, saj je le to del sektorja SE, ampak zato, ker je sam pojem »socialnega podjetništva« preozek, da bi lahko predstavil resničen domet in pomen socialne ekonomije z vidika družbeno-gospodarskega zgodovinskega razvoja. Socialna ekonomija je gibanje, je torej v

določeni meri nosilec (četudi v manjši meri) dejanskega poteka splošne zgodovine sveta. Ni torej zgolj del dejavnosti siceršnjega družbeno-gospodarskega sistema kapitalizma, čeprav je seveda močno vpeta vanj, ampak ima v sebi strukturne nastavke za polnomočenje skupnosti in spreminjanje družbe v njeni temeljni družbeni organiziranosti. To je značilnost sektorja socialne ekonomije v celoti, medtem ko pa socialna podjetja, ki so sicer pomembna zaradi družbenih učinkov, ki jih prinašajo, tega strukturnega in razvojnega elementa sama po sebi ne premorejo. Če si lahko dovolimo biti nekoliko grobi, lahko rečemo, da bi se lahko socialno podjetništvo povsem dobro razvijalo tudi kot del klasičnega zasebno-gospodarskega sektorja, če sektor socialne ekonomije ne bi obstajal in socialno podjetništvo ne bi v njem našlo vsaj svojih »sestričen«, če že ne svojih »sester«. Kakorkoli že, ključno je, da vedno znova izpostavimo, da je sektor SE tako vsebinsko kot tudi po obsegu različen od tega, kar zajema pojem socialnega podjetništva, ter da ima socialna ekonomija močno tendenco in zmožnost polnomočenja skupnosti v smeri, da je zmožna skrbeti sama zase in, kar je ključno za družbene spremembe, zmožna spreminjati samo sebe. In vse skupine subjektov SE, od zadrug, socialnih podjetij, invalidskih podjetij in zaposlitvenih centrov do vzajemnih družb in nevladnih organizacij imajo določene skupne zadržanosti, ki jih bomo opredelili v nadaljevanju, zaradi katerih doprinašajo k temu razvojnemu potencialu socialne ekonomije kot gibanja.

K točki 3: Socialna ekonomija kot tretji sektor - v razmerju do prvega/javnega in drugega/zasebno-gospodarskega sektorja.

Jeremy Rifkin v svoji epohalni študiji *Konec dela. Zaton svetovne delavske sile in nastop posttržne družbe* iz leta 1995 pravi: "Zdaj imamo možnost ustvariti milijone novih delovnih mest v tretjem sektorju – civilni družbi." Po Rifkinu gospodarska rast že skoraj dve stoletji teži k temu, kar danes imenujemo *jobless growth*, rast brez zaposlenosti. Zgodovino položaja delavca lahko na podlagi Rifkinovih analiz opišemo kot prehod od delavca, ki je »izkoriščen«, do delavca, ki je »nepotreben«. Ne gre samo za vprašanje plač in preživetja ljudi, gre tudi za vprašanje družbene kohezije, okoli katere točke organizirati družbeno življenje milijonov ljudi, ki so izključeni iz produkcije in s tem iz družbenega življenja.

Rifkin, kot mnogi, izpostavlja, da so javni sektor, zasebni/tržni sektor in tretji sektor dejansko enakopravni in med seboj povezani nosilci družbene strukture. (Rifkin sicer pojem »tržni« navezuje samo na drugi/zasebni sektor, medtem ko mi v naši analizi tudi npr. razmerje izvedbe po javnem naročilu ali direktno prodajo končnim uporabnikom pri subjektih SE imenujemo kot tržno dejavnost. Imejmo v mislih to terminološko razliko.) Javni kapital, ekonomski kapital in socialni kapital so vzajemno odvisni in zato pripadajo vsem sektorjem.

Iz te linije razmišljanja Rifkin razvije svoj pojem tretjega sektorja kot sektorja, ki izvira iz civilno-družbenih iniciativ, ki v novih oblikah zaposlovanja zadovoljujejo različne potrebe skupnosti, pri čemer pa mora biti ta sektor, da se lahko primerno razvije, sofinanciran iz presežkov, ki jih ustvarja zasebni sektor na podlagi novih tehnologij in sprememb na področju organizacije dela, ki omogočajo večjo produktivnost ob hkratnem zmanjšanju stroškov dela. Koristi od povečane produktivnosti bi bile na ta način vsaj deloma prerazporejene v celotno skupnost.

Rifkin vidi tretji sektor kot zaposlovalca presežnih delavcev, ki jih zasebni/tržni sektor izloči. Tako kot v preteklosti, bo tudi zdaj potrebno intenzivno razvijati nov sektor, ki bo lahko vase sprejel presežne delavce iz preostalih sektorjev. Tehnološke in organizacijske spremembe so v zadnjih dveh stoletjih nenehno izrinjale človeško delo iz proizvodnih procesov. Zaporedno so si sledile revolucije v tehnologiji: prvič, parne tehnologije prve industrijske revolucije v 19. stoletju. Drugič, naftne in električne tehnologije druge industrijske revolucije od 1860 do 1. svetovne vojne. Tretjič, robotika in računalniki tretje industrijske revolucije po 2. svetovni vojni. Hkrati pa so se spreminjali načini organizacije dela, ki so omogočali prestrukturiranje podjetij z namenom povečanja produktivnosti ob hkratnem zmanjšanju stroškov dela: prvič, moderno upravljanje v drugi polovici 19. stoletja (gigantska hierarhično upravljana podjetja). Drugič, načela znanstvenega upravljanja dela (taylorizem, 1895). Tretjič, kult učinkovitosti – družbena paradigma v ZDA v prvi polovici 20. stoletja. Četrtoč, postfordizem ali vitka proizvodnja ali toyotizem (*just-in-time* produkcija na Japonskem po 2. svetovni vojni).

Te spremembe na področju tehnologij in na področju organizacije dela so povzročale nenehne masovne migracije delavcev iz sektorja v sektor. Najprej selitve delavcev iz kmetijskega sektorja v industrijsko-proizvodni sektor. Nato iz industrijsko-proizvodnega sektorja v storitveni sektor, predvsem v trgovino in administracijo. V zadnjih desetletjih nove tehnologije in tipi organizacije dela (računalniki, črna koda, internet, umetna inteligenca, pametne tehnologije itd.) nadomeščajo delovno silo tudi v storitvenem sektorju. Rifkin vidi rešitev v masovnem zaposlovanju v tretjem sektorju, predvsem na področjih kot so skrbstvo, izobraževanje, kultura, okolje ipd. Tretji sektor je zanj rešitev iz več razlogov: sprejme lahko mase brezposelnih, ponudi lahko tiste storitve za zadovoljevanje potreb družbe, ki niso primerne za profitni sektor (skrbstvo, umetnost, izobraževanje ipd.), zagotovi lahko pravično distribucijo koristi od povečane produktivnosti in posledično primerno kupno moč, ki bo odgovarjala vse večji produktivnosti zasebnega/tržnega sektorja.

Zato Rifkin predlaga preusmeritev dela dobičkov od povečane produktivnosti neposredno v tretji sektor in socialno ekonomijo, predvsem za namene zaposlovanja. Tako se prepreči visoka stopnja brezposelnosti, zagotovijo se boljše socialne in kulturne storitve, viša se kvaliteta življenja, povečuje se socialna vključenost najšibkejših, povečuje se kupna moč, stabilizira se ekonomski razvoj. Vse skupaj pa omogoča razvoj novih oblik organiziranja družbe, ki ne temelji več zgolj na principu formalnega dela oziroma zaposlovanja v tržnem sektorju. Rifkin v tem prepoznava rojstvo »posttržne družbe«, kjer ne gre več za princip produktivnosti, ampak za princip skupnostnih vrednot. Gre za novo samodefinicijo družbe in novo družbeno funkcijo ljudi. Kot pravi: »Energijo ljudi brez dela je treba preusmeriti h konstruktivnim ciljem, da se prepreči družbeni razkroj. Za razliko od tržnega gospodarstva, ki ga zanima produktivnost, se socialna ekonomija osredotoča na človeške odnose, občutja intimnosti, tovarištvo, bratsko povezovanje in skrbnost – lastnosti, ki jih ne moremo zlahka pripisati strojem ali jih zamenjati z njimi.« Skratka, človek, ki je izrinjen iz produkcijskih procesov kot »tehnološki višek«, lahko najde svoje mesto, kjer bodo njegove aktivnosti zaželeno in nagrajene, v tretjem sektorju, kjer bo nastopal s tistimi

svojimi lastnostmi, ki jih tehnologija ne more nadomestiti; noben stroj namreč ne more nadomestiti človekove aktivnosti v skrbi za skupnost.

Načela in cilji SE ter značilnosti subjektov SE

Morda najbolj usklajeno pojmovno opredelitev socialne ekonomije, ki so jo pripravile organizacije s področja mreženja tega sektorja, vsebuje *Listina načel socialne ekonomije* evropskega združenja Socialna ekonomija Evrope (*Social Economy Europe*)⁷. Ta načela so:

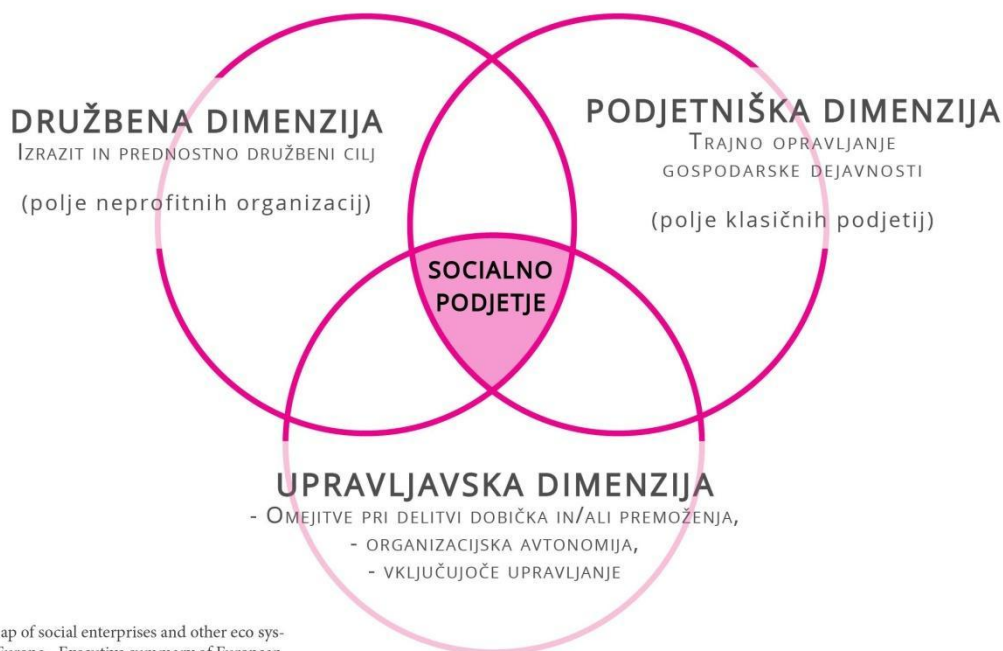
- prevlada posameznika in socialnega cilja nad kapitalom,
- prostovoljno in odprto članstvo,
- demokratičen nadzor, ki ga izvaja članstvo (to se ne nanaša na fundacije, saj te nimajo članov),
- združljivost interesov članov/uporabnikov in/ali splošnega interesa,
- varstvo in uporaba načela solidarnosti in odgovornosti,
- avtonomno upravljanje in neodvisnost od javnih organov,
- večina presežkov se uporablja za uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja in zagotavljanje storitev v interesu članov ali splošnem interesu.

Tudi temeljna definicija, načela in vrednote zadružništva, kot jih povzema *Izjava o zadružni identiteti*⁸ iz leta 1995, ter znana shema treh dimenzij socialnega podjetništva (shema spodaj) privzemajo zelo podobna načela.

Shema: Tri dimenzije socialnega podjetja

⁷ Vir: *Nedavni razvoj socialne ekonomije v Evropski uniji*, 2017.

⁸ *Izjava o zadružni identiteti* (Uradni dokument ICA – International Co-operative Alliance), 1995: "Zadruga je avtonomno združenje oseb, prostovoljno povezanih z namenom, da na skupne ekonomske, družbene in kulturne potrebe ter prizadevanja odgovarjajo prek podjetja v skupni lasti, ki ga upravljajo demokratično." Ter zadružna načela: 1. Prostovoljno in odprto članstvo, 2. Demokratično upravljanje članov, 3. Ekonomska udeležba članov, 4. Avtonomija in neodvisnost, 5. Izobraževanje, usposabljanje in obveščanje, 6. Sodelovanje med zadrugami, 7. Skrb za skupnost.

Vir: A map of social enterprises and other eco systems in Europe - Executive summary of European Commission, October 2014.
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2149>

Značilnosti subjektov socialne ekonomije ter cilji sektorja socialne ekonomije

Zgoraj smo omenili, da se mnogi teoretiki in številni dokumenti glede socialne ekonomije med seboj zelo razlikujejo, vendar pa lahko za potrebe načrtovanja javnih politik izluščimo določene cilje, ki jim socialna ekonomija sledi, ter določene značilnosti, ki so skupne vsem subjektom SE, ne glede na to, ali delujejo kot tržne ali netržne ali hibridne organizacije. V dokumentu *Nedavni razvoj socialne ekonomije v Evropski uniji* so temeljne značilnosti subjektov SE povzete takole:

- 1.) So zasebni subjekti, z drugimi besedami, niso del javnega sektorja ali upravljani s strani javnega sektorja;
- 2.) So formalno organizirani, to pomeni, da v večini primerov imajo pravno osebnost;
- 3.) Imajo avtonomijo odločanja, to pomeni, da imajo polno zmožnost za izbiro ali razreševanje svojih upravljalških teles in pri organizaciji svojih aktivnosti;
- 4.) Imajo svobodno članstvo, z drugimi besedami, imajo prostovoljno in odprto članstvo;
- 5.) Delitev dobička ali presežka, če nastane, če se deli med uporabnike člane, se ne sme deliti glede na višino vloženega kapitala ali vpisanih deležev, temveč sorazmerno glede na dejavnosti ali obseg poslovanja z organizacijo;
- 6.) Gospodarske dejavnosti izvajajo s svojim namenom, da odgovarjajo na potrebe oseb, gospodinjstev in družin. Subjekti SE so organizacije oseb, ne organizacije kapitala. Delajo s kapitalom in drugimi ne-denarnimi viri, vendar ne za kapital.

7.) So demokratične organizacije.⁹

	cilji / značilnosti	opis	navezava na rabo v ang. jeziku
ZNAČILNOSTI	Neodvisna civilna / zasebna pobuda	neodvisno od državne pobude, neodvisno od multinacionalk ipd.	<i>civil / autonomous initiative</i>
	Razvoj "od spodaj navzgor"	izhajanje iz potreb družbenega in naravnega okolja, izhajajo od članov (svoboda članstva)	<i>bottom-up</i>
	Načelo sodelovanja	povezovanje deležnikov, sodelovanje članov	<i>cooperation</i>
	Načelo participacije	vključevanje deležnikov in demokratično soodločanje	<i>participation</i>
	Neprofitni in nepridobitni značaj	namen delovanja ni vezan na ustvarjanje dobička, tudi kadar gre za tržne organizacije ali za podjetja SE, ki ustvarjajo dobiček, le-ta ni primarni namen	<i>non-profit; non-for-profit</i>

Iz povzetih značilnosti subjektov SE lahko sklepamo na večinoma poenotene cilje sektorja SE.

CILJI	Družbena sprememba	usmerjenost v spreminjanje družbe tako v socialnem / družbenem smislu kot v ekonomskem smislu	<i>social change</i>
	Družbena pravičnost	uvrščanje družbene in ekonomske pravičnosti pred motive dobička	<i>social justice</i>
	Participacija	večanje ekonomske in družbene participacije, sodelovanje na lastniških, upravljalških in produkcijskih ravneh	<i>participation</i>
	Socialna vključenost in družbena kohezija	večanje vključenosti vseh skupin in posledično krepitev družbene kohezije	<i>social inclusion and social cohesion</i>
	Razvoj skupnosti	uravnoveževanje individualnih interesov z interesi skupin in širših skupnosti	<i>community building</i>
	Polnomočenje skupnosti	polnomočenje posameznika in skupnosti (pregovorno: "Ne dajati rib ljudem, učiti jih loviti ribe.")	<i>community empowerment</i>

⁹ Vir: Nedavni razvoj socialne ekonomije v Evropski uniji, str. 10.

Primerjava z definicijo socialne ekonomije v ZSocP-A:

ZSocP-A v 2. členu določa pojem socialne ekonomije takole: "socialna ekonomija – ekonomija sestavljena iz neprofitnih zasebnih organizacij - socialna podjetja, zadruga, invalidska podjetja, zaposlitveni centri, nevladne organizacije (društva, zavodi, ustanove / fundacije), ki proizvajajo tržne in netržne proizvode ter storitve, vendar so ustanovljene s socialnim ciljem in delujejo na podlagi participativnih procesov odločanja"¹⁰

Primerjalno z zgornjimi definicijami ter načeli in značilnostmi socialne ekonomije v evropskih mrežnih organizacijah lahko ugotovimo, da naš zakon uvaja pojem socialne ekonomije s podobnimi opredelitvami značilnosti: neprofitne organizacije, zasebne organizacije, tržni in ne-tržni produkti (proizvodi in storitve), družbeno/socialno poslanstvo, participativno upravljanje. Kar ocenjujemo, da manjka v tej definiciji v primerjavi z zgornjimi, je eksplicitna opredelitev subjektov SE kot organizacij oziroma združenj oseb in ne organizacij oziroma združenj kapitala (*organizations of people and not of capital*).

Način nastajanja subjektov SE, s poudarkom na načinu nastajanja socialnih podjetij in zadrug

- ustanovitve ex-nihilo:

To je najbolj pogost in tudi elementaren način nastajanja subjektov SE. Gre za "bottom-up", od spodaj navzgor nastajanje subjektov (organizacij, podjetij itd.) zaradi vzgibov in potreb posameznikov in skupin v civilni družbi. Zato je za razvoj SE zelo pomembno polnomočenje skupnosti, torej krepitev posameznikov in skupin v veččinah, ki so potrebne, kot bomo videli kasneje, za oblikovanje skupin, zagon subjektov SE, ter razvoj subjektov SE ter razvoj, produkcijo in distribucijo produktov SE. Opolnomočena civilna družba je v tem primeru ključno izhodišče za razvoj SE. Po drugi strani pa ex-nihilo ustanovitve subjektov SE nastajajo tudi v "top-down" zagonih, npr. v okviru pilotnih projektov, ki jih začenjajo javne institucije ali posredno s strani javnih institucij preko zasebnih izvajalcev. V teh primerih pogosto ne gre za vzdržne pilotne projekte, saj se takšni "top-down" zagoni običajno ne obdržijo po izteku projektnega financiranja, če niso bile v prvem koraku tesno naslonjene na kakšno že obstoječo iniciativo v lokalnem okolju, na terenu, v skupnosti. To nas vodi k tretji varianti nastajanja ex-nihilo subjektov SE, t.i. "middle-out" princip, kjer se pobude od zgoraj in pobude od spodaj srečajo, ne toliko na sredi kot neki srednji poti, temveč v posebnem polju oziroma sektorju akterjev, ki se kot organizirani predstavniki nahajajo med popolnoma neformalno civilno sfero in med javnimi strukturami. V družbah, kjer skupnost še ni dovolj opolnomočena za samodejno "bottom-up" delovanje in razvoj subjektov SE, se veliko potenciala za SE aktivira prav skozi ta "middle-out" princip.

- preoblikovanja iz NVO (transfertoCOOP ali transfertoSoP)

Analiza podatkov v nadaljevanju bo pokazala, da v Sloveniji socialna podjetja pogosto nastajajo tako, da se nevladna organizacija preoblikuje v socialno podjetje, ali da se

¹⁰ Zakon o socialnem podjetništvu - ZSocP-A, čl.2.

vzpostavi kot so.p. iniciativa, ki bi se sicer (če ne bi imeli posebnega zakona in ukrepov za socialna podjetja) oblikovala kot klasičen NVO. Podatki jasno kažejo (bomo videli spodaj), da nastajanje so.p. (število so.p. in število delovnih mest v so.p.) predstavlja rast v statistiki v veliki meri na račun ostalih subjektov SE. To pomeni, da razvoj so.p. ne predstavlja samo novih subjektov SE, temveč pretežno preoblikovanje ali nadomeščanje ostalih SE subjektov, samo deloma pa gre za popolnoma nov doprinos v številkah (torej razvoj ex-nihilo). Seveda to v vsebinskem smislu ni problem. Pomembno je samo, da ta način nastajanja so.p. upoštevamo pri načrtovanju ukrepov, saj so.p., ki nastajajo iz NVO, potrebujejo drugačno podporo (finančno in svetovalno) kot so.p., ki nastajajo ex-nihilo. Prav tako ti preoblikovani so.p. prinašajo dodano vrednost iz sektorja NVO (znanje, zagovorništvo, povezanost s civilno družbo ipd.) v so.p.

Še posebej bi na dolgi rok, če bi zakonodaja to omogočala, lahko zanimiv razvojni vidik predstavljala preoblikovanja društev v zadruge. V Sloveniji imamo cca. 20.000 društev, ki imajo v mnogih primerih tudi potencial za razvoj v smeri gospodarskega povezovanja, ne samo interesnega članskega povezovanja. V teh primerih bi bilo smiselno takšna društva preoblikovati v zadruge, saj so tako društva kot zadruge po strukturi skorajda identične članske organizacije in bi lahko s preoblikovanji dosegli razvoj novih gospodarskih subjektov, produktov in zaposlovanja, pri čemer bi se ohranila tradicija, reference in povezanost s skupnostjo, ki jo je pred tem začelo društvo kot civilna interesna organizacija.¹¹ Da bi lahko preoblikovali društva v zadruge, bi morali v Sloveniji spremeniti Zakon o društvih in Zakon o zadrugah v členih o statusnem preoblikovanju organizacij tako, da bi eksplicitno dodati, da se lahko društvo preoblikuje v zadrugo, kar zdaj zakonsko ni omogočeno.

- **preoblikovanja iz podjetij (transfertoCOOP ali transfertoSoP) in odkupi podjetij v obliki združnega delavskega odkupa (*worker-buy-out*):**

Prenosi ali prevzemi ali odkupi obstoječih podjetij s strani delavcev/zaposlenih, z namenom prenosa lastništva, upravljanja in izvajanja v roke tistih, ki delajo v podjetju, so v svetu poznani pod različnimi nazivi. Kot delavski odkupi v obliki delavskih zadrug (ang. *WBOs - Worker Buy Outs*) ali kot prenosi podjetij na delavske zadruge in preoblikovanja podjetij v zadruge (ang. *TransfertoCOOPS* ali *BTEC - Business Transfer to Employees under the Form of a Cooperative* ali *Transformation of Companies into Cooperatives*). Ti modeli in procesi so v Evropi in svetu pomemben del gospodarskega dinamizma, tako v primerih vprašanja nasledstva v družinskih podjetjih, primerih lastniškega in/ali upravljalškega prestrukturiranja podjetij, kot včasih tudi v primerih reševanja podjetij v težavah. Tovrstni odkupi, prenosi in preoblikovanja bi lahko tudi v Sloveniji postali pomemben faktor pri zagotavljanju razvoja ter stabilnosti in trajnosti podjetij in delovnih mest, ter še posebej faktor zviševanja nivoja ekonomske demokracije.

V Sloveniji imamo sicer za sabo nekaj primerov neuspešnih poskusov delavskih odkupov v obliki delavskih zadrug v zadnjih letih: Fructal 2012, Večer 2013, Armal 2013, Novoles 2013, Vesna 2013, Adria Tehnika 2015, Adria Airways 2015, Cimos 2016, Alpina 2016; nekaj neuspešnih primerov poskusov preoblikovanj podjetij v

¹¹ Poznamo zelo dobre statistike iz Francije, ki kažejo, da so zadruge, ki nastanejo iz društev, zelo obstojne gospodarske organizacije, ki imajo boljši preživetveni nivo kot klasična podjetja. Vir: *Les Scop. Spletna stran francoske konfederacije delavskih zadrug*. Dostopno na: <http://www.les-scop.coop/sites/en/index.html#> (na dan 15.2.2018).

delavsko-potrošniške zadruge: Mercator 2013, Tuš 2015; ter še nekaj trenutno odprtih primerov: Polzela 2016, Peko 2016.

Kljub tem slabim praksam poskusov delavskih odkupov in preoblikovanj v zadruge v zadnjih letih pa vseeno prepoznavamo mnoge potencialne za razvoj prakse prenosov podjetij na delavske zadruge v Sloveniji.

1.) Družinska podjetja: vprašanje nasledstva in upokojevanje menedžerjev (70% družinskih podjetij ne preživi tranzicije v 2. generacijo, samo 3% preide v 4. generacijo).

2.) Prodaja podjetij (zasebni sektor in SDH – Slovenski državni holding).

3.) Dvig nivoja ekonomskega dinamizma (notranji odkupi zaposlenih doprinašajo k stabilnosti in trajnosti podjetij in delovnih mest).

4.) DUTB – Družba za upravljanje terjatev bank: potencialno 400 primerov v skupni vrednosti 1,5 milijarde terjatev, ki jih v skladu s svojo strategijo prodaja DUTB do leta 2022; del teh prodaj bi lahko potekal v obliki prenosa podjetij na delavske zadruge.

5.) Podjetja v težavah: reševanje podjetij v težavah skozi zadružne delavske odkupe (reševanje zdravih jeder).

6.) Samozaposleni: s.p.-ji v Sloveniji dodatno zaposlujejo skoraj 50.000 zaposlenih, pri čemer je prenos na zaposlene namesto spontanega ugašanja s.p. v primerih upokojevanja ali kariernih sprememb samozaposlenih lahko ohranjevalec znanj in delovnih mest.

7.) Javne gospodarske službe: prebivalci so v nekaterih primerih nezadovoljni z delovanjem javnih podjetij, ki izvajajo ključne storitve za prebivalce (komunala, energija, sociala itd.) in bi lahko na ta problem odgovorili z preoblikovanjem javnih gospodarskih družb v delavsko-uporabniške oz. delavsko-potrošniške zadruge, ki bi preko soupravljanja izboljšale storitve za prebivalce.

- razdružitve organizacij ali podjetij, združitve organizacij ali podjetij (npr. močna tradicija združevanja zadrug v Sloveniji), pripojitve organizacij ali podjetij

Zelo malo koriščena praksa nastajanja subjektov SE v Sloveniji je statusna sprememba, ki se tiče združevanja, razdruževanja ter pripojitev ali izdvojitvev. Gre za pravne postopke, ki so lahko zanimivi in smiselni v določenih situacijah, odvisno od posameznih primerov. V tej analizi omenjamo to možnost zato, da opozorimo na spregledan potencial razvoja novih subjektov SE. V nekaterih primerih bi tovrstni postopki predstavljali možnost razvoja novih programov, v nekaterih primerih pa tudi rešitev iz težav za obstoječe subjekte. Spomnimo na primer iz nedavne slovenske zgodovine, ko so se v 90-tih letih male kmetijske zadruge po vsej državi združevale večje, da bi se tako spopadle z nenadno politično-gospodarsko spremembo, ki je tako spremenila okolje za male zadruge, da bi mnoge v roku nekaj let propadle, če se ne bi združile. Vendar pa je za namene polnega koriščenja tega potenciala nastajanja subjektov SE s statusnimi spremembami združevanja, razdruževanja, pripojitev ipd.

potrebno spremeniti zakonodajo posameznih pravnih oblik SE tako, da bo omogočala takšne kombinacije med različnimi subjekti SE. Trenutno se namreč npr. zadruga in društva ne morejo kombinirati, prav tako ne zavodi in zadruga ipd. Trenutna zakonodaja omogoča samo kombinacije med zadrugami in gospodarskimi družbami.

Razlike v načinih nastajanja so pomembne pri razumevanju potenciala razvoja sektorja SE ter zagotavljanja podpore skozi ukrepe, ki morajo biti tako splošni za vse subjekte, kot tudi specifični za posamezne skupine subjektov SE in za posamezne načine nastajanja subjektov SE.

Subjekti socialne ekonomije v Sloveniji

Glede na študijo *Nedavni razvoj socialne ekonomije v Evropski uniji* spada Slovenija v tisto skupino evropskih držav, v katerih je pojem socialne ekonomije deležen zmerne ravni prepoznavanja in priznavanja. Ista študija Slovenijo označuje kot državo, kjer je sektor socialne ekonomije majhen, rastoč sektor, ki zaposluje pod 2% delovne populacije.¹² Odstotek v naši študiji je verjetno višji zato, ker vključujemo še podatke IP in ZC.

Kot je razvidno že iz zgornjih opisov osnovnih pojmov, je pojem socialne ekonomije mnogo širši kot pojem socialno podjetništvo. Kot smo že rekli, je pojem SE tudi vsebinsko/kvalitativno različen od pojma socialnega podjetništva, ne samo po obsegu, vendar v tem kontekstu v tem poglavju govorimo o obsegu SE, ki je širši pojem. V tem smislu, da poleg socialnih podjetij v ta sektor zaradi svojih namenov in načinov delovanja spadajo še druge pravne osebe. Vse označujemo s skupnim izrazom subjekti socialne ekonomije. Ti so v okvirju slovenske zakonodaje in tudi v strokovni rabi:

- **socialna podjetja** (gospodarske družbe, zadruga, NVO idr., ki imajo status so.p.)
- **zadruga** (z.o.o. ali z.b.o.)
- **nevladne organizacije** (društva, zavodi, ustanove)
- **invalidska podjetja** (IP)
- **zaposlitveni centri** (ZC)
- **vzajemne družbe** (trenutno samo ena tovrstna družba v Sloveniji, tj. Vzajemna zdravstvena zavarovalnica d.v.z.).

V Sloveniji pa v sektor SE ne prištevamo političnih strank, cerkev in sekt. Kot že omenjeno, za pravne osebe zasebnega prava kot so zbornice, sindikati, študentske organizacije ipd., ki so ustanovljene po posebnih zakonih, iz zakona ZSocP-A ni razvidno ali lahko pridobijo status socialnega podjetja ali ne. Verjetno bo odgovor na to vprašanje podala šele sodna praksa vpisovanja subjektov v sodbi register oziroma druga praksa v zvezi z drugimi registri. V najširšem smislu v svetu pogosto vse te organizacije skupno prištevajo v že omenjeni pojem "tretjega sektorja" ali včasih tudi v splošnejši pojem "civilne družbe", čeprav to poenostavljanje ni ustrezno.

¹² Vir: *Nedavni razvoj socialne ekonomije v Evropski uniji*, str. 67.

Tabela pravno-organizacijskih oblik subjektov SE (primerjalna tabela)

Pravna oblika	Lastništvo	Upravljanje	Ustanovitveni kapital	Odgovornost za obveznosti
Socialno podjetje (posebna tabela primarnih pravnih oblik spodaj)	odvisno od oblike primarne pravne osebe	odvisno od oblike primarne pravne osebe	odvisno od oblike primarne pravne osebe ¹³	odvisno od oblike primarne pravne osebe
Zadruga	članska organizacija (ni kapitalska družba) - skupinska zasebna lastnina	najvišji organ je občni zbor - en član en glas ¹⁴	ni predviden (obveznih vpisni deleži so stvar odločitve članov)	član odgovarja omejeno (dva tipa: z.o.o. in z.b.o.)
NVO - društvo	članska organizacija	najvišji organ je občni zbor - en član en glas	ni predviden	član ne odgovarja
NVO - zavod	ustanovitelj zavoda (eden ali več) je lastnik zavoda	najvišji organ je svet zavoda (sestavljen iz predstavnikov ustanoviteljev, zaposlenih in javnosti)	ni predviden (zadostovati mora začetku delovanja zavoda)	ustanovitelj ne odgovarja
NVO - ustanova¹⁵	nepovratno premoženje (ustanovitelj si lastnine ne more več povrniti)	uprava (sestavljajo jo ustanovitelj, zaposleni in javnost)	zadostovati mora namenu ustanove	ustanovitelj ne odgovarja (razen z že vezanim premoženjem)
Invalidska podjetja in zaposlitveni centri	odvisno od oblike primarne pravne osebe	odvisno od oblike primarne pravne osebe	odvisno od oblike primarne pravne osebe	odvisno od oblike primarne pravne osebe
Vzajemna družba	članska organizacija	najvišji organ je skupščina - en član en glas	2,5 mio EUR oz. 3,7 mio EUR	člani ne odgovarjajo

¹³ Pri so.p., ki ima primarno pravno obliko d.o.o. je ustanovni kapital skladno z ZGD-1 7.500 EUR, pri drugih so.p. pa kot je razvidno iz nadaljnje tabele glede možnih pravnih oblik so.p.-jev.

¹⁴ ZZad-2 dopušča, da ima v zadruzi en član več glasov, da torej lahko en član vpiše več deležev ter ima v skladu z višjim kapitalskim vložkom tudi več glasov pri odločanju (kot pri kapitalskih družbah), vendar pa kljub temu večina zadrug v Sloveniji s svojimi Zadrurnimi pravili določa, da ima "en član en glas" in tako sledijo demokratičnosti kot enemu izmed temeljnih načel zadrurništva.

¹⁵ Ustanova ali fundacija po zakonu ni pravna oseba v smislu organizacije, temveč je "na določen namen vezano premoženje". Ne gre torej niti za združenje oseb kot v primerih društev in zadrug, niti za združenje oseb skozi vloženi kapital (kot v kapitalskih družbah), temveč gre za vezavo premoženja v pravno-formalno obliko.

Tabela pravno-organizacijskih oblik subjektov, ki lahko pridobijo status socialnega podjetja:

Pravna oseba	Variante naziva, ki nastopajo v firmi	Kratica	Lastništvo	Upravljanje
Društvo	društvo, združenje, klub, družina, zveza društev	/	članska organizacija ("skupnostna lastnina" - <i>commons</i>)	občni zbor ali skupščina
Zavod	(zasebni) zavod, skupnost zavodov, inštitut	/	zasebna lastnina (glede na delež vplačanega ustanovitvenega kapitala)	svet zavoda
Ustanova	ustanova, fundacija	/	na namen vezano premoženje	uprava
Zadruga	zadruga z omejeno odgovornostjo zadruga brez odgovornosti zveza zadrug evropska zadruga (kot sopomenka besede "zadruga" v nazivu firme se lahko uporablja beseda "kooperativa")	z.o.o. z.b.o. z.o.o. ali z.b.o. SCE	članska organizacija (zasebna skupinska lastnina; delno možna tudi skupnostna lastnina - nedeljivo premoženje zadrug)	občni zbor ali skupščina (odločanje po principu en član en glas; zakon dopušča tudi opcijo en član več glasov)
Gospodarska družba	Osebnе družbe: družba z neomejeno odgovornostjo komanditna družba Kapitalske družbe: družba z omejeno odgovornostjo delniška družba ¹⁶ evropska delniška družba komanditna delniška družba Gospodarsko interesno združenje	d.n.o. k.d. d.o.o. d.d. SE k.d.d. g.i.z.	zasebna lastnina	lastniki - vsak v skladu z višino lastnega kapitalskega delaža (razen v primerih, ko družbena pogodba določa drugače)

¹⁶ V Sloveniji še ne poznamo primerov, ko bi delniška družba pridobila status so.p. Glede tega obstajajo deljena strokovna mnenja. Po mnenju avtorjev te analize ni formalnih ovir za to, da se ne bi mogla oblikovati takšna delniška družba, ki bi po svojem statutu oziroma družbeni pogodbi ustrezala pogojem za pridobitev statusa so.p. Je pa vprašanje, zakaj bi neka iniciativa, ki bi želela zagnati subjekt SE, izbrala obliko delniške družbe, če ima mnogo bolj primerno opcijo v obliki zadrug. Seveda pa imajo tudi delniške družbe lahko veliko potenciala za razvoj elementov participativne ekonomije. Podobne modele npr. poznajo v ZDA pod nazivom ESOP - *Employee Stock Ownership Plans* ali v Španiji pod nazivom "delavske delniške družbe" (*sociedades anónimas laborales* - SAL).

Druge pravne osebe zasebnega prava ali pravne osebe ustanovljene po posebnih zakonih	Iz zakona ni razvidno ali lahko status pridobijo tudi pravne osebe zasebnega prava, ki so ustanovljene po posebnih zakonih (npr. družba za vzajemno zavarovanje, sindikati, gospodarske zbornice, študentske organizacije, mladinski sveti ipd.). ¹⁷			
--	---	--	--	--

Sklepne ugotovitve poglavja:

- nejasna raba osnovnih pojmov: socialna ekonomije - SE, socialno podjetništvo in socialno podjetje - so.p., nevladna organizacija - NVO in drugih pojmov s tega področja
- relativno močan sektor SE v Sloveniji (tradicija skupnostnega delovanja in močna tradicija nevladnega sektorja)
- sporadični (nestrateski) razvoj sektorja SE
- nepravilno vzporejanje drugega (zasebno-gospodarskega) sektorja in tretjega (socialno ekonomskega) sektorja; gre za radikalno različne načine družbene organiziranosti, ki ju je treba obravnavati in meriti na različne načine
- skupine subjektov socialne ekonomije so: socialna podjetja, zadruga, nevladne organizacije, invalidska podjetja in zaposlitveni centri, vzajemne družbe

¹⁷ Po spremembah in dopolnitvah zakona (ZSocP-A) lahko status socialnega podjetja pridobijo tudi invalidska podjetja (IP) in zaposlitveni centri (ZC), ki so bili v prejšnjem zakonu izzeti. Opozoriti pa moramo, da tudi v primerih IP in ZC gre za status in ne za posebno obliko pravne osebe.

3. ANALIZA SEKTORJA SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA IN SOCIALNE EKONOMIJE Z VIDIKA PONUDBE IN POVPRASEVANJA

Glavni mejniki v razvoju SE v Sloveniji¹⁸

- 2005/2006 - prvi mednarodni projekti in analize, ki vpeljujejo pojem socialnega podjetništva ter spoznavanja tujih primerov dobrih praks
- 2009 - prvi razpis MDDSZ za razvoj pilotnih projektov na področju socialnega podjetništva - 9 pilotov (ponovni razpis 2012 - 17 pilotov)
- marec 2011 - sprejet je Zakon o socialnem podjetništvu
- september 2011 - ustanovljen je Svet za socialno podjetništvo
- 1.1.2012 - Zakon o socialnem podjetništvu stopi v veljavo
- 2014/2015 - prvo (in edino) sofinanciranje programov javnih del posebej za so.p., kar vpliva na registracijo okoli 50 novih so.p.
- 1.1.2015 - pristojnosti za področje socialnega podjetništva se prenesejo z Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti na Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
- 1.1.2015 - začetek izvajanja vladnega strateškega projekta spodbujanja razvoja socialnega podjetništva, združništva in ekonomske demokracije
- julij 2016 - razpis MGRT za zagon socialnih podjetij in mladinskih zadrug, kar vpliva na registracijo več kot 100 novih so.p.
- februar 2018 - sprejet je Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o socialnem podjetništvu (ZSocP-A)

Analiza subjektov socialne ekonomije

Analiza zajema pregled statističnih podatkov, predvsem o številu posameznih subjektov, številu zaposlenih in vrsti dejavnosti ločeno za vse vrste subjektov SE, torej tudi zadruge, IC, ZC, idr., ki jih zaradi namena ustanovitve in načina delovanja uvrščamo v sektor SE, kljub temu, da nimajo statusa socialnega podjetja. Socialna podjetja so ena od skupin subjektov SE. Smo pa se v tej analizi podrobneje posvetili prav socialnim podjetjem, saj je prav ta skupina subjektov SE za naročnika te analize najbolj pomembna. Zato je pri socialnih podjetjih analiza podrobnejša. V zaključku je prikazan trenutni delež zaposlenih v celotnem sektorju SE.

Metodološka pojasnila

V analizi smo uporabili podatke iz različnih virov, najpogosteje iz evidence socialnih podjetij (MGRT), Statističnega urada RS (SURS), Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES) ter raziskave v okviru projekta Sentinel (Fundacija Prizma). Pridobljene podatke smo statistično obdelali, prikazali v grafih in tabelah ter jim dodali razlage. Pri vseh kazalnikih smo uporabili zadnje dostopne oz. najbolj aktualne podatke. Podrobnejša metodološka pojasnila in morebitne omejitve sledijo pri vsakem sklopu posebej.

¹⁸ Navedeni mejniki se nanašajo na novejša obdobja ter na koncept SE v kontekstu te analize, ki kot bistveni del vključuje socialna podjetja, zato se mejniki nanašajo na časovnico po letu 2005. Sicer pa ima Slovenija dolgo zgodovino socialne ekonomij, predvsem kot zgodovino združništva od leta 1856 ter močno tradicijo nevladnega sektorja.

Socialna podjetja

(število, pravnoorganizacijska oblika, sedež podjetja, dejavnost)

Število socialnih podjetij v Sloveniji konstantno raste. Ob koncu leta 2017¹⁹ je bilo registriranih 254 socialnih podjetij, 7 pa je bilo v postopku prenehanja delovanja (likvidacija, stečaj, prepoved delovanja) oz. preoblikovanja v zaposlitveni center. Glede na pravnoformalno obliko so prevladovali zavodi (35,4%), sledile zadruga (28,3%) in društva (25,6%) ter v manjšem deležu družbe z omejeno odgovornostjo (10,2%). Največ socialnih podjetij je imelo sedež podjetja prijavljen v Mariboru (20,5%), Ljubljani (16,5%) in Murski Soboti (5,5%). V trinajstih občinah ima sedež 3-6 socialnih podjetij, v 91 drugih pa le po eno. Glede na izbrano glavno dejavnost po registru SKD (Standardna klasifikacija dejavnosti) prevladujejo socialna podjetja, ki delujejo na naslednjih področjih: S Druge dejavnosti²⁰ (28,7%), P Izobraževanje (15%), M Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (13%) in Q Zdravstvo in socialno varstvo (9,4%).

Vir: Evidenca socialnih podjetij na dan 27.12.2017.

Zadruga

(število, število zaposlenih, prihodki, dejavnosti)

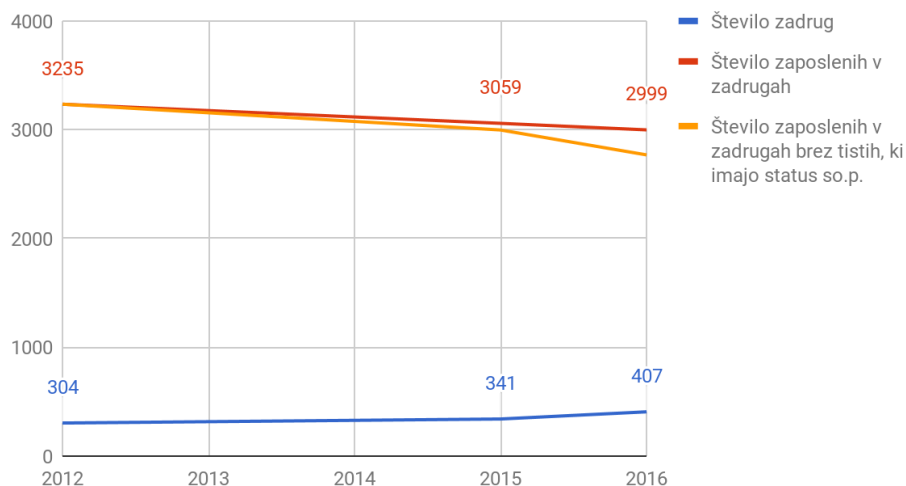
Število zadrug v zadnjih letih narašča, število zaposlenih v zadrugah pa pada (Glej tabelo). Zaposleni v zadrugah so v letu 2016 pomenili 0,7% zaposlenih v družbah in 0,4% vseh zaposlenih. Neto dodana vrednost na zaposlenega v zadrugah je za tretjino nižja od povprečja v vseh družbah. Tudi prihodki (-3%) kot tudi odhodki (-4%) zadrug so se zmanjšali. Prihodki zadrug so predstavljali 0,9 % prihodkov vseh družb. Večina

¹⁹ Med pripravo analize je število registriranih socialnih podjetij naraslo na 258, tudi število podjetij, ki so v postopku prenehanja delovanja na 13 (Evidenca socialnih podjetij z dne 7.2.2018).

²⁰ Dejstvo, da ima največje število so.p.-jev formalno registracijo pod "druge dejavnosti" nam onemogoča točnejše spremljanje dejanskih dejavnosti so.p.-jev. Pod to klasifikacijo se namreč nahajajo številne storitve od sociale, izobraževanja, kulture itd., ki pa iz uradnih evidenc niso razvidne.

zadruge, 87,7 % vseh, je sodila med mikro zadruge. Najpomembnejši področji po številu zadrug, zaposlenih in po ustvarjenih prihodkih sta bili področje trgovine, vzdrževanja in popravil motornih vozil ter področje kmetijstva in lova, gozdarstva in ribištva (AJPES). Zadnjih 10 let število zadrug ponovno narašča (+10%), število zaposlenih v zadrugah pa žal še vedno pada (-18%).

Število zadrug in število zaposlenih v zadrugah

Vir: AJPES

Predvidevamo lahko, da veliko zadrug, ki so na novo ustanovljene še v prvih letih ne zaposlujejo oz. zaposlujejo v manjšem obsegu, obstaja pa velika možnost, da bodo v prihodnje ustvarjale nova delovna mesta. Prav tako člani zadruge (fizične osebe) z zadrugo lahko poslujejo kot samostojni podjetniki ali oseba s statusom (kmeta, samozaposlenega v kulturi ipd.) ali preko drugih oblik dela (osebno dopolnilno delo, avtorska, podjemna pogodba) in zato niso nujno zaposleni. V svetu štetje zaposlenih in članov pri zadrugah izvajajo tako, da štejejo: število zaposlenih v zadrugah, ki je sestavljeno iz števila dejansko zaposlenih plus števila tistih članov/kooperantov²¹, ki skozi poslovanje z zadrugo ustvarijo več kot polovico svojih prihodkov za življenje, ter število članov posebej. Tako lahko trdimo, da zadruge ustvarjajo več delovnih mest, kot je zavedeno v statistikah.

Če pogledamo razmere v svetu, zadruge skrbijo za lokalni razvoj zapostavljenih območij, si prizadevajo za socialno vključitev ranljivih skupin, pogosteje vključujejo ženske na vodstvene položaje, dajejo več priložnosti za mlade, praviloma ne selijo proizvodnje na območja z nižjo ceno delovne sile ter so bolj trajnostno in trajno naravnane kot ostala podjetja. Prav tako so zadruge ravno zaradi načina svojega delovanja, ki ni usmerjeno zgolj na dobiček, bolj odporne proti negativnim posledicam gospodarskih kriz.²² V svetu je milijarda ljudi članov kakšne zadruge, več kot 270 milijonov ljudi je zaposlenih v zadrugah, zadruge delujejo na vseh gospodarskih in družbenih področjih (zavarovalništvo, zdravstvo, industrija, storitve, kultura in

²¹ V tej zvezi je pomembno zabeležiti potrebo po zakonodajni spremembi, ki bi status člana zadruge uredila tako, da bi lažje posloval z zadrugo. Trenutno je poslovanje člana z zadrugo, katere član je, obravnavano identično kot poslovanje med katerikoli tujimi si subjekti. Za zadruge pa je ključno prav to, da se člani povezujejo zaradi skupnega interesa in bi morali biti člani med sabo ter člani v razmerju do zadruge pravno in davčno obravnavani posebej. Predloge o potrebnih zakonskih spremembah je obravnavala strokovna skupina, ki je spodaj navedena v ukrepu novelacije ZZad.

²² Glej: Sanchez Bajo, Claudia in Roelants, Bruno.

umetnost, šolstvo, zdravstvo in sociala, kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo, bančništvo). V Evropi je vsak peti prebivalec član kakšne zadruga, v Evropi je 130.000 združnih podjetij, 4 milijone Evropejcev je zaposlenih v zadrugah, 990 milijard letnega prometa v Evropi se zgodi skozi zadruga.²³ Na svetu je 3 milijone zadruga, pri čemer vse zadruga ne nastanejo *ex-nihilo*, ampak tudi s preoblikovanji iz klasičnih podjetij ali drugih organizacij. Obstaja mnogo vrst zadruga: zadruga producentov, socialne zadruga, uporabniške zadruga, potrošniške zadruga, delavske zadruga.

Združništvo torej ni neka marginalna zgodba, temveč močno svetovno alternativno gibanje, ki relevantno spreminja družbo in uspešno zrcali slabosti kapitalizma že od njegovih zgodnjih industrijskih obdobjih v 19. stoletju. Zadruga so živa, delujoča alternativa. Tudi Slovenija je država z močno združno zgodovino. Prva zadruga na slovenskih tleh je bila ustanovljena leta 1856, le 12 let za prvo zadruga na svetu. V zgodovini 150 let smo bili priča že trem močnim vzponom razvoja združništva, danes smo priča začetkom četrtega takšnega vzpona.²⁴

Invalidska podjetja in zaposlitveni centri

(število, število zaposlenih, javna sredstva, dejavnosti)

Invalidska podjetja zagotavljajo delovna mesta za invalide in so tako gospodarske družbe posebnega pomena. Njihov razvoj se je začel v 80-letih prejšnjega stoletja v obliki invalidskih delavnic, ki so se čez dobro desetletje preoblikovale v invalidska podjetja (MDDSZ).

Največ (okoli 80%) invalidskih podjetij je ustanovljenih s strani gospodarskih družb (d.o.o.). Invalidska podjetja so upravičena do različnih podpor, za vsakega zaposlenega invalida mesečno prejemajo subvencijo v višino do 70% plače. Vendar pa je nujno poudariti, da invalidska podjetja večino prihodkov ustvarijo iz opravljanja njihove dejavnosti, le manjši del pa predstavljajo javna sredstva. Podrobnejša analiza je pokazala, da opisane podpore prinašajo pozitivne učinke²⁵ (Adam, 2015).

V 144 invalidskih podjetjih (130 v zasebnem, 14 v javnem sektorju) je bilo konec leta 2016 zaposlenih 11.295 oseb, kar je 5% več kot konec leta 2015. V invalidskih podjetjih je vseskozi približno polovica zaposlenih oseb invalidov, ki predstavljajo 8% vseh invalidov. Največ invalidskih podjetij se je še vedno ukvarjalo s predelovalnimi dejavnostmi (47%), vendar se ta odstotek vsako leto niža, saj se vedno več invalidskih podjetij ukvarja z drugimi raznovrstnimi poslovnimi dejavnostmi (SURS, 2016).

Zaposlitveni centri kot vmesna oblika med varstveno-delovni centri in invalidskimi podjetji, obstaja že dobrih 10 let. ZC po zakonu ZZRZI mora zaposlovati najmanj 5 invalidov, dodatno pa tudi strokovne delavce in sodelavce. V povprečju je v celotni

²³ Vir: spletna stran ICA - *International Co-operative Alliance*. www.ica.coop

²⁴ Najbolj pregledno in poznavalsko v svojih številnih zapisih o združništvu v Sloveniji govorita Jadranka Vesel in Franci Avsec.

²⁵ Država za zaposlenega invalida nameni dobrih 40 evrov mesečno, kar skupaj pomeni okoli 2,4 mio evrov na leto. V primeru, da bi sedaj zaposleni invalidi bili brezposelni oz. prejemniki socialne pomoči, bi to državo na leto stalo najmanj 15 mio evrov. Primerjava med sredstvi, ki jih država nameni za zaposlovanje invalidov in sredstvi, ki jih država prejme od invalidskih podjetij preko njihovih davčnih obveznosti pokaže, da država dobi »povrnjenih, kar 95 % sredstev. Pomembno je tudi to, da podjetja invalidom v večini zagotavljajo dolgoročno zaposlitev« (Adam, 2015).

strukturi ZC zaposlenih več kot 75% invalidov. V primerjavi z IP so ZC upravičeni do višjih javnih podpor, zlasti ker je storilnost zaposlenih veliko nižja in hkrati morajo zagotavljati dodatno mentorsko podporo. Sistemska javna sredstva na zaposlenega invalida v zaposlitvenem centru znašajo letno med 15.000 do 22.000 EUR in so od 20 % do 80 % višja v primerjavi z invalidskimi podjetji. Posledično je delež le teh v skupnih prihodkih veliko višji in se v povprečju giblje med 45 in 65 %. Kljub temu je analiza pokazala, da so tudi v tem primeru javna sredstva učinkovita²⁶.

Nevladne organizacije

(število, število zaposlenih, prihodki, javno financiranje)

Slovenska zakonodaja zaenkrat še ne pozna pojma nevladna organizacija, kljub temu, da se brez poenotenega opisa ali definicije pojavlja v različnih strateških dokumentih, zakonih in drugih predpisih, zaradi česar je prihajalo do številnih težav in nejasnosti. S potrditvijo predloga Zakona o nevladnih organizacijah (ZNOrg), ki čaka na drugo obravnavo, se bo status nevladnih organizacij celostno uredil ter pospešil njihov razvoj (MJU).

Po podatkih Centra za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij (CNVOS) je v letu 2016 bilo aktivnih²⁷ 26.481 NVO²⁸ (23.258 društev, 2.991 zavodov, 232 ustanov). V zadnjih letih se njihovo število povečuje za okrog 620 na leto. Število zaposlenih v NVO (7.569) predstavlja 0,82% aktivnega prebivalstva in kljub gospodarski krizi v zadnjih letih vztrajno raste²⁹. Prav tako raste višina skupnih prihodkov, ki so v 2016 znašali 801.936.978 evrov in predstavljali 1,98% BDP. Povprečen letni prihodek posamezne NVO je v 2015 znašal 30.283 evrov³⁰.

Skupaj so slovenske NVO v letu 2016 prejele 289.999.074 evrov javnih sredstev, od tega:

- 35% od občin,
- 26% od ministrstev,
- 28,84% od raznih drugih proračunskih uporabnikov (javni zavodi, agencije ipd.),
- 9,10% od Fundacije za financiranje humanitarnih in invalidskih organizacij in Fundacije za financiranje športnih organizacij v RS in
- 1,34% od Finančne uprave Republike Slovenije³¹.

Javna sredstva predstavljajo le okoli 36% vseh prihodkov slovenskega nevladnega

²⁶ Delež koristi znaša glede na vložena sistemska sredstva 152%, kar pomeni, da 1 vložen EUR prinese neposredno in posredno državi 1.52 EUR, zaposlenemu invalidu pa višjo kvaliteto življenja in boljši ekonomski status (Adam, 2015).

²⁷ Vse registrirane NVO niso nujno tudi aktivne. V skladu z uveljavljeno prakso med aktivne štejemo tiste, ki AJPES oddajajo svoja letna poročila in jih je v povprečju cca. 4 % manj kot registriranih.

²⁸ CNVOS med nevladne organizacije šteje društva, zveze društev, (zasebne) zavode in ustanove in mladinske svete. Podatki o društvih zajemajo tudi podatke o podružnicah društev in o mladinskih svetih, podatki o zavodih pa tudi podatke o verskih skupnostih, ki imajo status humanitarne organizacije. Iz podatkov so izvzeta društva, zavodi in ustanove, ki jih je ustanovila Republika Slovenija, občine ali druga oseba javnega prava.

²⁹ Od leta 2009 se je njihovo število povečalo za 34 %.

³⁰ Pri čemer 17,9% NVO ni imelo nobenih prihodkov, še dodatnih 37,0 % NVO pa nižje od 50.000 evrov. Več kot 50.000 evrov prihodkov je imelo samo 9,6 % NVO.

³¹ Večina izhaja iz naslova donacij 0,5 dohodnine, ki jih lahko nameni vsak dohodninski zavezanec nameni predvsem nevladnim organizacijam, poleg njih pa še političnim strankam, sindikatom, verskim skupnostim in drugim.

sektorja, država pa je nevladnim organizacijam v 2016 namenila 0,72% nacionalnega BDP. Od vseh nakazil s strani proračunskih uporabnikov so 65,25% sredstev prejele nevladne organizacije, ki jim država priznava delovanje v javnem interesu³².

Naj dodamo še te podatke iz poročila *Informacija o poslovanju društev v republiki Sloveniji v letu 2016* (AJ PES): društva so v letu 2016 imela iz pridobitne dejavnosti 202.320 tisoč evrov prihodkov ali 36,7% vseh prihodkov od dejavnosti. Največji delež prihodkov od pridobitne dejavnosti v prihodkih od dejavnosti so izkazala znanstvenoraziskovalna, strokovna in poklicna društva (52,5%), društva za razvoj kraja (50,7%) ter športna in rekreativna. V strukturi virov ustvarjanja prihodkov iz pridobitne dejavnosti društev prevladujejo prihodki od prodaje proizvodov in storitev (50,4%), prihodki od prodaje trgovskega blaga in materiala (30,4%) in ostali prihodki od dejavnosti (14,7%).

Vzajemne družbe (število, število zaposlenih)

Vzajemne družbe so podjetja, ki zagotavljajo storitve življenjskega in neživljenjskega zavarovanja, dopolnilne sheme socialne varnosti in storitve socialne narave majhnih vrednosti. Njihov glavni namen je zadovoljevanje skupnih potreb, ne pa ustvarjanje dobička ali zagotavljanje donosnosti kapitala. Delujejo po načelu solidarnosti med člani, ki sodelujejo pri njenem korporativnem upravljanju (Evropska komisija³³). V tujini jih poznamo pod izrazom *mutuals* oz. *mutual societies*. Leta 2013 je bil na evropski ravni sprejet predlog komisije in osnutek zakonodajne resolucije o statutu Evropske vzajemne družbe³⁴, ki pa še zmeraj čaka na realizacijo.

Pri nas so vzajemne družbe pravno možne le v obliki družbe za vzajemno zavarovanje (ZZavar-1). Kot takšna pa je v Sloveniji organizirana in registrirana le Vzajemna zdravstvena zavarovalnica, katere člani so vsi, ki imajo sklenjeno zavarovanje, prav tako imajo pravico voliti in biti izvoljeni v organe zavarovalnice (Statut vzajemne zavarovalnice, d.v.z.). Vzajemna je uradno največja članska organizacija v Sloveniji, na dan 31.12.2016 je imela 836.131 članov.³⁵ V preteklosti so obstajali poskusi privatizacije, da bi Vzajemno kot člansko organizacijo spremenili v kapitalsko družbo v obliki delniške družbe (neuspeli poskus sprejetja zakona Zakon o preoblikovanju Vzajemne zdravstvene zavarovalnice, d.v.z., v delniško družbo (ZPVZZDD).

³² "status v javnem interesu" je poseben status, ki ga društvom ali drugim NVO organizacijam podeljujejo resorna ministrstva vsako za svoje vsebinsko področje. V splošnem ta status označuje nevladne organizacije, ki s svojim delovanjem presegajo zgolj zadovoljevanje interesov svojih ožjih članov in torej delujejo v interesu širše družbe kot take.

³³ http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/mutual-societies_en

³⁴ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 14. marca 2013 s priporočili Komisiji o statutu evropske vzajemne družbe (2012/2039(INL)). <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0094+0+DOC+XML+V0//SL>

³⁵ Vir: Revidirano letno poročilo za leto 2016, Vzajemna zdravstvena zavarovalnica, d.v.z., <https://www.vzajemna.si/assets/Uploads/Revidirano-letno-porocilo-2016-koncno.pdf> (na dan 22.2.2018).

Delež zaposlenih v sektorju socialne ekonomije

DELEŽ ZAPOSLENIH³⁶	2012	2012 (%)	2015	2015 (%)	2017	2017 (%)
Število delovno aktivnih ³⁷	810001	/	804637	/	861009 ³⁸	/
Socialna podjetja ³⁹	10	0.001%	276	0.034%	815	0.095%
Zadruge (brez statusa so.p.) ⁴⁰	3235	0.4%	2998	0.37%	2769	0.32%
Invalidska podjetja ⁴¹	11320	1.4%	10707	1.33%	11567	1.34%
Zaposlitveni centri ⁴²	421	0.05%	594	0.07%	849	0.1%
Nevladne organizacije (brez statusa so.p.) ⁴³	6230	0.77%	7082	0.88%	7072	0.82%
Družba za vzajemno zavarovanje ⁴⁴	282	0.03%	319	0.04%	328	0.04%
SKUPAJ	21498	2.651%	21976	2.724%	23400	2.715%

³⁶ Metodološka pojasnila: V tabeli so uporabljeni najnovejši podatki oz. zadnji možni dostopni. Predvsem v stolpcu za leto 2017, je večina podatkov iz leta 2016, saj se letna poročila oddajajo na AJPES do marca 2018 za preteklo leto, zato podatki še niso na voljo. Podatki so zbrani iz različnih virov, ki so v obliki opombe, navedeni pri vsakem subjektu SE posebej. Za vsako leto je na desni izračunan tudi delež zaposlenih za posamezni subjekt glede na število vseh delovno aktivnih. Delež je izražen v odstotkih. Ponekod smo uporabili tri decimalna mesta, da lahko vidimo spremembe čez leta. Vsi podatki so dejanski, le pri številu zaposlenih v socialnih podjetjih gre za oceno, saj so dostopni podatki le o številu registriranih socialnih podjetij. Tako je to število za leto 2015 in 2017 pomnoženo s številom povprečno zaposlenih, ki pa smo ga pridobili iz analize Sentinel. Torej, št. zaposlenih v so.p. = št. registriranih so.p. x št. povprečno zaposlenih v so.p.. Za leto 2012 pa smo oceno sestavili na podlagi podatkov pridobljenih iz poslovnih registrov AJPES, Revizijskega poročila Spodbujanje socialnega podjetništva in podatkov s svetovnega spleta. Druge vire smo uporabili, saj uradnih podatkov za vse poslovne subjekte v poslovnem registru ni bilo.

Prav tako smo v izogib podvajanju števila zaposlenih, ki so bili upoštevani tako pri številu zaposlenih v so.p. in številu zaposlenih v nevladnih organizacijah in zadrugah, na podlagi deležev določene pravne oblike v določenem letu izračunali, kakšno je bilo to število in ga odšteli od celotnega števila pri določenem subjektu. Za lažje razumevanje navajamo primer: Ocena števila zaposlenih v so.p. za leto 2017 je 815. Zadruge, ki imajo status so.p. so v letu 2017 predstavljale 21,9% vseh so.p., torej je bilo število zaposlenih v zadrugah s statusom so.p. 230. Dobljeno število smo nato odšteli od števila vseh zaposlenih v zadrugah in dobili končni rezultat 2769, ki predstavlja število zaposlenih v zadruga brez statusa so.p.. Pri IP in ZC podvajanje ni predstavljajo težave, saj do nedavnega ti niso mogli pridobiti statusa so.p..

³⁷ Delovno aktivno prebivalstvo sestavljajo zaposlene in samozaposlene osebe, ki delajo na območju Slovenije. Vključene so osebe, ki so obvezno socialno zavarovane, ne glede na to, ali imajo zaposlitev s polnim ali z delovnim časom, krajšim od polnega, in ne glede na to, ali so na porodniškem dopustu, dopustu za nego ali varstvo otroka ali so odsotne z dela zaradi bolezni, poškodbe ali nege ožjega družinskega člana. Niso pa vključene osebe, ki delajo po podjemnih pogodbah (pogodbi o delu) in avtorskih pogodbah, osebe, ki opravljajo študentsko delo, osebe, ki opravljajo delo za neposredno plačilo, pomagajoči družinski člani, osebe, zaposlene pri delodajalcih s sedežem v RS in poslano na delo ali na strokovno izobraževanje v tujino (npr. osebe, zaposlene pri slovenskih predstavništvih, na gradbiščih v tujini ipd.), ter državljani RS, ki so zaposleni pri tujih delodajalcih v tujini (STAT, po registrskih virih).

³⁸ Podatek za november 2017.

³⁹ Ocena na podlagi podatkov iz analize Sentinel, poslovnega registra AJPES, Revizijskega poročila Spodbujanje socialnega podjetništva in svetovnega spleta.

⁴⁰ AJPES. Za leto 2017 so navedeni podatki iz 2016.

⁴¹ Korespondenca z MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja (20.2.2018).

⁴² Korespondenca z MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja (20.2.2018). Podatki o številu zaposlenih v ZC, ki smo jih dobili v korespondenci z Združenjem zaposlitvenih centrov nekoliko odstopajo od teh podatkov ministrstva, sklepamo, da imata organizaciji različne parametre merjenja.

⁴³ CNVOS, http://www.cnvos.si/article?path=/podrocja_dela/zagovornistvo/nvo_sektor_dejstva_in_stevilke. Za leto 2017 so uporabljeni podatki za leto 2016.

⁴⁴ Vzajemna - spletna stran, <https://www.vzajemna.si/sl/o-vzajemni/financna-porocila/>. Za leto 2017 so uporabljeni podatki iz 2016.

Analiza realizacije načel in značilnosti socialnih podjetij (in ostalih subjektov SE)

Analiza se osredotoča na horizontalne teme in dejavnike, ki predstavljajo značilnosti socialnih podjetij oz. način njihovega delovanja: zaposlovanje ranljivih skupin, lokalizacija prodaje izdelkov/izvajanja storitev, obstoj družbenih inovacij, identifikacija družbenih učinkov, povezovanje, udejanjanje načel socialnega podjetništva. Večina podatkov je pridobljenih iz analize Sentinel ter svetovalne prakse naše organizacije, za razlage in pojasnila pa smo uporabili druge vire.

A. Zaposlovanje ranljivih skupin

V ospredje zaposlovanje ranljivih skupin postavljajo predvsem IP in ZC ter po starem zakonu (ZSocP) socialna podjetja tipa B, kar pa ne pomeni, da za ostale subjekte SE to ni pomembno. Z novim zakonom (ZSocP-A) se ta delitev na tip A in tip B odpravlja. Nov zakon opredeljuje kot najbolj ranljive skupine na trgu dela, vse prikrajšane, resno prikrajšane delavce in invalide⁴⁵. V različnih programih, kot na primer javna dela, pa se uporablja širša definicija ranljivih skupin prebivalstva, ki se srečujejo z večjo stopnjo tveganja socialne izključenosti in neenakih možnosti⁴⁶, zapisana v Operativnem programu razvoja človeških virov 2007-2013.

Ker ima delo z ranljivimi skupinami svoje posebnosti, so z namenom izboljšanja zaposlitvenih možnosti, pridobitve in krepitev sposobnosti, znanj, veščin in spretnosti, ter večje konkurenčnosti ranljivih skupin na trgu dela oblikovali model učnih delavnic, ki je sicer bil namenjen so.p. tipa B, vendar je kljub novemu zakonu še zmeraj uporaben. Učne delavnice se izvajajo pri delodajalcih, ki imajo status socialnega ali invalidskega podjetja ali zaposlitvenega centra. Brezposelne osebe, katerih obstoječa znanja oziroma delovne izkušnje ne omogočajo neposredne zaposlitve, se k njim vključijo v delovni proces na konkretnem delovnem mestu ter se pod strokovnim vodstvom internega in zunanjega mentorja praktično usposabljujejo v izbranem programu učne delavnice.⁴⁷

B. Lokalizacija prodaje izdelkov / izvajanja storitev

Za produkte (storitve in proizvode), ki jih razvijajo subjekti SE je najbolj pogosto značilno to, da so prvenstveno namenjeni uporabnikom v lokalnih okoljih. Tudi kadar so kupci/plačniki oddaljeni subjekti (država, evropska komisija), so uporabniki oziroma uporabniki storitev in proizvodov SE lokalni. Razlogi za to so večplastni:

⁴⁵ Na podlagi Zakona o urejanju trga dela (ZUTD) med prikrajšane delavce spada tista oseba, ki v preteklega pol leta ni imela redno plačane zaposlitve in je prijavljena v vsaj eni evidenci ZRSZ ali nima dokončnega srednjega poklicnega oziroma tehniškega izobraževanja ali splošnega srednjega izobraževanja. Med prikrajšane delavce spadajo tudi osebe, ki so starejše od 50 let ali živijo same in imajo enega ali več vzdrževanih članov. Med resno prikrajšane delavce zakon prišteva tiste osebe, ki so bile zadnjih 24. mesecev ali več nezaposlene. V kategorijo invalidov so vključeni tisti, ki imajo na podlagi državne zakonodaje priznan status invalida ali pa priznana omejitev, ki izhaja iz telesnih, duševnih ali psihičnih okvar.

⁴⁶ Program v ranljive skupine uvršča predvsem: ljudi z nizkimi dohodki, katerih preživetje je pogosto odvisno od socialnih transferjev (brezposelni, enostarševske družine, starejše samske osebe, starejše samske ženske); invalide (invalidi brez statusa, s težjimi okvarami, brezposelni); brezdomce, Rome; migrante, begunce in iskalce azila; otroke in mladostnike s težavami v odraščanju in druge ranljive skupine (žrtve nasilja, odvisniki, osebe s težavami v duševnem zdravju ipd.).

⁴⁷ Vir: ZRSZ, javni razpis "Učne delavnice", trenutno odprti razpis. Dostopno na: https://www.ess.gov.si/storitve/evropski_socialni_sklad/opis_ucne_delavnice (na dan 27.2.2018).

- subjekti SE se razvijajo "bottom-up" in torej v samih motivih nastanka v sebi nosijo vire in potrebe lokalnega okolja, temu primerni so tudi njihovi produkti - izhajajo iz virov in potreb lokalnega okolja
- subjekti SE se razvijajo kot del širšega civilnega gibanja, ki je povezano tudi s socialnimi in okoljskimi vprašanji, vezanimi na podporo lokalni izmenjavi dobrin, kratkim dobaviteljskim verigam (iz ekoloških, socialnih in ekonomskih razlogov)
- aktivnosti SE so tesno prepletene z drugimi aktivnostmi civilne družbe v lokalnih okoljih
- včasih se subjekti SE povezujejo z iniciativami lokalnih ekonomij tudi v drugih oblikah (časovne banke, lokalne valute, ne-monetarni sodelovalni sistemi ipd.)
- zavestna odločitev sektorja SE, da se ne razvija v smeri internacionalizacije oziroma da se razvojno usmerja v internacionalizacijo šele po tem, ko so interesi lokalnega okolja in deležnikov določenega subjekta SE že zadostno zadovoljeni (npr. uspešne zadruge kot Mondragon ali Up Group se intenzivno internacionalizirajo, vendar to počno šele po več desetletnem uspehu pri razvoju v svojih lokalnih okoljih in v skladu z skupščinskimi demokratično sprejetimi odločitvami za internacionalizacijo)
- pomembna je tudi povezava zakona (ZSocP-A) s samoupravnimi lokalnimi skupnostmi, saj zakon neposredno nagovarja občine, da vključijo socialna podjetja v lokani razvoj (imeli smo tudi prakso, npr. sofinanciranje javnih del v so.p. v letih 2014/2015), spodbujanje občin k oddaji poslovnih prostorov v brezplačni najem so.p.-jem ipd.
- ključno za pojem lokalizacije produktov SE je tudi dejstvo, da je veliko storitev, ki jih izvajajo subjekti SE, dejansko "živih" storitev, torej takšnih, ki zahtevajo tesen realen stik med izvajalcem storitve in uporabnikom (osebne in gospodinjske storitve, socialno in zdravstveno skrbstvo, izobraževanje itd.).

Večina storitev in proizvodov, ki jih ponujajo subjekti SE, je torej v celotnem produkcijsko-potrošniškem ciklu zamejena na lokalno okolje. Ne gre nujno za državno mejo kot tisto, ki omejuje ta pojem "lokalnega". Na primer, pri kratkih dobaviteljskih verigah v lokalni preskrbi je lahko radij 50 km, ki se razume kot primeren radij za kratke verige, tudi radij, ki vključuje dve ali tri države, vendar so te situacije zaradi kompliciranosti čezmejnega poslovanja redkejše. Ker naš zakon (ZZad-2) omogoča vzpostavitev t.i. evropske zadruge, si lahko obetamo razvoj tudi takšnih čezmejnih lokalnih poslovnih sistemov, še posebej na področju lokalne preskrbe s hrano ter področju turizma⁴⁸. Večinoma pa ne moremo od subjektov SE pričakovati visokega potenciala za internacionalizacijo.

To pomeni hkrati, da država, ki sistematično spodbuja izvozno usmerjeni del gospodarstva, kar je sicer razumljivo, ker le-ta ustvarja pretežni del BDP-ja, a vseeno država ne sme s temi istimi "vatli" meriti tudi subjektov SE in njihove uspešnosti. Prav nasprotno, učinki SE morajo biti merjeni skozi njihove učinke v lokalnem okolju in glede na njihovo vpetost v lokalnem okolju. Če pogledamo primer zgodbe *Kraljev ulice* oziroma zadrugo *Stara roba nova raba*, zanje je analizo družbenih učinkov po kazalniku SROI naredila Suzana Habot, študentka ekonomske fakultete. Metodo SROI (kazalnik socialnega donosa na investicijo) so za slovenske potrebe priredili na IRDO-Inštitut za razvoj družbene odgovornosti. Habotova je za socialno podjetje Stara roba, nova raba po tej metodi ugotovila, "da v letu 2017 z 1 evrom investiranega denarja ustvari 21,58 evra družbenih učinkov. Povedano še drugače: Če dejavnosti socialnega podjetja Stara roba, nova raba dosežejo svoje predvidene posredne učinke, se na 1 evro investiranega denarja ustvari 21,58 evra družbene koristi."⁴⁹ To so "vatli" oziroma en primer "vatlov", po katerih je treba meriti socialna podjetja in druge subjekte SE prav zato, ker so sistematično in namerno usmerjeni v ostajanje v lokalnih okoljih in nimajo niti velikega potenciala za internacionalizacijo,

⁴⁸ Glej: Spodbujanje delavskih, socialnih in storitvenih zadrug v Republiki Sloveniji. Poročilo Evropske konfederacije delavskih in storitvenih zadrug (2016). CECOP – CICOPA Europe. Poglavlje: Glavni izzivi in združni odgovori, str. 11-25. Dostopno na: <http://brazde.org/wp-content/uploads/2016/11/Poro%C4%8Dilo-CICOPA-Spodbujanje-delavskih-socialnih-in-storitvenih-zadrug-v-Sloveniji1.pdf> (na dan 24.11.2017).

⁴⁹ Vir: Habot (2017) in Habot in Šribar (2018)

ni ne doprinašajo k BDP v tistem oziru kot izvozno usmerjena podjetja, temveč po drugačnem, prav tako legitimnem merjenju.

C. Obstoj družbenih inovacij

Podporne organizacije in mehanizmi za razvoj socialnih inovacij v Sloveniji so zelo šibko razviti, je pa kar nekaj podjetij, organizacij in posameznikov, ki so se odzvali na potrebe v okolju in delujejo socialno/družbeno inovativno, ne da bi svoje delovanje predstavljali kot tako. Sicer pa imajo družbene inovacije zgodovinske temelje predvsem v delovanju civilnega sektorja, ki od nekdanj skrbi za zaposlovanje vrzeli državnih in podjetniških aktivnosti na področju družbene blaginje (Bulajič 2012, 48-51). Prav tako je v uporabi tudi izraz *socialne inovacije*, kjer pa naletimo na isti problem uporabe besede socialno kot pri poimenovanju socialnega podjetništva, kar vpliva na to, da koncept v Sloveniji še ni splošno sprejet (Bulajič 2012, 48-51).

Novejših raziskav o obstoju družbenih inovacij med subjekti socialne ekonomije v Sloveniji ni. Od leta 2012 pa obstaja letni natečaj družbenih inovacij, ki ga organizira Sklad 0,5 z različnimi partnerji, prav tako smo v letu 2015 gostili *Social Innovation Tournament*, ki ga organizira Institut Evropske investicijske banke, kar kaže na premike in dogajanje na tem področju.

Dodati je treba, da se marsikateri produkt ali storitev prehitro označi kot družbeno inovacijo. Napačna interpretacija pojma izhaja iz neupoštevanja vseh komponent, torej da družbeno inovacija odgovarja na potrebe družbe in hkrati tvori nove družbene odnose ter tako povečuje zmogljivost družbe za ukrepanje (polnomočenje skupnosti)⁵⁰. Običajno je produkt ali (le) novost (inovacija) ali predstavlja rešitev določenega socialnega problema. Ključno za družbene inovacije pa je, da polnomočijo skupnost in tako na dolgi rok vodijo k strukturnim družbenim spremembam.

D. Identifikacija družbenih učinkov

Leta 2014 je bila po naročilu Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti s strani Inštituta za razvoj družbene odgovornosti (IRDO) izdelana *Študija o merjenju družbenih učinkov socialnih podjetij*, v okviru katere je prav tako bil predlagan model merjenja učinkov⁵¹, s katerim bi socialna podjetja lahko ovrednotila rezultate svojega dela in jih učinkovito predstavila širši javnosti ter drugim zainteresiranim (banke, investitorji, projekti). Predlagan model nikoli ni prešel v uporabo, razen poskusno kot omenjeni primer zgoraj (Hobot, 2017). Tako v Sloveniji še zmeraj nimamo standardiziranega sistema za merjenje družbenih učinkov, je pa na podlagi novega zakona (ZSocP-A) bila izdana *Uredba o merjenju družbenih učinkov*. Uredba vsebuje opredelitev družbenih učinkov in merjenja družbenih učinkov, usmeritve pri izdelavi metodologije, določanju meril in kazalnikov za merjenje družbenega učinka.

⁵⁰ Družbeno inovacija ni vsak nov produkt, ki odgovarja na specifično družbeno potrebo razumljeno kot tržno nišo (npr. storitev za starejše, novo zdravilo, produkt za doječe matere ipd). Tu gre zgolj za poslovne ali tehnološke inovacije. Primeri družbenih inovacij, ki pa (nujno) ne delujejo po načelih SE, pa so npr. Facebook, podjetja za množično sofinanciranje. Med družbene inovacije bi lahko uvrstili npr. platforme kot sta couch-surfing, prevozi.org, s tem, da te niso tržno naravnane (CAAP, 2016).

⁵¹ Model se naslanja na najbolj znano in uporabljeno metodo ugotavljanja družbenih, okoljskih in ekonomskih dodanih vrednosti SROI (Social Return of Investment), ki predlaga merjenje vpliva, medtem ko ostale poudarjajo ugotavljanje učinka. Zgoraj smo omenili primer uporabe modela na primeru zadruga Stara roba nova raba.

Javno naročilo za pripravo metodologije naj bi po napovedih resorno ministrstvo izvedlo še v letu 2018.

Glede na prejšnji zakon (ZSocP) bi naj so.p.-ji o rezultatih (poslovnih in družbenih) vsako leto poročali na resorno ministrstvo, vendar primerne podlage za poročanje (obrazci) niso bili izdani in uveljavljeni. Predvidevamo, da bo v skladu z novim zakonom, uredbo in metodologijo predpisano poročanje za so.p. in verjetno tudi za druge subjekte SE.

Kljub neuveljavljenemu načinu merjenja in poročanja pa nekatera socialna podjetja merijo učinke za lastno uporabo. Rezultate uporabijo pri komuniciranju z javnostjo, promociji, pridobivanju različnih sredstev, za namene poročanja v okviru projektov, za oblikovanje argumentov pri zagovorništvu, mreženju ipd.

Veliko pa je organizacij, dogodkov, projektov⁵², ki se osredotočajo na teme družbene odgovornosti, družbenega učinka, trajnostnega delovanja podjetij ipd., ki pa se ne osredotočajo samo na socialna podjetja ali subjekte SE, ampak vključujejo tudi klasična podjetja, ki so prav tako lahko v nekaterih segmentih družbeno odgovorna in ustvarjajo pozitiven družbeni učinek, vendar ne izpolnjujejo vseh kriterijev/načel hkrati, kot na primer načela demokratičnega upravljanja in jih torej kljub družbenim učinkom, ki jih dosegajo, ne moremo prištevati med subjekte SE. Seveda pa obstajajo tudi klasična podjetja, ki upoštevajo vse principe, vendar niso registrirana kot socialno podjetje.

E. Članstvo v interesnih združenjih, mrežah

Več kot polovica (58,3%) socialnih podjetij je član vsaj enega interesnega združenja ali se povezuje v okviru mreže. Največ sodelujočih v anketi so člani Združenja Socialne ekonomije Slovenije, so.p. in različnih gospodarskih (trgovinska, turistično-gostinska, ameriška) in drugih zbornic (socialna, zbornica zdravstvene in babiške nege). Nekatera socialna podjetja se povezujejo tudi v mednarodno mreže in združenja (Sentinel, 2017). Poleg omenjenega Združenja Socialne ekonomije Slovenije obstaja v Sloveniji več članskih/mrežnih struktur in iniciativ drugega nivoja (federacije, zveze, iniciative za zveze): npr. najstarejša med zvezami tega tipa je Zadružna zveza Slovenije, ki povezuje kmetijske in gozdarske zadruge. Prav tako obstaja (za zdaj neformalna) iniciativa za oblikovanje t.i. "druge" zadružne zveze, ki bi povezala preostale "ne-agronomske" zadruge in tako ustrezno dopolnila delovanje prve zveze. Prav tako obstajajo mreže v različnih regijah, ki bolj ali manj sistematično povezujejo subjekte SE v lokalnih okoljih (npr. Punkt, Knof, Tkalka, Poligon, Rise, Šent idr.). Še posebej, če govorimo o širšem sektorju SE v celoti, moramo tu omeniti CNVOS, Stičišča nevladnih organizacij v regijah, združenja invalidskih podjetij in zaposlitvenih centrov itd. Nekatere od teh mrežnih organizacij na nacionalnem nivoju se že ali se še načrtujejo vključiti v evropske in svetovne mreže (konfederacije).

⁵² Nekaj takih primerov: DPlac – Stičišče podjetniških idej z družbenim učinkom, projekt *Reinovator* in program *Goodbiz* v organizaciji Zavoda Viva, Agencije Spirit in drugih partnerjev, izobraževanje *U-LAB: Social Impact Accelerator in povečajte svoj družbeni učinek* v organizaciji Ustvarjalnika.

F. Udejanjanje načel socialnega podjetništva⁵³

Večina socialnih podjetij (70%) pri izvajanju svojih dejavnosti vključuje tudi **prostovoljno delo**. Nekateri odgovori so pokazali na nerazumevanje vprašanja, saj so anketiranci odgovarjali v smislu, da veliko dela opravijo prostovoljno (za opravljeno delo ne dobijo plačila). Prav tako je bil izpostavljen problem zadrug, za katere, kljub pridobljenemu statusu so.p. vpis v Vpisnik prostovoljskih organizacij in organizacij s prostovoljskim programom, ni možen.⁵⁴

Tudi glede uveljavljanja **enakopravnosti članstva** je večina (70%) anketirancev odgovorila pozitivno. Tisti, ki so odgovorili negativno, so za razlog navedli, da nimajo članstva (npr. zavodi, d.o.o.), kljub temu, da je v zakonu uporabljena naslednja dikcija *“ustanovitelji in lastniki pri odločanju nimajo prevladujočega vpliva, odločitve sprejemajo vsi člani po načelu en član – en glas, neodvisno od deleža vloženega kapitala”*. Predvidevamo, da anketiranci niso razumeli vprašanja zaradi pomanjkanja dodatne razlage in/ali zaradi nepoznavanja načel s strani akterjev v socialnih podjetjih. Prav tako pa se kaže neuskkljenost v besedišču zakona: ustanovitelj-lastnik-član. Pri zadrugah in društvih so to iste osebe in je načelo demokratičnosti jasno. Pri zavodih, d.o.o.-jih in ustanovah pa, ker niso članske organizacije, demokratičnosti ni mogoče na enoznačen način dokazovati, tudi če je spoštovana v organizaciji kot načelo.

Predstavniki socialnih podjetij menijo, da **deležniki sodelujejo pri upravljanju** podjetja (70%), predvsem preko sestankov, rednih srečanj in skupnih načrtovanj aktivnosti. Eden izmed anketirancev, je sicer odgovoril negativno, vendar zaradi neaktivnosti članstva in tako opozoril na pomembno težavo v vseh tipih članskih organizacij, ne samo pri nas, tudi v svetu.⁵⁵

Kar 96% anketirancev je odgovorilo, da zagotavljajo **preglednost poslovanja** in 91%, da je njihovo **delovanje družbeno koristno**.

Identifikacija deležnikov v ekosistemu SE

V prvem delu so naštetih pomembni akterji (deležniki) v polju SE v Sloveniji⁵⁶, ki so do sedaj (do spremembe zakona) igrali večjo ali manjšo vlogo pri razvoju socialnega podjetništva, v drugem delu pa so identificirani še drugi in tudi potencialni deležniki, ki bi s svojim delovanjem lahko pripomogli h kvalitetnejšemu in hitrejšemu razvoju socialne ekonomije v Sloveniji v prihodnje. Število in raznolikost akterjev v ekosistemu kažeta na kompleksnost sektorja SE in potrebo po sodelovanju in povezovanju med akterji, med različnimi sektorji.

⁵³ V tem sklopu so predstavljeni rezultati ankete (Sentinel, 2017) o realizaciji načel socialnega podjetništva v praksi, vendar pa ti ne zajemajo vseh načel, saj so nekatera že podrazumljena/ samoumevna (avtonomna pobuda, prostovoljno delovanje, neodvisnost), druga (nepridobitni namen delovanja, neprofitno delovanje, tržna naravnost) pa morajo biti jasna in razvidna že v ustanovnih aktih, če želijo pridobiti status.

⁵⁴ Med ukrepi v zadnjem poglavju smo navedli pri enem izmed ukrepov, da se prav ta problem lahko reši reši še na organizacijskem nivoju s spremembami notranjih pravilnikov, seveda ob predpostavki, da se pravilno informira in motivira odgovorne osebe na ustreznih delovnih mestih (sodni register, MGRT, MJU).

⁵⁵ Zato smo v zadnjem poglavju pri enem izmed ukrepov navedli kot upravičene aktivnosti tudi aktivnosti krepitve demokratične organiziranosti subjektov SE, saj gre za realen problem, ki ga je potrebno fokusirano nagovoriti s primernim ukrepom.

⁵⁶ Tu govorimo o “deležnikih SE” v širšem smislu, za razliko od pojma “deležniki so.p.” kot je definiran v ZSocP-A in je ožji pojem.

Javni sektor:

- lokalne samoupravne skupnosti (občine, četrtne, krajevne skupnosti)
- MGRT
- MDDSZ
- kabinet predsednika Vlade RS
- registrski organi (upravne enote, sodišča)
- javne agencije (npr. SPIRIT Slovenija)
- javni skladi (Slovenski podjetniški sklad, Slovenski regionalno razvojni sklad)
- javni zavodi (npr. RRA-ji)
- združenja občin (SOS, ZMOS)
- Zavod RS za zaposlovanje
- Središče za socialno podjetništvo Univerze v Ljubljani
- univerze, fakultete, karierni centri

Zasebni sektor:

- klasična podjetja
- zbornice (Gospodarska zbornica Slovenije - GZS, Obrtna zbornica Slovenije - OZS, druge zbornice)
- banke in skladi
- DOBA - Fakulteta za uporabne poslovne in družbene študije

Tretji (neprofitni) sektor in/ali sektor socialne ekonomije:

- potrošniki
- prostovoljci
- ranljive skupine
- civilna družba
- lokalno okolje
- strokovna javnost
- vsi subjekti socialne ekonomije
- organizacije podpornega okolja SE

Potencialni novi deležniki:

- SID banka
- DUTB d.d.
- vsa ministrstva
- VEM točke
- SURS, AJPES
- raziskovalne institucije: univerze, SRC SAZU
- Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – SOČA
- Zveza delovnih invalidov Slovenije
- Skladu RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov
- sindikati (npr. Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, sindikat prekarcev, sindikat Mladi Plus itd.)
- regionalne razvojne agencije
- lokalne akcijske skupine (LAS)
- zbornice
- banke in skladi
- podjetja s potencialom za preoblikovanje ali delavski odkup
- podpora okolja za razvoj podjetništva (inkubatorji, start-up centri, tehnološki parki ipd.)
- mednarodna združenja, zveze
- mediji (javni, zasebni)
- mladinske organizacije

Identifikacija potrebnih podjetniških in sektorsko specifičnih znanj⁵⁷

Spodaj je prikazan zbir kompetenc, ki je nastal na podlagi analize kompetenc za (klasično/konvencionalno) podjetništvo in kompetenc za socialno podjetništvo ter niza intervjujev s posamezniki, delujočimi v polju socialnega podjetništva, s katerim je bil izbor nadgrajen. Izbor kompetenc se razlikuje od prevladujočih oblik, saj na eni strani ne predstavlja zaprtega modela, temveč ga je možno ali celo nujno po potrebi nadgraditi. Hkrati se od obstoječih modelov razlikuje po vsebini v smislu bistveno razširjenega opisa izbranih kompetenc.⁵⁸

1. Sposobnost prepoznavanja in artikulacije lastnih želja ter potreb, vezanih bodisi na določen produkt ali storitev, ter empatija v smislu sposobnosti prepoznavanja problematik in potreb skupnosti in/ali določenih skupnosti ter želja po njihovem razreševanju
2. Sposobnost oblikovanja vizije (kreativnost) oziroma zmožnosti kreiranja osrednje socialno podjetniške ideje, izhajajoče iz lastnih potreb in želja ter empatije, kot tudi lastnih specifičnih znanj
3. Motivacija za konkretno in uspešno realizacijo ideje
4. Vztrajnost tudi pri soočanju z ovirami in upravljanje s strahom ter stresom
5. Kreativnost in drugačnost
6. Sposobnost prepoznavanja lastnega manka znanja in nenehno učenje / izobraževanje (vedoželjnost) ter učenje na napakah
7. Sposobnost mreženja in izmenjave informacij ter znanja
8. Mobilizacija ljudi-sopotnikov na socialno podjetniški poti (in timsko delo)
9. Finančna/ekonomska pismenost, osnove marketinga, spletne komunikacije ipd.
10. Izhodiščna podjetniška naravnost

Sklepne ugotovitve poglavja:

- pogosto mešamo pojma "socialna ekonomija" - SE in "socialno podjetništvo" - so.p.
- imamo razvitih več skupin subjektov SE: so.p., zadruga, NVO, IP, ZC, d.v.z.
- vse skupine subjektov sektorja SE nimajo razvite skupne identitete kot sektor SE
- imamo relativno dobro razvit, a zelo počasi rastoč sektor SE
- delež so.p. znotraj SE sektorja raste hitro, vendar očitno na račun ostalih subjektov SE (predvsem zadruga ter društva in zavodi se do-registrirajo s statusom so.p., zato skupna rast zaposlenih v SE sektorju raste zelo zelo počasi, čeprav so.p. podskupina raste hitro)

⁵⁷ Rezultati identifikacije potrebnih podjetniških in sektorsko specifičnih znanj so nastali tudi v študiji *Razvoj modela učnih delavnic v socialnih podjetjih tipa B* s strani ŠENT-a po naročilu MDDSZ in analizi potreb v okviru projekta Sentinel. Podrobnosti na: http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zaposlovanje/Studija.pdf

⁵⁸ Izbor kompetenc je nastal v okviru raziskave *Strokovne podlage: Identifikacija in analiza kompetenc in znanj za socialno podjetništvo*, ki je bila izvedena pod okriljem projekta "Mladina ustvarja". Dostopno na <http://mladina-ustvarja.eu/projektne-analize/strokovne-podlage-identifikacija-in-analiza-kompetenc-in-znanj-za-socialno-podjetnistvo/>.

4. ANALIZA PODPORNEGA OKOLJA

Podporno okolje za SE, s poudarkom na podpornem okolju za so.p. in zadruge, lahko delimo v dva sklopa: 1.) organizacije podpornega okolja: večinoma so to subjekti zasebnega prava, organizirani kot NVO ali kot kakšen drug subjekt SE, saj je ključno, da se podporno okolje v strokovnem in mrežnem smislu oblikuje v civilnem polju, torej izključno kot organizacije zasebnega prava. Seveda pa deloma vlogo podpornega okolja izvajajo tudi podporne organizacije, ki imajo obliko oseb javnega prava ali pa so zasebne organizacije s polnim javnim lastništvom. Tudi te organizacije so zelo pomembne za podporo razvoju so.p. in zadrug, kakor tudi SE sektorja v celoti, vendar je pomembno, da ne poskušajo prevzeti ključne razvojne vloge. V nekaterih okoljih se včasih pozablja, da je SE sektor brez izjeme vedno definiran kot sektor izključno zasebnih subjektov, to je njegova ključna karakteristika, zato odmiki od tega, npr. center za razvoj zadružništva, ki je na Hrvaškem ustanovljen kot javnih zavod, ali podporne mrežne organizacije za so.p. v regionalnih razvojnih agencijah, kot se poskuša ponekod v Sloveniji, zagotovo niso prava pot za razvoj, saj se odmikajo od bistvenega določila sektorja SE, tj. avtonomije od javnih struktur. 2.) ključni del podpornega okolja je tudi država, in sicer v vseh treh vlogah, v katerih običajno nastopa tudi v razvoju drugih sektorjev: prvič, politično okolje (politična volja, promocija, strateško načrtovanje), drugič, normativno okolje (novi zakoni, novele zakonov, podzakonski akti), tretjič, finančni mehanizmi za podporo razvoju sektorja SE, za to analizo še posebej z vidika podpre razvoju so.p. in zadrug.

Analiza podpornih organizacij za spodbujanje SE

Podporne organizacije za razvoj socialnega podjetništva in socialne ekonomije so nastale na dva načina. Nekatere iz nevladnih organizacij, ki so delovale že prej, druge na novo. Tudi nekatera so.p. opravljajo to vlogo. Število podpornih organizacij sicer narašča, vendar še zmeraj ne moremo govoriti, da je podporno okolje zadovoljivo. Problem je predvsem v pomanjkanju celovite podpore (mentorstvo od ideje do vstopa na trg, finančna podpora, pomoč pri zagotavljanju prostorov in infrastrukture, pomoč pri mreženju in trženju) (Adam, 2015). Glavne značilnosti omenjenih organizacij podpornega okolja so nazorno prikazane v spodnji tabeli.

Ključne značilnosti podpornih organizacij za so.p.

Nosilci	- NVO - Mladi visoko izobraženi (velik % žensk)
Dejavnost	- Izobraževanja, usposabljanja, svetovanja (razpisi, pravo, računovodstvo, razvoj ideje, kadri itd.) - Inkubator - Coworking - Natečaji - Financiranje (Sklad 05)
Financiranje /prihodki	- Odvisnost od javnih sredstev - Primeri poskusov tržnega pristopa

Človeški in socialni kapital	<ul style="list-style-type: none"> - Manjko (formalnih) znanj na področju podjetništva in financ. Premalo vlaganja v krepitev človeških virov. - Večinoma zaposlujejo preko javnih del in projektov (minimalne plače, časovno omejene oz. enoletne zaposlitve, problem usposobljenosti kadrov, menjavanje kadrov). - Šibko povezovanje z gospodarstvom, RRA-ji, univerzami idr. ter z ostalimi podpornimi organizacijami za so.p.
Potrebe	<ul style="list-style-type: none"> - Potreba po sistemskem financiranju s strani države - Mreženje z ostalimi podpornimi organizacijami
Regijski vidik	<ul style="list-style-type: none"> - Velika koncentracija v Ljubljani in Mariboru - Nekatere regije praktično brez podpornega okolja

Vir: Adam, Frane in Igor Bahovec (2015): *O stanju in perspektivah socialnega podjetništva v Sloveniji in Hrvaški = O stanju i perspektivama socialnog poduzetništva u Sloveniji i Hrvatskoj*. Ljubljana: Inštitut za razvojne in strateške analize, Založba IRSA.

Glede na spremljanje naše organizacije ter glede na nadaljnje analize (Sentinel) ugotavljamo, da se je od prejšnje analize (Adam, 2015) spremenilo predvsem to, da so se podporne organizacije pomnožile in da v zadnjih dveh letih bolj uspešno črpajo evropska sredstva za izvajanje programov podpore za so.p. Vendar zaradi nesistemskega financiranja in nepovezanosti celotnega podpornega okolja še vedno manjkajo strokovni standardi za področje ter stalna podpora za iniciative so.p. ter druge iniciative SE, ki ne bi bila odvisna od časovnic evropskih projektov.

Analiza izobraževalnega sistema⁵⁹

Področje izobraževanja in usposabljanja o socialnem podjetništvu (in delno socialni ekonomiji širše) najdemo obdelano v različnih analizah in strateških dokumentih, kar kaže na določeno potrebo po sistematizaciji in razvoj. Sistem izobraževanja je za lažje razumevanje značilnosti področja treba razdeliti na dva dela, in sicer na formalno in neformalno izobraževanje.

Analiza formalnega izobraževalnega sistema je pokazala, da se vsebine povezane z SE ali teme relevantne za SE, v Sloveniji pojavljajo v vseh treh nivojih izobraževanja, vendar na osnovnošolski in srednješolski ravni le posredno (npr. teme podjetništva, demokratičnega odločanja, inovativnega reševanja družbeno-gospodarskih vprašanj). Visokošolska raven pa je tista, ki se lahko najhitreje odziva na socialno-ekonomske in politične spremembe v družbah, saj za spremembe kurikuloma ni potrebno široko družbeno-politično soglasje. Spremembe programov in predmetov so predvsem posledica zaznavanja akademskega pomena novih pojavov, tem ali procesov in / ali rezultata identificirane potrebe na trgu dela. Na podlagi pregleda programov univerz in drugih visokošolskih zavodov je bilo identificiranih 4 predmetov, ki se nanašajo na SE:

⁵⁹ Ugotovitve v tem poglavju se večinoma nanašajo na analize, ki so bile izvedene v okviru projekta Mladina ustvarja/Youth Creates. Namen projekta, ki poteka v okviru programa *Erasmus+* (strateška partnerstva na področju mladine), je celovito analizirati stanje na področju izobraževanja za socialno podjetništvo v partnerskih državah (Slovenija, Hrvaška, Romunija), tako v smislu njegove sistemske ureditve kot konkretnih izobraževanj namenjenih mlajši populaciji. Cilji projekta so izmenjati dobre prakse med nacionalnimi konteksti, oblikovati izhodišča za strategijo sistematizacije izobraževanja za socialno podjetništvo in izhodišča za izobraževalni modul za mladinske trenerje za polje socialnega podjetništva. Podrobne informacije o vsebini in projektne analize so dostopne na uradni spletni strani projekta: <http://mladina-ustvarja.eu/>

- **Socialno podjetništvo (Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani)⁶⁰**

Predmet se izvaja na ravni magistrskega študija in je obvezni predmet programa Sociologija - upravljanje organizacij, človeških virov in znanja. Vsebina obravnava pojav socialnega podjetništva z zgodovinskega in sodobnega vidika ter v povezavi s preoblikovanjem socialne države in spreminjajočo se vlogo nevladnih organizacij v sodobnih družbah. Študentje pridobijo znanje in kompetence za razumevanje in kritično analizo vloge in razvoja SE v sodobnih družbah.

- **Socialna ekonomija in socialno podjetništvo (Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani)⁶¹**

Predmet se izvaja na dodiplomskem študiju 1. stopnje in je obvezen predmet programa socialno delo. Cilj predmeta je, da študentje pridobijo splošno znanje o socialni ekonomiji in socialnem podjetništvu ter njegovem vplivu na sektor nevladnih organizacij ter znanje o medsebojnih povezavah med profitnim in neprofitnim sektorjem v različnih državah, vključno z razlikami v pravnih okvirih. Študentje pridobijo kompetence analitičnega razmišljanja o pojavih SE in tudi o ustanovitvi in vodenju socialnih podjetij.

- **Socialno podjetništvo (Gea College - Fakulteta za podjetništvo)⁶²**

Predmet se izvaja na dodiplomski ravni kot izbirni predmet pri programu Podjetništvo. Cilj predmeta je, da študenti razumejo koncept SE, spoznajo zgodovino in različne teoretske pristope, značilnosti socialnih podjetij in različne vidike delovanja (pravni, finančni, upravljanje, delavska participacija ...).

- **Socialno podjetništvo in združništvo (DOBA - Fakulteta za uporabne poslovne in družbene študije Maribor)⁶³**

Predmet se izvaja kot obvezni predmet v okviru dodiplomskega visokošolskega programa Menedžment v socialni in izobraževanju in kot izbirni pri drugih programih. Program poleg razvoja in trženja produktov poudarja še družbeno inovativen način odgovarjanja na temeljne potrebe družbe in lokalnega okolja in delovanje po načelih ekonomske demokracije. Cilj predmeta je, da študenti na osnovi izkustvenega učenja razvijejo znanja in kompetence aktivnih načrtovalcev poslovanja socialnih podjetij od ideje do uresničitve.

Osrednjega pomena za doseg celovitega vpogleda v stopnjo sistematizacije izobraževanja o SE v Sloveniji (in drugih državah) je opredelitev in analiza izobraževanj, delavnic in drugih dejavnosti, ki jih zagotavljajo akterji v sektorju **neformalnega izobraževanja**⁶⁴. Analiza je razkrila naslednje ugotovitve:

a. Večino delavnic in drugih dejavnosti zagotavljajo nevladne organizacije, zlasti organizacije, ki so same socialna podjetja ali so povezane s področjem SE.

⁶⁰ Glej: <http://www.fdv.uni-lj.si/obvestila-in-informacije/predmeti/5383>.

⁶¹ http://www.fsd.uni-lj.si/izobrazevanje/dodiplomski-studij/ucni_nacrti/program_1%20stopnje/2014062410154067/

⁶² Glej <http://gea-college.si/curriculum/dodiplomski-studijski-program-podjetnistvo-izbirni-predmet-socialno-podjetnistvo/>

⁶³ Ta predmet je dodan na seznam, saj je bil identificiran zunaj analize, ki je potekla v okviru projekta Mladina ustvarja.

<https://www.fakulteta.doba.si/dodiplomski-visokosolski-programi/menedzment-v-sociali-in-poslovanju>.

⁶⁴ Ta del analize je potekal v dveh delih. Prvi del se je osredotočil na identificiranje različnih izobraževalnih aktivnosti, katerih glavna tema je bila socialno podjetništvo, ki so jih ali jih ponuja neformalni izobraževalni sektor (večinoma nevladne organizacije). V drugem delu pa je zajeta analiza identificiranih usposabljanj in izobraževanj glede na načine zagotavljanja (neprekinjeno, časovno omejeno, enkratno), financiranja, ciljne skupine, izvajalce in trenerje, organizatorja aktivnosti in dostopnost učnih materialov.

b. Poleg nevladnih organizacij so lokalne oblasti in zlasti lokalne / regionalne razvojne agencije zagotovile določeno obliko izobraževalnih dejavnosti.

c. Izobraževalne dejavnosti se lahko razdelijo na:

- konference, simpozije in dogodke, ki niso redni, so enkratni in so večinoma osredotočeni na ozaveščanje in promocijo SE ter jih je mogoče opredeliti kot informativne dejavnosti. Ciljna populacija so predstavniki lokalnih oblasti, podjetij, nevladnih organizacij, širša javnost.
- regularne konference, ki vključujejo delavnice o SE.
- delavnice kot dejavnosti projektov, ki jih financira EU, ki ciljajo na specifične ciljne skupine, povezane s projektom.
- ne-redne delavnice, ki jih organizirajo nevladne organizacije, ki targetirajo splošno javnost, mlade, brezposelne.
- ne-redne delavnice, ki jih organizirajo lokalne oblasti in lokalne razvojne agencije in ciljajo na udeležbo lokalnih podjetij, lokalnih nevladnih organizacij, pa tudi splošne lokalne javnosti.
- ne-redne delavnice, ki jih organizirajo mladinski centri, ki ciljajo na lokalno mladino.
- redna letna usposabljanja in delavnice, ki so neposredno usmerjene na bodoče socialne podjetnike, ki jih organizirajo nevladne organizacije / podjetja, ki nudijo splošno podporo (socialnim) podjetjem za izbrane posameznike in skupine.

d. Večji del izobraževalnih dejavnosti na področju SE je neregularen, včasih tudi enkratni dogodek, in nimajo visoke ravni sistematizacije.

e. Večje število izobraževalnih dejavnosti financirajo neposredno ali posredno lokalne ali nacionalne državne agencije, medtem ko so nekateri projekti financirani iz evropskih skladov (časovno omejene dejavnosti).

f. Za večino izobraževalnih dejavnosti ni prosto dostopnega izobraževalnega gradiva.

g. Odvisno od izobraževalno-informativne dejavnosti, pri aktivnostih informiranja in ozaveščanja so izvajalci aktivnosti velikokrat predstavniki ministrstev / vlade, na konkretnih delavnicah pa so izvajalci predstavniki socialnih podjetij.

V Sloveniji je precejšnje pomanjkanje izobraževalnih dejavnosti na področju SE v organizaciji mladinskega sektorja. Kadar te organizirajo delavnice, pa jih v veliki večini primerov izvajajo zunanji strokovnjaki ali predstavniki socialnih podjetij.

Na podlagi različnih raziskav v okviru projekta »Mladina ustvarja« so kot odgovor na problematiko nekontinuiranosti, nenačrtnosti in posledično netrajnosti aktivnosti na polju izobraževanja⁶⁵ pripravili tudi *Predlog izhodišč strategije za izobraževanje za socialno podjetništvo*, ki predlagane ukrepe razdeli v naslednje sklope:

- splošna javnost (promocija, odpravljanje predsodkov, vzpostavljanje pozitivne klime);

⁶⁵ Prav tako so v okviru projekta ugotovili, da slovenski kontekst ni edinstven glede vzpostavitve sistematičnega podpiranja izobraževalnih aktivnosti, saj dejansko nobena EU država članica nima razvitega sistema kontinuiranih javno podprtih izobraževalnih aktivnosti namenjenih posredovanju znanj o SE. To je problematično predvsem v luči dejstva o osrednjosti izobraževanja (formalnega in neformalnega ter na različnih nivojih izobraževanja kot tudi za različne ciljne skupine odraslih) za razvoj kateregakoli področja oziroma aktivnosti. Brez zavedanja in konkretne vednosti o SE namreč ni mogoče pričakovati celovitega razvoja sektorja SE predvsem v lokalnih kontekstih, kjer ni tradicije SE ali/ima ta negativni prizvok.

- formalno izobraževanje – primarno in sekundarno (podpora promociji, razvoj izobraževalnih programov, razvoj in diseminacija spletnih kot tiskanih materialov, doizobraževanje učiteljev);
- izobraževanje odraslih;
- izobraževanje zaposlenih v državnih in javni upravi ter lokalni samoupravi;
- mladinski sektor in sektor neformalnega izobraževanja (promocija, finančna podpora za izvajanje usposabljanj);
- usposabljanje prihodnjih socialnih podjetnikov in socialnih podjetnikov začetnikov (sistematična ponudba izobraževanj);
- raziskovalni sektor (podpora raziskavam za preučevanje značilnosti SE, učinkov, sposobnost razreševanja lokalnih problematik, razvoj javnih politik).

Izobraževalni programi

Izobraževalni programi se razlikujejo predvsem po času trajanja, ciljnih skupinah, in stopnji formalnosti, same vsebine programov, metode in načini dela pa so si precej podobni⁶⁶. Analiza različnih izobraževalnih programov o socialnem podjetništvu in SE⁶⁷ je v presek ujela naslednje vsebine:

- Socialno podjetništvo in SE: zgodovina, teorije, posebnosti in značilnosti
- Zakonodaja
- Podjetništvo: osnovne poslovne načrta in razvoja poslovne ideje, poslovni modeli
- Financiranje, marketing in prodaja
- Poslovanje in računovodstvo
- Vodenje in upravljanje: kadrovanje, delo v skupini, delo z deležniki, projektno delo, demokratično odločanje, delo z ranljivimi skupinam
- Socialne inovacije
- Merjenje družbenih učinkov

Naštete vsebine lahko koristijo podlaga za pripravo programa izobraževanj za različne ciljne skupine, na primer za zaposlene in člane socialnih podjetij ter drugih subjektov SE, svetovalce, uradnike, politike, študente, pedagoge, profesorje, trenerje/mentorje, mladinske delavce.

Metode, ki so v široki rabi pri izvajanju izobraževanj in razvoju kompetenc na področju socialnega podjetništva in so se na podlagi študije dobrih praks pokazale za uporabne in uspešne so⁶⁸:

- treningi, ki uporabljajo neformalne metode (igra vlog, študije primerov)
- poletne šole ali modularni univerzitetni programi za kratek čas

⁶⁶ Kakovost in strokovnost izvedbe pa bomo v tem primeru pustili na strani.

⁶⁷ Viri: Programi različnih predmetov na fakultetah, Socialno podjetništvo za mladinske trenerje (projekt Mladina ustvarja) in druge mladinske izmenjave in usposabljanja v okviru programa E+, usposabljanja Socialno podjetništvo za mlade (Mariborska kolesarska zveza), Socialno podjetništvo - izziv in priložnost za mlade (Zavod PIP), Socialno podjetništvo na podeželju slovenske Istre (LAS Istra), izobraževalni mentorski program socialnega podjetništva za ženske na področju ohranjanja kulturne dediščine in turizma (društvo Pina), Združenje mladih (Infopeka), Zadržimo se! (CAAP) idr.

⁶⁸ Prav tako v okviru projekta Mladina ustvarja, podrobneje v dokumentu *Expert guidelines: Examples of good practices of education for social entrepreneurship in selected EU countries*.

- poskusna podpora podjetju/podpora testnemu podjetju (*Trial firms support*)
- tekmovanja in nagrade poskusnih/pilotnih poslovnih načrtov (*Trial firms or social businesses plans competitions and awards*)
- mentorstvo
- učenje preko dela (v resničnih novih podjetjih) z mentorsko podporo in začetnim usposabljanjem
- dogodki s primeri dobrih praks na mednarodni ravni.

Na tem mestu naj dodamo še, da je v Sloveniji bil razvit poseben izobraževalni model t.i. učne delavnice za zaposlovanje ranljivih skupin⁶⁹, katere namen je združitev vseživljenjske karijerne orientacije z učenjem na konkretnem delovnem mestu v realnem delovnem okolju. Vključena oseba pa ima podporo strokovnih sodelavcev (karierni svetovalec, delovni trener, trener za mehke veščine, mentor) v vseh fazah.

V analizi (če izvzamemo profesorje in dokončanje študija) pa nismo zasledili večjih poudarkov na priznavanju kakovosti nosilcev izobraževanj, na primer v obliki priznanj, licenc, certifikatov, nacionalne poklicne specifikacije ipd.

Analiza političnega okolja in resornih pristojnosti v okviru državne uprave

Posebnost političnega trenutka v Sloveniji glede razvoja SE oziroma bolj specifično so.p. je v tem, da je socialno podjetništvo uvrščeno visoko na politični program trenutne vlade (2014-2018). Izmed 11 vladnih projektov je en projekt namenjen socialnemu podjetništvu, in sicer že omenjeni projekt št. 9: Spodbujanje socialnega podjetništva, zadružništva in ekonomske demokracije. Del prizadevanj te vlade v sklopu tega projekta predstavljajo naslednja dejstva:

- da je v kabinetu predsednika Vlade RS zaposlen državni sekretar, pristojen za vzpostavitev dialoga s civilno družbo in koordinacijo državljskih pobud ter socialno podjetništvo,
- da je kot resorno ministrstvo so.p. področje s 1.1.2015 prevzelo MGRT (pred tem MDDSZ),
- da je na resornem ministrstvu leta 2015 oblikovan Sektor za socialno podjetništvo in zadružništvo (spada pod Direktorat za regionalni razvoj), za koordinacijo dejavnosti pa je imenovana vodja sektorja,
- da se je s pripravo in sprejetjem novele ZSocP februarja 2018 prvič v zakonodajo v Sloveniji vpeljal pojem "socialne ekonomije".

Resorno ministrstvo⁷⁰:

- Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo

⁶⁹ Model je bil oblikovan v okviru študije z naslovom *Razvoj modela učnih delavnic v socialnih podjetjih tipa B* s strani ŠENT-a po naročilu MDDSZ. Podrobnosti na: http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zaposlovanje/Studija.pdf

⁷⁰ Potrebno je izpostaviti, da je resorno ministrstvo za so.p. sicer MGRT, in da tudi predlog krovnega zakona za SE pričakujemo s tega ministrstva, vendar še ni jasno, kako bo potekalo sodelovanje vseh posameznih resornih ministrstev za druga področja (MJU za NVO-je, MDDSZ za IP in ZC itd.). V mislih je treba imeti, da je SE zelo medresorsko področje.

Odgovornost za vladni projekt "Spodbujanje socialnega podjetništva, zadružništva in ekonomske demokracije":

- Kabinet predsednika Vlade RS

Druga relevantna ministrstva:

- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (predvsem zaradi vključevanja ranljivih skupin v subjektih SE)
- Ministrstvo za finance (zaradi horizontalne tematike davčnih posebnosti za subjekte SE)
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (predvsem zaradi mnogih subjektov SE, ki delujejo na tem področju)
- Ministrstvo za javno upravo (predvsem zaradi resornosti za NVO, kakor tudi zaradi resornosti za upravne enote, ki so registrski organ za številne subjekte SE)
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (predvsem zaradi resornosti za področje lokalne preskrbe s hrano ter razvoja podeželja, ki sta dve ključni polji razvoja subjektov SE, kakor tudi zaradi resornosti za ZZad-2)
- Ministrstvo za kulturo (predvsem zaradi mnogih subjektov SE, posebej NVO-jev, ki delujejo na tem področju, ter še posebej zaradi resornosti za mlade, ki so ena ključnih ciljnih skupin, ki jih SE sektor nagovarja)
- Ministrstvo za okolje in prostor (predvsem zaradi resornosti za okoljska vprašanja in vsebine, ki predstavljajo enega ključnih področij za razvoj novih subjektov in produktov SE)
- Ministrstvo za zdravje (predvsem zaradi neposredne navezave na nekatere storitve, ki bi jih v procesu deinstitucionalizacije lahko prevzel sektor SE)

in druga ministrstva v posameznih vlogah, vprašanjih, posrednih povezavah.

Z vidika financiranja in podpore relevantni tudi:

- Slovenski podjetniški sklad (do zdaj že uspešno izvedel nekaj razpisov, ki so bili namenjeni tudi za SE, lahko bi tudi v prihodnje izvedel podobne razpise, z dodatnimi prilagoditvami na podlagi zbranih izkušenj na strani sklada in na strani subjektov SE),
- Slovenski regionalno razvojni sklad (predvsem perspektiven za razvoj zadružništva, s poudarkom na financiranju zagona zadružništva v lokalnih in regionalnih okoljih, na vseh področjih delovanja),
- Zavod RS za zaposlovanje (do sedaj že izvedel nekaj ukrepov, ki so vključevali tudi subjekte SE, v prihodnje bi lahko izvajal predvsem ukrepe sofinanciranja zaposlovanja ranljivih skupin v sektorju SE in financiranja mentorjev za ranljive skupine v subjektih SE),
- SID banka (do zdaj še nimajo izkušenj s subjekti SE, v prihodnje pomembna predvsem za zagotavljanje dela posojil in garancij za posojila pri komercialnih bankah za delavske odkupe v obliki delavskih zadrug),
- Agencija SPIRIT (do zdaj že sodelovali v programih svetovalne podpore socialnim podjetjem ter strokovnega razvoja na področju delavskih odkupov v obliki zadrug, v prihodnje bi lahko v okviru njihovega programa "trajnostnih poslovnih strategij in modelov" izvedli pilotni projekt preoblikovanja dveh MSP podjetij v delavske zadruge (delavski odkupi).

- DUTB in SDH (pomembna predvsem zato, ker oba subjekta upravljata veliko državnega premoženja, med katerim so tudi podjetja, ki bi potencialno lahko bila primerna za delavske odkupe v obliki delavskih zadrug).

V postopkovnem, sistemskem in organizacijskem smislu pa so za tekoč razvoj SE sektorja ključni tudi: sodni registri, upravne enote, VEM/SPOT točke ter RRA-ji.

Analiza sistemsko pravne ureditve

Izhodišče tega poglavja je dejstvo, da imamo v Sloveniji že sprejet Zakon o socialnem podjetništvu - ZSocP (2011) ter novelo zakona ZSocP-A (2018). Zato se v tej analizi ne bomo spuščali v primerjalno študijo z drugimi državami glede tega vprašanja, ali imajo samostojne zakone o socialnem podjetništvu. Primerjali bomo samo tiste vidike zakonodaje v drugih državah, ki se tičejo možnosti povezovanja specifične zakonodaje (kot je zakon o socialnem podjetništvu ali zakon o nevladnih organizacijah) v navezavi na širšo, krovno zakonodajo npr. zakon o socialni ekonomiji ali zakon o socialni in solidarnostni ekonomiji. Trenutno stanje na področju zakonodaje v Sloveniji namreč predstavlja nekakšno tranzicijsko obdobje, ko poskušamo s specifičnim zakonom ZSocP oziroma z njegovo novelo ZSocP-A začasno rešiti vprašanje umestitve širšega koncepta socialne ekonomije, ki pa na dolgi rok zagotovo potrebuje svoj krovni zakon, ki bo povezal različna področja socialne ekonomije v skupni okvir: socialna podjetja, zadrug, nevladne organizacije, invalidska podjetja in zaposlitvene centre ter vzajemne družbe. V primeru, da bi se odločili za "zakon o socialni in solidarnostni ekonomiji", pa bi tak zakon moral dodatno pokriti še mnoga področja od časovnih bank, lokalnih valut, "sharing" modelov itd.

V tem poglavju bomo zato naprej nanizali obstoječo ključno in povezano relevantno zakonodajo. Nato pogledali stanje glede morebitne krovne zakonodaje o socialni ekonomiji ali socialni in solidarnostni ekonomiji v primerljivih evropskih državah. V končnem poglavju analize pa bomo v sklopu predvidenih ukrepov navedli seznam potreb in predlogov po novi zakonodaji ali spremembe obstoječe zakonodaje.

RELEVANTNA ZAKONODAJA (obstoječa):

Ključna:

- Zakon o socialnem podjetništvu - ZSocP (2011) in novela Zakona o socialnem podjetništvu ZSocP-A (2018)
- Zakon o Zadrugah (Zzad-2) (1992 in kasnejše novele)
- Zakon o gospodarskih družbah - ZGD-1 (2006 in kasnejše novele)
- Zakon o društvih - ZDru (2006 in kasnejše novele)
- Zakon o zavodih - ZZ (1991 in kasnejše novele)
- Zakon o ustanovah - ZU (1995 in kasnejše novele)
- Zakon o socialnem varstvu - ZSV (1992)
- Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov - ZZRZI (2004) ter povezano: Pravilnik o invalidskih podjetjih in Pravilnik o zaposlitvenih centrih

Povezana:

- Zakon o ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank - ZUKSB (2013 in kasnejše novele): relevanten zaradi potenciala prenosov podjetij na delavske zadruge (delavski odkupi, preoblikovanja)
- Zakon o prostovoljstvu - ZProst (2011)⁷¹ (pomemben zato, ker je prostovoljska dejavnost sistematično prisotna v subjektih SE, tudi tistih, ki delujejo v večji meri v tržnih dejavnostih)
- Zakon o javnem naročanju - ZJN-3 (2015) (zakon že delno podpira so.p.-je z določilom o pridržanih javnih naročilih, vendar resnejših učinkov v praksi še ni)
- Zakon o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti - ZSPDSLS (2010) (pomembno zaradi možnosti oddajanja poslovnih prostorov v brezplačno uporabo so.p.-je za obdobje do treh let in NVO-jem s statusom v javnem interesu za obdobje do pet let, z možnostjo podaljšanja)
- Zakon o podpornem okolju za podjetništvo - ZPOP-1 (2007) (ključen zato, da se je v razpisih spremenila dikcija upravičencev, da so dodali zadruge in so.p.-je kot upravičence do povratnih in nepovratnih virov na podjetniških razpisih)
- Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja - ZSRR-2 (2011): (pomemben predvsem zato, ker ta zakon določa izhodišča za endogeni razvoj lokalnih okolij, kar je tudi vsebinsko izhodišče razvoja socialne ekonomije; endogenost je pomemben pridevnik, ki bi lahko povezal NVO, SE in regionalno zakonodajo in vplival na strateške cilje na več področjih razvoja)
- Zakon o denacionalizaciji - ZDen (1991) (pomemben, ker je spremenil prevladujočo obliko tipa lastnine v državi, kar je pomemben zgodovinski faktor, ki bo vplival na pripravo novih zakonov, npr. Zakona o socialni in solidarnostni ekonomiji, ki mora uvesti drugačen tip lastnine: "skupnostno lastnino" (ang. *commons*)
- Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij (1992) (pomemben zaradi sprememb tipov lastnine v tranzicijskem obdobju (privatizacija), kar bo vplivalo na pripravo nove zakonodaje s področja socialne in solidarnostne ekonomije ter zakonodaje za podporo delavskih odkupov (v obliki zadrug in drugih oblikah)
- Zakon o participaciji delavcev pri upravljanju (1993) (ključen zakon za uvedbo koncepta "ekonomske demokracije")
- Zakon o sodnem registru - ZSReg (1994 in kasnejše novele)
- Zakon o Slovenskem državnem holdingu - ZSDH (2012 in kasnejše novele) (relevanten zaradi potenciala prenosov podjetij na delavske zadruge - delavski odkupi in preoblikovanja)
- Spremembe in dopolnitve SRS 2006 in SRS 40 (2012) – Računovodske rešitve v socialnih podjetjih (2012)
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju - ZZVZZ-M (2013)
- Zakon o zavarovalništvu - ZZavar-1 (2015) (pomemben zaradi omogočanja ustanavljanja vzajemnih družb)
- Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju - ZFPPIPP (2007 in kasnejše novele) (pomemben zaradi potenciala

⁷¹ Glede prostovoljstva še vedno ostaja odprto pereče vprašanje, da se zadruge, ki imajo so.p. status, ne morejo vpisati v register prostovoljskih organizacij. Nekateri menijo, da gre za normativni problem in da potrebujemo spremembe nekaterih zakonov za odpravo tega problema, nekateri pa menijo, da bi se dalo ta problem rešiti na nivoju podzakonskih aktov glede vpisa v register. Zagotovo je to naloga za strokovnjake, ki potrebuje čimprejšnjo rešitev.

- za delavske odkupe zdravih jeder v podjetjih pred uvedbo stečajev, trenutno to sistemsko ni urejeno)
- in druga povezana zakonodaja.⁷²

Primerjava - krovni zakon za področje socialne ekonomije

Krovna zakonodaja s področja socialne ekonomije ni pogosta v državah Evropske unije. Večinoma imajo države urejeno specifično zakonodajo za zadruga, socialna podjetja ali posebnosti za socialna podjetja v gospodarski zakonodaji. Večinoma imajo države tudi v neki obliki urejeno področje nevladnih organizacij, vendar zelo različno. Več o tem v analizah CNVOS. Dve državi imata najbolj znani rešitvi krovne zakonodaje o socialni ekonomij, in sicer:

Grčija - Zakon o socialni ekonomiji in socialnem podjetništvu (2011)

Francija - Zakon o socialni in solidarnostni ekonomiji (2014)

Je pa treba izpostaviti, da nobena od teh dveh držav ni toliko primerljiva z našim okoljem, da bi lahko njuni zakonski rešitvi za krovne zakone razumeli kot primerna modela za naš krovni zakon. Seveda pa lahko služita kot primerjalna modela.

Zelo pomembno je izpostaviti tudi to, da bo priprava in sprejetje krovnega zakona za področje socialne ekonomije zelo težka naloga. Vendar, če bo usklajen proces priprave pripeljal do sprejetja in splošne podpore zakonu, bo to velika zmaga za sektor SE ter tudi velik doprinos k razvoju sektorja SE v prihodnje. Trenutno ocenjujemo, tudi glede na dogajanja v okviru uvedbe pojma "socialna ekonomija" v novelo zakona (ZSocP-A), da so različne skupine sektorja SE, ki se čutijo, da so v tem polju doma že veliko dlje kot "novodošla" socialna podjetja, da se ti subjektu čutijo ogrožene in zapostavljene. Njihov odnos je razumljiv in za pripravo ter sprejetje krovnega zakona o SE bo nujno potrebno slediti najširši in najbolj vključujoči razpravi. Sprejeti bo treba veliko kompromisov in sočasno pripraviti številne spremembe drugih povezanih zakonov. Zato smo v poglavju o ukrepih predvideli, da se pred pripravo predloga zakona že izvede facilitiran proces priprave Strategije, tako da bo vsebinski premislek sektorja SE o samem sebi predhajal formalno-pravni premislek.

Druga pomembna zadeve glede krovnega zakona za SE pa je že omenjena odločitev o tem, ali se bo pripravil "zakon o socialni ekonomiji" ali "zakon o socialni in solidarnostni ekonomiji" (po francoskem vzgledu). Drugi je širši, bolj vključujoč, odpira več potencialov za razvoj, vendar je bolj zahteven za proces uskladitve in formalno ureditev. Ne glede na to, za kateri zakon se bo naša država odločila, je pomembno predvsem to, da to odločitev ne sprejme resorno ministrstvo ali vlada, temveč da to

⁷² Potrebno je poudariti, da ugotovitve o povezani zakonodaji ne morejo nastati "na pamet", ampak da se zbirajo sproti skozi prakso sektorja SE, kjer zbiramo različne primere in s svetovanji pomagamo subjektom SE, ko v svojem vsekodnevem delovanju naletijo na težave. Primer iz tega tedna: prejeli smo prošnjo za mnenje glede tega, kako naj občina, ki je kot članica vstopila v razvojno zadrugo v svojem lokalnem okolju, odgovori na vprašanje Računskega sodišče RS, zakaj se je odločila za kapitalski vstop v to podjetje? Naš nasvet je bil, naj občina odgovori, da gre za vstop občine v članstvo v zadrugi, ki ni kapitalska družba, ampak članska organizacija, in da je odločitev občinskega sveta za vstop vsebinska, razvojna odločitev glede razvoja lokalnega okolja. Članstvo občine v zadrugi bi torej moralo biti nesporna zadeva, kar pa seveda v zakonodaji o lokalni samoupravi ali v zakonodaji o javnih financah ni opredeljeno. Zato se subjekti SE in njihovi člani na terenu znajdejo vedno znova v takšnih negotovih situacijah glede zakonitosti svojega ravnanja.

odločitev v facilitiranem procesu priprave Strategije sprejmejo kot strateško odločitev vsi deležniki SE sektorja.

Analiza sistema financiranja

Pregled preteklih finančnih ukrepov in spodbud (v obdobju 2009 - 2017)

Podrobnejši pregled, ki vključuje neposredne finančne ukrepe za so.p. ter druge (posredne ali navezujoče ukrepe, ki so prav tako imeli vpliv na financiranje razvoja socialnega podjetništva in deloma tudi širše v navezavi na sektor SE v celoti), sledi v nadaljevanju v treh točkah:

1. IZVEDENI FINANČNI UKREPI S STRANI DRŽAVE
2. IZVEDENI FINANČNI UKREPI S STRANI OBČIN
3. IZVEDENI DRUGI FINANČNI UKREPI

1. IZVEDENI FINANČNI UKREPI S STRANI DRŽAVE (2009-2017)

V letih od 2009-2014/2015 je bilo v sklopu resornega ministrstva MDDSZ izključno za razvoj socialnega podjetništva realiziranih 8,3 mio EUR (dva razpisa za pilotne projekte ter posebna javna dela za socialna podjetja). V letih 2015-2017 je bilo v sklopu resornega ministrstva MGRT izključno za razvoj socialnega podjetništva realiziranih 2,13 mio EUR nepovratnih sredstev (razpis za start-up so.p. ter so.p. upravičenci pri razpisih SPS) in 0,76 mio EUR povratnih sredstev (mikrokrediti pri SPS). Poleg teh je bilo v letih 2009-2017 s strani različnih državnih subjektov izvedenih tudi nekaj finančnih ukrepov, ki so v pozitivnem (v dveh primerih pa tudi deloma v negativnem) smislu vplivali na razvoj sektorja SE. V nadaljevanju navajamo vse te finančne ukrepe po vrsti po letih. Prav tako so v seznam dodani tudi ukrepi, ki so bili razpisani konec leta 2017 ali v začetku 2018 in zato še niso realizirani ali pa niso znani še niti rezultati razpisa.⁷³

2009 in 2012: MDDSZ - dva razpisa za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva JR-09 in JR-12.⁷⁴

- oba razpisa sta osredotočena na usposabljanje in zaposlovanje ranljivih skupin v pilotnih socialnih podjetjih
- JR-09: skupaj sredstva 1,7 mio EUR; podprtih 9 pilotnih projektov, v višini do 150.000 do 250.000 EUR na projekt. V času revizijskega poročila 2015 ugotovljeno, da se dva programa ne izvajata več, štirje se izvajajo nespremenjeno, 3 so bili nadalje podprti z razpisom JR-12.
- JR-12: skupaj sredstva 4,5 mio EUR; podprtih 17 pilotnih projektov, v višini do 300.000 EUR na projekt. V času revizijskega poročila leta 2015 projekti še niso bili zaključeni, zato uspešnost po izteku ni znana.

⁷³ Zagotovo obstajajo tudi drugi ukrepi, ki so bili izvedeni, ki jih je naša analiza spregledala, in so vsaj posredno vplivali na razvoj SE, npr. ukrepi za razvoj podeželja preko MKGP ali v okviru CLLD preko MGRT, pri katerih je so vsebine prijavljenih projektov pogosto deloma povezane s kakšno socialnopodjetniško vsebino. Av teh primerih ne gre za neposredno zagotavljanje virov za ta sektor, vsekakor pa je pomemben tudi ta "horizontalni" in naključnostni vir financiranja razvoja so.p. in SE.

⁷⁴ Glede obeh razpisov je bila narejena revizija, ki je ugotovila, da sta bila razpisa glede ciljev "delno uspešna". Vir: Revizijsko poročilo - Spodbujanje socialnega podjetništva JR1 (2009) in JR2 (2012) https://www.dropbox.com/s/kj410z9x7uegnvi/SocPodj_revizijsko%20poro%C4%8Dilo.pdf?dl=0

2014-2016: Aktivne politike zaposlovanja (APZ) splošno:

- socialna podjetja se lahko prijavljajo na tiste razpise in pozive v okviru APZ, katerim pogojem ustrezajo glede na svojo primarno pravno obliko (gospodarske družbe, društva, zavodi, zadruga itd.)
- posebnosti se pojavijo, kadar ima neka zadruga, ki je so.p., v zadružnih pravilih zapisano, da dobička ne izplačuje ustanoviteljem, taka zadruga lahko kandidira na razpise, ki so namenjeni neprofitnim organizacijam (npr. javna dela), če pa ima zadruga, ki je so.p., v pravilih, da do 20 % dobička izplačuje, potem taka zadruga na tovrstnih razpisih ne more kandidirati.
- težave: APZ ukrepi so koristni v primerih novega zaposlovanja ranljivih skupin (v so.p.-jih, ki so namenjeni zaposlovanju ranljivih skupin), za ostale so.p., sploh pa v fazah zagona so.p. ali fazah razvoja so.p. pa ti ukrepi za so.p.-je niso primerni. Smiselno je, da so.p.-ji in drugi subjekti SE te ukrepe spremljajo in kadar primerno tudi koristijo, vendar pa strateško načrtovanje podpore razvoju SE ne sme temeljiti na takšnih ukrepih.

2014-2015: ZRSZ: Javno povabilo za izbor programov javnih del v letu 2014 in 2015 - Skop 2 - programi socialnega podjetništva:

- skupna vrednost sredstev za povabili v 2014 in 2015: 3,3 mio EUR razpisanih, 2,1 mio EUR realiziranih. V letu 2014 razpisana 2 mio EUR, od tega 1,2 mio EUR ni bilo realiziranih, saj občine, ki so morale v skladu s povabilom sofinancirati del plače udeležencev javnih del, niso imele za to predvidenih sredstev v proračunih oz. so jih že porabili za klasična javna dela. V letu 2015 razpisanih 1,3 mio EUR in v celoti realiziranih.⁷⁵
- v letu 2014 je bilo vključenih 129 oseb v javna dela v socialnih podjetjih tipa B, v letu 2015 pa 120 oseb.
- v letu 2014 odobrenih 54 programov, v letu 2015 pa 47 programov
- zanimivo je, da je bila polovica programov in več kot polovica oseb vključenih v Mariboru.

Mnenje izvajalca ukrepa - ZRSZ: "Uradnega mnenja nismo oblikovali, kot dolgoletna skrbnica programa javnih del pa menim, da javna dela niso najbolj primeren ukrep za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva. Namen javnih del je namreč predvsem aktiviranje dolgočasno brezposelnih oseb, njihova socialna vključenost, ohranitev ali razvoj njihovih delovnih sposobnosti. Zato izvajalci javnih del ne morejo pričakovati od udeležencev enako učinkovitega dela, kot ga opravljajo redno zaposleni, ampak jim morajo nameniti najprej precej podpore in usposabljanja, njihova vključenost pa je časovno omejena (v primeru konkretnega programa so bili lahko vključeni največ 2 leti)."⁷⁶

Ocena uspešnosti tega ukrepa z vidika ohranitve delovnih mest v socialnih podjetjih: ZRSZ ni pripravil evalvacije tega ukrepa, saj je bila evalvacija predvidena s strani MDDSZ. V času priprave tega dokumenta nismo uspeli pridobiti evalvacije, če je bila opravljena. Vendar lahko naredimo določeno oceno:

⁷⁵ Vir: Zavod RS za zaposlovanje, e-korespondenca z gospo Mojco Ulaga z dne 23.2.2018.

⁷⁶ Vir: Zavod RS za zaposlovanje, e-korespondenca z gospo Mojco Ulaga z dne 23.2.2018.

- 1.) ocena ZRSZ in MDDSZ glede prehajanja zaposlenih v programih javnih del v redno zaposlitev pri izvajalcu javnih del je za vse vrste programov javnih del glede na povprečje zadnjih 25 letih odkar izvajajo program 21%.⁷⁷
- 2.) In, posebej za Maribor smo v Združenju CAAP v letu 2016 naredili pregled uspešnosti ukrepa javnih del v socialnih podjetjih v Mariboru, ter ugotovili, da je bilo eno leto po izteku ukrepa v socialnih podjetjih še vedno zaposlenih cca. 50 % vseh oseb, ki so bile vključene v ukrep javnih del v socialnih podjetjih. Žal pa so socialna podjetja ugotavljala, da je ta ukrep za so.p.-je v splošnem neprimeren, saj lahko služi le kot dopolnitev v redkih situacijah uvajanja novih sodelavcev v že razvito socialno podjetje, ne pa kot "start-up" spodbuda, kot je bilo to zamišljeno v javnem povabilu 2014-2015.

2014-2015: Agencija SPIRIT Slovenija:

- nagrada Agencije SPIRIT Slovenija (posredno povezano). Nagrada za "Best coworking space 2015" je bila podeljena najboljšim prostorom podjetniškega sodelanja. Podeljene so bile 3 nagrade, v višini 20.000, 15.000 in 10.000 EUR. Prvi dve nagradi sta prejela coworking prostora Tkalka in Polygon, ki v veliki meri nudita prostorsko in strokovno podporo tudi socialnim podjetjem in drugim subjektom SE.
- »Podjetno do družbenih učinkov 2014« - mentorsko podporni program za podjetniške iniciative z družbenimi učinki (med drugim vključeni tudi so.p.-ji). Mentorski program se je nadaljeval tudi v letu 2015.

2015: MGRT (posredno povezano): finančna podpora pri iniciativi reševanja podjetja v težavah skozi združne rešitve:

- Primer Polzela: državna pomoč v višini 200.000 EUR za vzpostavitev programa serije nogavic iz eko konoplje in naravnih materialov. Sodelovanje Polzela d.o.o. in Kooperativa Ekoci Coop Slovenija.

2015 - 2017: Slovenski podjetniški sklad - razpisi "P2R / Spodbude za zagon podjetij v problematikah območjih z visoko brezposelnostjo"

- razpisi sicer za "klasična" podjetja; upravičenci so lahko tudi so.p.
- 29 prispelih vlog podjetij/organizacij s statusom so.p.
- 11 odobrenih vlog podjetij/organizacij s statusom so.p.
- maksimalna višina odobrenih nepovratnih sredstev 20.000 EUR na podjetje

Mnenje razpisovalca - Slovenski podjetniški sklad:

»Kot je razvidno iz zgornjih podatkov, so med prejemniki sredstev po razpisih P2R tudi socialna podjetja, tako da so upravičena tudi do nepovratnih sredstev, kar se nam zdi tudi ena izmed primernih oz. ustreznih podpor za ta podjetja.«

Tudi nekateri drugi instrumenti Sklada (poleg zgoraj navedenih) so primerni za socialna podjetja – npr. socialna podjetja imajo možnost tudi pridobiti garancijo za zavarovanje bančnih kreditov s subvencijo obrestne mere ter "klasične" mikrokredite, ki so namenjeni vsem podjetjem, ne glede na pravno obliko. Pri čemer morda dodajamo komentar, da so garancije za zavarovanje bančnih kreditov običajno višjih vrednosti, zato predvidevamo, da je posledično tudi povpraševanje po njih nekoliko nižje, poleg

⁷⁷ Vir: Zbornik o javnih delih ob 25-letnici izvajanja programov, <https://www.ess.gov.si/obvestila/obvestilo/zbornik-o-javnih-delih-ob-25-letnici-izvajanja-programov> (na dan 24.2.2018).

tega je pridobitev garancije odvisna tudi od postavljenih kreditnih (in zavarovalnih) pogojev posamezne sodelujoče banke. Zagotovo je tudi instrument garancij primeren za socialna podjetja, vendar se pojavlja vprašanje ali ta podjetja oz. koliko teh podjetij dejansko potrebuje finančno spodbudo višjih vrednosti, ki so običajno namenjene izvedbi večjih investicij. Glede na povpraševanje predvidevamo, da takšna so.p. so, vendar zelo malo. Glede ostalih instrumentov Sklada, kot sta tvegan in semenski kapital, pa menimo, da za ta podjetja nista primerna.”⁷⁸

Dodatno: splošno mnenje in predlogi SPS glede finančnih mehanizmov za razvoj so.p.: “Na Skladu smo mnenja, da bi bilo treba sistemsko pristopiti k promociji vseh finančnih instrumentov in tudi vsebinske podpore in o ponudbi ustrezno informirati vse zainteresirane so.p.. Kot partnerji sodelujemo pri nadgradnji že obstoječe vsebinske podpore, ki se izvaja pri instrumentih za inovativna podjetja in omogoča podjetjem poleg finančne podpore tudi dostop do mentorske in administrativne podpore, svetovalnih storitev, s čimer želimo nadgraditi tudi ostale finančne spodbude Sklada, vključno s tistimi, ki jih koristijo tudi so.p.. Morebiti bi bilo smiselno razmisliti o tudi uvedbi t.i. povratnih subvencij (*repayable grants*), ter postopoma preiti iz podpore s čistimi subvencijami na podporo s povratnimi oblikami spodbud. Seveda je vsaj v manjšem delu smiselno, da čiste subvencije ostajajo kot oblika podpore. Tudi pri pregledu tujih dobrih praks smo zaznali, da se običajno financiranje socialnih podjetij izvaja preko subvencij, povratnih subvencij in mikrokreditov.”⁷⁹

2015-2016: MGRT (posredno povezano): Instrument 3: Spodbujanje podjetniške dejavnosti in ustvarjanje novih delovnih mest; Sklop 1: Aktiviranje prebivalstva in revitalizacija podjetniškega okolja, v okviru **Programa spodbujanja konkurenčnosti Maribora s širšo okolico v obdobju 2013–2018**, št. C2130 - 14P998004.

- Skozi ta instrument je bila financirana mreža 10 coworking prostorov v problemskem območju, kjer se tudi izvajajo podporne storitve za so.p. in širše za SE sektor.
- sredstva: 301.486 EUR (2015: 137.837,00 EUR; 2016: 163.649,00 EUR)
- sredstva so bila predvidena od 2015-2018, vendar je bilo izvajanje ukrepa s strani MGRT konec leta 2016 prekinjeno.

2016: MGRT: Start-up socialna podjetja Javni razpis za izbor operacij za zagon socialnih podjetij in mladinskih zadrug v letih 2016-2018

- razpisana sredstva: 1.907.824,86 EUR
- 143 prispelih vlog
- 93 odobrenih vlog
- sklop A: financiranje zagonske faze socialnih podjetij ali podjetij obstoječih socialnih podjetij
- sklop B: financiranje zagonske faze mladinskih zadrug
- črpanje sredstev poteka v letih 2017-2018, tako da končna evalvacija rezultatov razpisa še ni možna.⁸⁰

2016: Slovenski podjetniški sklad: Razpis “P7 sop 2016 - Mikrokrediti za podjetja s statusom socialnega podjetja”:

⁷⁸ Vir: Slovenski podjetniški sklad, e-korespondenca z dne 16.2.2018 in 22.2.2018.

⁷⁹ Vir: Slovenski podjetniški sklad, e-korespondenca z dne 16.2.2018 in 22.2.2018.

⁸⁰ Vir: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.

- razpisana sredstva: 4.000.000 EUR
- realizacija: 760.000 EUR
- odobrenih sredstev:
- 59 prispelih vlog
- 29 odobrenih vlog, 28 so.p. uspešno črpalo kredit (do danes 3 prekinjeni, ostali še aktivni)
- najnižji znesek kredita znaša 1.000 EUR, najvišji znesek kredita znaša 25.000 EUR.

Mnenje razpisovalca - Slovenski podjetniški sklad:

”Na Skladu smo mnenja, da je instrument mikrokreditov ustrezen za tovrstna podjetja – gre namreč za pridobitev finančne spodbude nižjih vrednosti, z ugodnimi pogoji financiranja ter nižjimi zavarovalnimi zahtevami, kar običajno zadostuje zahtevam oz. potrebam socialnih podjetij. Sicer je bila realizacija omenjenega instrumenta, ki ga je Sklad oblikoval po navodilih MGRT, izredno nizka, le 19%, za kar je razlog sigurno v dejstvu, da je bilo v času ko je Sklad izvajal mikrokredite za socialna podjetja v Republiki Sloveniji registriranih manj kot 130 podjetij s statusom socialnega podjetja, kar je posledično vplivalo na število prejetih vlog na javni razpis. Že od tako malega števila prejetih vlog, pa je bilo nekaj vlog tudi neodobrenih. Glavni razlogi so bili predvsem, da so.p. niso imeli zagotovljenega trga ali so načrtovali negativen denarni tok ali vloga ni bila ustrezno pripravljena in ni upoštevala določil javnega razpisa. Iz zgoraj navedenih podatkov glede števila prijav za pridobitev mikrokredita pa vseeno lahko povzamemo, da se je na instrument prijavilo skoraj 50% vseh takrat registriranih socialnih podjetij, iz česar bi lahko sklepali, da je tako oblikovana finančna podpora ustrezna. Vendar pa so ti instrumenti po našem mnenju ustrezni izključno za že obstoječa podjetja, za podjetja oz. so.p., ki so v čisti začetni fazi poslovanja, pa so primernejše druge oblike spodbud, npr. nepovratna sredstva.”⁸¹

2016: MGRT (posredno povezano): Javni razpis za izbor operacij za učne izdelovalne laboratorije:

- razpisana sredstva: 1.855.350,00 EUR
- dodeljena sredstva: 1.702.117,30 EUR
- 6 prispelih vlog
- 3 odobrene vloge
- izdelovalni laboratoriji (“fablab-i”) v javnih zavodih (srednješolskih centrih)
- vir finančnih sredstev iz proračunske postavke “socialno podjetništvo”.

Slabost: Neposredno sredstva niso namenjena razvoju socialnega podjetništva, so pa porabljena s proračunske postavke za socialno podjetništvo. To je slabo za sektor socialne ekonomije, čeprav je sicer financiranje tovrstnih vsebin kot so izdelovalni laboratoriji vsekakor zaželeno. Odzivi na ta razpis v SE sektorju so bili negativni, saj veliko subjektov SE sektorja razvija te vsebine, medtem ko je razpis kot upravičene prijavitelje vključil samo subjekte javnega sektorja.

2017: MGRT (posredno povezano): Javni razpis za izbor operacij za učne izdelovalne laboratorije 2017/2018:

- razpisana sredstva: 1.198.260,48 EUR
- dodeljena sredstva: 765.258,67 EUR

⁸¹ Vir: Slovenski podjetniški sklad, e-korespondenca z dne 16.2.2018 in 22.2.2018.

- 4 prispele vloge
- 2 odobreni vlogi
- izdelovalni laboratoriji ("fablab-i") v javnih zavodih (srednješolskih centrih)
- vir finančnih sredstev iz proračunske postavke "socialno podjetništvo".

Slabost: Neposredno sredstva niso namenjena razvoju socialnega podjetništva, so pa porabljena s proračunske postavke za socialno podjetništvo. To je slabo za sektor socialne ekonomije, čeprav je sicer financiranje tovrstnih vsebin kot so izdelovalni laboratoriji vsekakor zaželeno. Odzivi na ta razpis v SE sektorju so bili negativni, saj veliko subjektov SE sektorja razvija te vsebine, medtem ko je razpis kot upravičene prijavitelje vključil samo subjekte javnega sektorja.

2017: MGRT: Javni razpis Dostop do zaposlitev preko socialne ekonomije

- sredstva: 195.402,00 EUR
- 2 prispeli vlogi (1 iz V kohezijske regije, 1 iz zahodne kohezijske regije)
- 2 odobreni vlogi
- javni razpis se izvaja v okviru transnacionalnega sodelovanja (obvezni tuji partner s seznama)
- realizacija predvidena v letu 2018 ⁸²

2018: ZRSZ: Učne delavnice (za ZC, IP in so.p.):

- sredstva po razpisu: 2,56 mio EUR
- vključene brezposelne osebe iz ranljivih skupin prejmejo dodatek za aktivnost
- izvajalec učne delavnice prejme nadomestilo za mentorstvo v višini največ 3.360 EUR za šest mesecev za enega udeleženca učne delavnice
- ukrep je trenutno v izvajanju, zato rezultati še niso znani

2. IZVEDENI FINANČNI UKREPI S STRANI OBČIN⁸³

OBČINE - posebni razpisi za so.p.: posebni razpisi občin za podporo razvoju socialnega podjetništva glede na pregled niso pogosti, imamo pa nekaj prvih primerov takšnega financiranja:

- Javni razpis za sofinanciranje izvajanja programov in dejavnosti socialnih podjetij v Mestni občini Murska Sobota v letu 2017⁸⁴ (v skupni višini 10.000 EUR)
- Javni razpis za spodbujanje socialnega podjetništva v občini Beltinci v letu 2017⁸⁵ (v skupni višini 15.000 EUR)

OBČINE - sofinanciranje programov javnih del v socialnih podjetjih tipa B v 2014 - 2015:

⁸² Vir: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.

⁸³ Tukaj tudi glede občin pregledujemo samo posebne finančne ukrepe, ki se tičejo so.p.. Vemo pa, da občine v določenem obsegu seveda financirajo tudi druge subjekte SE, še posebej NVO na področju kulture, športa, mladine itd.

⁸⁴ Vir: <http://www.murska-sobota.si/javni-razpis-za-sofinanciranje-izvajanja-programov-dejavnosti-socialnih-podjetij-v-mestni-ob%C4%8Dini>

⁸⁵ Vir:

<https://www.beltinci.si/files/other/news/21/75094RAZPIS%20SOCIALNO%20PODJETNI%C5%A0TVO%202017.pdf>

- ker je bil pogoj za kandidiranje na "Javno povabilo za izbor programov javnih del v letu 2014 in 2015 - Skop 2 - programi socialnega podjetništva" tudi zagotovljeno sofinanciranje plač udeležencem javnih del s strani občine (delež odvisen od razvitosti občin), lahko sklepamo, da so občine v letih 2014-2015 sofinancirale skupno 129 zaposlitev v programih javnih del v socialnih podjetjih.
- ocenjena skupna vrednost sofinanciranja s strani občin je cca. 0,5 mio EUR v dveh letih programa (če kot izhodišče vzamemo, da je realizirana skupna vrednost ZRSZ znašala 2,1 mio EUR in da sofinanciranja javnih del s strani občin v povprečju znašajo cca. 20 %).

OBČINE - oddajanje poslovnih prostorov v brezplačno uporabo:

- prakse so v različnih občinah zelo raznolike
- skupna finančna vrednost teh praks občin ni ocenjena in ni znana
- Zakon o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti - ZSPDSLS določa, da samoupravne lokalne skupnosti lahko oddajo v brezplačno uporabo poslovne prostore socialnim podjetjem za obdobje do 3 let, z možnostjo podaljšanja.
- "Javno povabilo za izbor programov javnih del v letu 2014 in 2015 - Skop 2 - programi socialnega podjetništva" je delno spodbudilo občine tudi k oddaji poslovnih prostorov v brezplačni najem, saj je bil pogoj poziva, da občina zagotovi sofinanciranje plač in hkrati tudi zagotovi ali regres ali drugo podporo kot je npr. brezplačni najem socialnim podjetjem, ki so bila izvajalci javnih del.
- kot primer nekaj občin, ki so razvile prakso oddajanja v brezplačni najem: Maribor, Slovenska Bistrica, Trbovlje, Turnišče, Kočevje.⁸⁶ Seveda je še veliko občin, ki so razvile to prakso, žal zaenkrat ne obstaja popis ali register te prakse.

Povzetek: brezplačna uporaba poslovnih prostorov v javni lasti je po zakonu ZSPDSLS omogočena (ne zapovedana), torej občine lahko ali pa ne oddajajo svojih poslovnih prostorov v brezplačno uporabo socialnim podjetjem do 3 leta z možnostjo podaljšanja. Glede na to, da obstaja veliko občinskih prostorov, ki so nezasedeni, bi bilo smiselno, da se z dodatno promocijo preko pristojnega ministrstva ter preko združenj občin spodbudi uporaba te zakonske možnosti za povečanje podpore razvoju so.p. Glede širše podpore vsem subjektom SE glede prostorskih vprašanj pa je isti zakon ključen v točki, kjer je organizacijam v javnem interesu omogočeno, da dobijo javne poslovne prostore v brezplačni najem za obdobje do 5 let z možnostjo podaljšanja.

3. IZVEDENI DRUGI FINANČNI UKREPI

UNICREDIT NAGRADA:

- Unicredit Foundation je v letih 2012 in 2013 v Sloveniji izvajala program podeljevanja finančnih nagrad najboljšim socialnim podjetjem. V letu 2013 je podelila 3 nagrade v skupni vrednosti 60.000 EUR.⁸⁷

⁸⁶ Vir: Skupnost občin Slovenije; http://arhiv2014.skupnostobcin.si/fileadmin/sos/datoteke/pdf/vprasanja_obcin/ODG_Obc_Oddaja_v_brezplacni_najem.pdf (na dan 23.2.2018).

⁸⁷ Vir: <https://www.unicreditfoundation.org/it/programs/cohesion.html> (na dan 23.2.2018).

BANČNI PRODUKTI:

- posebne ponudbe bank za so.p. smo zasledili pri Deželni banki Slovenije ter pri Delavski hranilnici. Pri obeh gre za usmerjen marketinški pristop do potencialnih novih komitentov - socialnih podjetij in zadrug, vendar brez posebnosti glede npr. omogočanja financiranja (kreditni, leasingi itd.).
- etične banke: slovenska socialna podjetja in drugi subjekti SE imajo dostop, da se včlanijo ali postanejo komitenti etičnih bank, ki jih sicer v Sloveniji nimamo, so pa dostopne npr. v Italiji ali npr. na Hrvaškem (nova iniciativa - zadruga za etično bančništvo).

DRUGO:

- krediti preko posredniških organizacij: Sklad 05
- zbiranje finančnih sredstev preko sistema dohodnine 0,5
- crowdfunding (socialna podjetja zelo malo posegajo po tovrstnem financiranju, za razliko od klasičnih start-upov)
- evropski projekti: v letih 2016 in 2017 je bilo s strani Evropske komisije odobrenih nepregledno veliko število projektov, ki se tako ali drugače dotikajo vsebin socialne ekonomije, večino področja analiziranja sektorja SE ali področja usposabljanja za socialno podjetništvo. Nekaj teh projektov: Sentinel, NewGenerationsSkills, Inno-Wise idr. Gre za odobrene projekte na centraliziranih razpisih evropske komisije, skozi katere razvoj svojih vsebin in programov financirajo organizacije podpornega okolja za socialno ekonomijo.
- različne iniciative nagrad, tekmovanj, "pičanja" ipd.: v Sloveniji je vsako leto izvedenih veliko različnih akcij v obliki tekmovanj, ki sicer lahko (v redkih primerih) na koncu za zmagovalca vodijo do znatne finančne nagrade, a v večini primerov gre bolj za promocijske aktivnosti in učenje veščin predstavljanja poslovnih idej, zato v tem poglavju o finančnih ukrepih o teh aktivnostih podrobneje ne govorimo.

Pregled načrtovanih spodbud in ukrepov

Iz naslova Evropskih strukturnih in investicijskih skladov ima MGRT v programskem obdobju 2014-2020 na voljo 818.000.000 evrov. S temi spodbudami želi med drugim doseči naslednje rezultate:

- več kot 4000 podprtih projektov podjetij,
- vsaj 4000 usposabljanj na področju podjetništva,
- vsaj 1100 podprtih udeležb na sejmih,
- vsaj 1000 usposobljenih oseb z novimi znanji,
- vsaj 400 podprtih inovativnih start-upov,
- vsaj 350 podprtih podjetij na mednarodnih forumih,
- **vsaj 270 podprtih socialnih podjetij,**
- vsaj 210 podprtih podjetij za večjo kakovost poslovanja,
- 80 podprtih podjetij na področju inovativnih turističnih proizvodov,
- **12 podprtih mrež socialnih podjetij**
- 10 poslovnih klubov

- 9 podprtih razvojnih partnerstev⁸⁸

Predvideni razpisi resornega ministrstva

Javni razpis za podporo socialnim podjetjem v Pomurju za leti 2018 in 2019⁸⁹

Objavljen: predvidoma maja 2018

Trajanje: 2018-2019

Višina razpisanih sredstev: 200.000,00 EUR (nepovratni viri)

Število odpiranj v 2018: 1 (1. polovica 2018, vrednost 200.000,00 EUR)

Višina izplačil v 2018: 100.000,00 EUR

Namen: omogočiti razvoj socialnega podjetništva v problematikah območjih z visoko brezposelnostjo, ustvarjanje pogojev za nastanek novih delovnih mest.

Upravičenci: socialna podjetja iz Pomurja

Upravičeni stroški: stroški dela, stroški nakupa in najema strojev, opreme in poslovnih prostorov, stroški nakupa in vzdrževanja neopredmetenih sredstev, stroški storitev zunanjih izvajalcev, DDV (če upravičenec ni zavezanec za DDV), posredni stroški

Višina sofinanciranja: 100 % na podlagi sheme de minimis

Maksimalna vrednost sofinanciranja: največ do 25.000,00 EUR na podjetje

Cilj razpisa: sofinancirati 8 projektov socialnega podjetništva

Javni razpis »Mentorske sheme za ranljive skupine, zaposlene v socialnih podjetjih«⁹⁰

Objavljen: predvidoma maja 2018

Trajanje: 2018-2020

Višina razpisanih sredstev: 3.145.242,00 EUR (nepovratni viri)

Število odpiranj v 2018: 1 (1. polovica 2018, vrednost 646.186,00 EUR)

Višina izplačil v 2018: 646.186,00 EUR

Namen: omogočiti razvoj dejavnosti in zaposlovanja v (pred)inkubacijski fazi socialnih podjetij v obliki mentorskega podpornega okolja.

Upravičenci: socialna podjetja in zadruga s statusom socialnega podjetja

Upravičeni stroški: stroški storitev zunanjih izvajalcev (mentorjev), materialni stroški, stroški informiranja in obveščanja

Višina sofinanciranja: 100 % sofinanciranje

Maksimalna vrednost sofinanciranja: 10.000,00 EUR/podjetje (vavčer)

Cilj razpisa: do leta 2020 podpreti najmanj 300 socialnih podjetij

Podlage za financiranje socialne ekonomije v Operativnem programu 2014 - 2020

V Operativnem programu 2014-2020 je pojem "socialno podjetništvo"⁹¹ umeščen v:

- tematski cilj št. 9 "Spodbujanje socialnega vključevanja ter boj proti revščini in kakršni koli diskriminaciji"; v izbrano prednostno naložbo "Spodbujanje socialnega podjetništva in poklicnega vključevanja v socialna podjetja ter socialnega in solidarnega gospodarstva, da bi vsem olajšali dostop do zaposlitve"

⁸⁸ Vir: http://www.mgrt.gov.si/si/kako_do_sredstev/aktualni_razpisi/

⁸⁹ Vir: http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/Stasa/regionala_in_socpodj.pdf, na dan 20.2.2018.

⁹⁰ Vir: http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/Stasa/regionala_in_socpodj.pdf, na dan 20.2.2018.

⁹¹ Tukaj posebej izpostavljamo samo podlage v OP za financiranje so.p., medtem ko so seveda ostali subjekti SE tako ali drugače vključeni v OP (npr. NVO-ji glede na svoje vsebine od kulture, športa, izobraževanja itd., IP in ZC pri socialnih vsebinah itd.).

- tematski cilj št. 4 “Trajnostna raba in proizvodnja energije in pametna omrežja” omenja zadruga kot upravičence pri nekaterih ukrepih, vendar brez specifičnih povezav, prednostnih obravnav ali posebnosti, vezanih na socialno podjetništvo. Zadruga spadajo v tem cilju med upravičence skupaj z drugimi klasičnimi tipi podjetij.
- tematski cilj št. 3 “Dinamično in konkurenčno podjetništvo za zeleno gospodarsko rast” vključuje segment “socialnih inovacij”, kar sicer neposredno ne pomeni financiranja socialnega podjetništva, omogoča pa vire za financiranje socialnih inovacij, ki so pogoste prav znotraj socialnih podjetij in drugih organizacij SE.

Umestitev socialne ekonomije v dokumentu Strategija razvoja Slovenije 2030

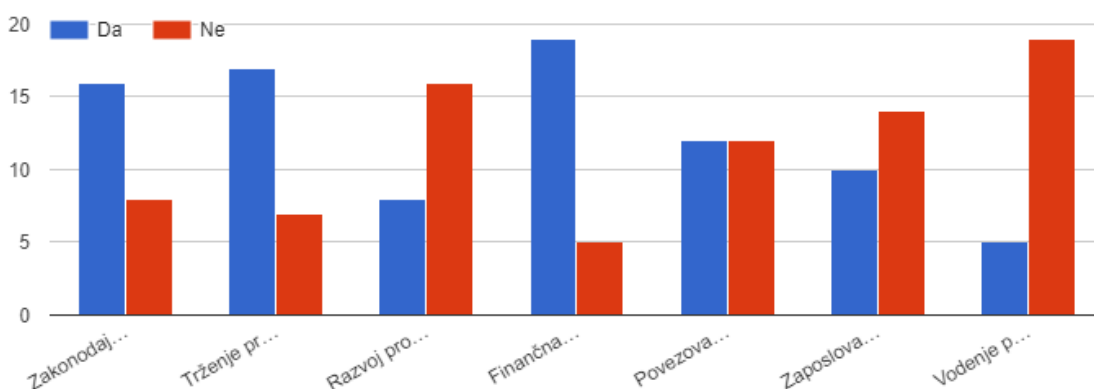
Strategija razvoja Slovenije 2030 določa samo vsebinske smernice razvoja, ne vsebuje pa okvirjev za financiranje teh vsebin. Vendar tudi v vsebinskem smislu v strategiji “socialna ekonomija”, “socialno podjetništvo”, “zadružništvo” niso vključeni oziroma niso omenjeni.

Analiza potreb za zagon in rast podjetij v sektorju socialne ekonomije

Analiza potreb za zagon in rast podjetij v sektorju socialne ekonomije (Sentinel, 2017) je bila izvedena v obliki spletnega vprašalnika, ki je bil razdeljen v sedem sklopov (Splošni podatki, Značilnosti, Ključne številke, Povezave z okoljem (ekosistemom), Načela socialnega podjetništva, Potrebna podpora za delovanje). Na vprašalnik je v obdobju 2 mesecev (oktober, november 2017) odgovorilo 24 predstavnikov socialnih podjetij.

Rezultati ankete kažejo, da je največ anketirancev odgovorilo, da njihov so.p. potrebuje podporo v obliki finančnih virov, prav tako pa pri trženju produktov in zakonodajnih zadevah. Pri negativnih odgovorih sta prevladovali področji vodenje podjetja (management) in razvoja produktov.

Na katerem področju potrebujete podporo za uspešno delovanje?

a) Zakonodaja, strategija in ukrepi države

Socialna podjetja bi želela biti bolj obveščena o obstoječi zakonodaji in ukrepih, ki so na voljo. V zvezi z novelizacijo Zakona o socialnem podjetništvu so še posebej pomembne informacije o spremembah, ki jih prinaša, in navodila za izvajanje zakona. Prav tako bi morali biti bolj obveščeni predstavniki podpornega okolja, da bi lahko zagotovili ustrezno podporo, pa tudi različne javne institucije, kot so občine, ki izvajajo določene ukrepe in se morajo zavedati možnosti, ki jih ponuja zakonodaja.

b) Trženje produktov

Med najpogosteje omenjenimi znanji in veščinami, katerih pomanjkanje najbolj ovirajo predstavnike socialnih podjetij, so tista s področja trženja in prodaje. Večina socialnih podjetnikov išče podporo v obliki svetovanja za skupne dejavnosti na trgu. V odgovorih so bile izpostavljene naslednje potrebe:

- usposabljanja o trženju in prodaji (brezplačno)
- usposabljanja o izvedbi tržne raziskave in priprave finančnega načrta
- podpora pri prodaji in oglaševanju
- skupna promocija
- možnost uporabe dodatnih komunikacijskih kanalov
- skupna spletna platforma za trženje in prodajo
- finančna podpora za marketinške aktivnosti
- strokovna podpora pri trženju blagovnih znamk, e-marketingu
- podpora pri vzpostavljanju stikov v tujini in vstopanju na tuje trge
- finančne spodbude za vstop na tuje trge
- predstavitev dobrih praks trženja in prodaje s strani so.p. (in tudi drugih podjetij)

c) Razvoj produktov (izdelkov ali storitev)

Nasprotno kot pri trženju, so.p. potrebujejo veliko manj pomoči pri razvoju izdelkov. V odgovorih so anketiranci predlagali podporo predvsem v obliki finančnih spodbud, pravnega svetovanja, znanje in spretnosti preko brezplačnih programov in usposabljanj, prostorov in opreme ter dostopnih tržnih analiz.

d) Finančna podpora, zagotavljanje denarnega toka

Večina izraženih potreb prihaja s področja finančne podpore. Anketiranci so predlagali naslednje:

- nepovratna sredstva: razpisi povezani s krožnim gospodarstvom, razpisi posebej za so.p., razpisi glede na določene dejavnosti, podpora v fazi prijave;
- povratna sredstva: posojila pod ugodnimi pogoji;
- davčne olajšave: subvencioniranje obrestne mere, davčne olajšave za zaposlitev, druge;
- drugo: jamstva za premostitvena posojila, predhodno financiranje, prostori brez najemnine itd.

Omenjena finančna podpora je potrebna v fazi ustanovitve podjetja, pa tudi v fazi razvoja, vendar ne bi smela povzročiti odvisnosti subjektov SE od stalnih finančnih podpor, ampak jih okrepiti, z izjemo tistih subjektov SE, ki stalno subvencioniranje potrebujejo zaradi stalnega zaposlovanja ranljivih skupin, za katere vemo, da se pripadniki veliko ranljivih skupin po zagonu subjekta SE ne spremenijo v "neranljive", tako da subjekt SE subvencije zanje več ne bi potreboval.

e) Povezovanje, mreženje in sodelovanje

Izražen je bil predlog po ustanovitvi zbornice SE (močan nacionalni predstavniški organ) in drugih glede na dejavnost. Poudarjena je potreba po mreženju in medsebojni izmenjavi znanj in izkušenj. Mreženje je potrebno zlasti na področju trženja: skupna promocija in podpora pri prodaji, skupna internetna platforma, skupen videz na trgu. Pomembno podporo je treba nameniti povezovanju, izmenjavi in prenosu znanja ter razvoju inovativnih oblik poslovnega sodelovanja med socialnimi podjetji, da bi ustvarili sinergije na njihovih načinih reševanja družbenih problemov. Poleg tega potrebo po opredelitvi in izmenjavi dobrih praks - kar je dobro, skupaj s predlogom, da se ta delitev in mreženje ne omeji le na SE.

f) Zaposlovanje in izobraževanje/usposabljanje

V raziskavi je le polovica anketirancev izrazila potrebo po podpori pri razvoju človeških virov.⁹² Ti, ki so jo izrazili, pa so predlagali:

- podpora in informacije o postopkih zaposlovanja;
- podpora pri izbiri in zaposlovanju;
- poenostavitev postopkov zaposlovanja, zlasti za invalidne osebe;
- izobraževanje in usposabljanje novih sodelavcev o temah SE, e-poslovanja, trženju, timskem delu, komunikaciji itd., ki bi jih organiziralo podporno okolje;
- organizacija skupnih storitev (kot so upravljanje s človeškimi viri, računovodstvo itd.);
- finančna sredstva za zaposlovanje ljudi iz ranljivih skupin.

g) Vodenje podjetja, management

Le malo anketirancev potrebuje posebno podporo pri upravljanju in vodenju podjetja, kljub temu pa so nekateri v odgovorih izrazili potrebo po spremljanju in spoštovanju poslovne zakonodaje, usposabljanju za upravljanje, (vključno z inovativnimi poslovnimi modeli), človeških virov za vodenje (npr. upokojen ali prostovoljec s strokovnimi izkušnjami, po možnosti iz tujine).

⁹² Zanimivo je, da tako v tej analizi kot tudi v naših drugih izkušnjah opažamo, da posamezniki, ki so nosilci dejavnosti v SE, pogosto menijo, da za razvoj potrebujejo več finančnih virov, in hkrati, da ne potrebujejo dodatnega znanja in usposabljanja. Težko je seveda na njihovo stališče odgovoriti kar *ad hoc*, da se pač motijo. Zagotovo pa je potrebno z določenimi ukrepi spodbuditi akterje v SE, da bi se bolj zavedali, kako pomembno je znanje in veščine, ne glede na to, v katerem sektorju so in katere aktivnosti izvajajo in katere produkte razvijajo in prodajajo.

Sklepne ugotovitve poglavja:

- obstajajo podporne organizacije SE, vendar nimajo poenotениh strokovnih standardov, niso povezane, nimajo sistemskih virov za delovanje
- obstaja politično in zakonodajno okolje, ki je "dovolj dobro" (*good-enough*) za razvoj SE (ni najboljše možno, a ni tako slabo, da bi na sistemskem nivoju zaviralo razvoj SE)
- finančni ukrepi s strani države so, a so sporadični, premajhni, pogosto za "neprave" vsebine, in (kar je zaskrbljujoče) s trendom zmanjševanja
- sektor SE reflektira svoje potrebe, a daje prevelik poudarek na pomanjkanje finančnih virov, premalo pa se zaveda pomanjkanja informacij, znaj in veščin, ki jih je (vsaj nekatere) možno dobiti brez finančnih virov
- močno je izražena potreba po povezovanju sektorja SE (za zagovorništvo, za promocijo in trženje, za strateško delo, za usposabljanje, za izmenjavo izkušenj itd.)

5. ANALIZA TRŽNE VRZELI IN TRŽNIH MOŽNOSTI SEKTORJA SOCIALNE EKONOMIJE

V študiji, ki jo je MGRT leta 2015 naročil pri CECOP – CICOPA Europe z naslovom "Spodbujanje delavskih, socialnih in storitvenih zadrug v Republiki Sloveniji - Poročilo Evropske konfederacije delavskih in storitvenih zadrug"⁹³, Bruno Roelants in drugi avtorji študije kot potencial za razvoj socialne ekonomije v Sloveniji, še posebej v obliki razvoja socialnih zadrug in drugih zadrug s statusom so.p., prepoznavajo nekatera področja, ki jih bomo predstavili v nadaljevanju. Najprej pojasnimo, da je bila študija narejena za področje zadrug, vendar, ker je izhajala iz analize potreb in lokalnih virov v Sloveniji, menimo, da jo lahko uporabimo kot izhodišče za analizo potenciala za širše polje SE. Zato smo to študijo CECOP-CICOPA Europe v točkah, ki jih je izpostavila njihova analiza, povezali z ugotovitvami iz drugih analiz (Sentinel) ter z ugotovitvami iz naših internih analiz iz preteklih let delovanja in raziskovanja področja SE.

Ključni potenciali za razvoj SE v Sloveniji, če sledimo problemom/izzivom/virom na eni strani ter možnim SE rešitvam na drugi strani, so:

- visoka brezposelnost: **zaposlovanje**, še posebej ranljivih skupin, še posebej **zaposlovanje mladih**. Gre za generalno področje potenciala SE, saj je za SE sektor značilno, da je usmerjen v razvoj delovnih mest za ranljive skupine, da je usmerjen v ohranjanje delovnih mest prednostno pred ustvarjanjem dobička, da je usmerjen v delovno intenzivne panoge ter v storitve, ki zahevajo takšno delovno silo, ki ni nadomestljiva s tehnologijo (npr. človeških stik, umetniško ustvarjanje ipd.).
- potreba po socialnih storitvah: **storitve dolgotrajne oskrbe, osebne in gospodinjske storitve, skrbstvene storitve** (skupnostna skrb) ipd. Po podatkih OECD se prebivalstvo v Sloveniji stara hitreje kot v večini drugih držav OECD. To je samo eden od razlogov po razvoju skrbstvenih storitev. Tu je še

⁹³ Vir: CECOP – CICOPA Europe, "Spodbujanje delavskih, socialnih in storitvenih zadrug v Republiki Sloveniji - Poročilo Evropske konfederacije delavskih in storitvenih zadrug (2015), Dostopno na: <http://brazde.org/wp-content/uploads/2016/11/Poro%C4%8Dilo-CICOPA-Spodbujanje-delavskih-socialnih-in-storitvenih-zadrug-v-Sloveniji1.pdf> (na dan 24.11.2017), str. 11-25

vrprašanje skrbi za osebe s posebnimi potrebami in druge ranljive skupine. V omenjeni raziskavi ugotavljajo: »V zadnjih nekaj desetletjih smo opazovali postopen prenos družbenih pooblastil, ki jih izvajajo državni organi, na zasebne akterje. V tem smislu so se socialne zadruge, katerih glavni namen je proizvodnja blaga in storitev splošnega pomena, množično razvijale od leta 1970 dalje kot odgovor na potrebe državljanov, zlasti na področju osebnih in gospodinjstskih storitev. Danes več kot 6.000 zadrug iz mreže CECOP proizvaja blago in storitve splošnega pomena (socialne storitve, zdravstvene, izobraževalne, okoljske in kulturne storitve itd.). Na splošno so registrirane kot socialne zadruge ali njim podobni subjekti, kjer pravni okvir to omogoča. Večina jih je v lasti svojih delavcev, hkrati pa nudijo možnost ali celo obvezno zahtevajo (glede na različne nacionalne zakonodaje) tudi vključitev drugih vrst članov (uporabnikov, prostovoljcev itd.). Kot so pokazale izkušnje v več državah v zadnjih dveh desetletjih lahko zadruge, ki opravljajo socialne storitve, pomembno prispevajo k izboljšanju zagotavljanja storitev dolgoročne oskrbe. Poleg tega je pomembno tudi zaposlovanje in podjetniška razsežnost zadrug v tem sektorju. To je zlasti pomembno, če upoštevamo, da je povprečje nizko kvalificiranih oseb v tem sektorju pogosto zelo visoko.« (str.16-17). V to področje spadajo tudi **socialne storitve na podeželju**. Še posebej velja tukaj izpostaviti omenjeno področje storitev za prebivalce, t.i. "osebne in gospodinjstke storitve« (PHS - *personal and household services*)⁹⁴, ki zagotovo predstavlja velik potencial, še posebej v luči **deinstitucionalizacije**⁹⁵, ki je na različnih političnih programih že veliko let in upamo, da bo kot program tudi prešlo v resno realizacijo v prihodnjih letih. Med PHS storitve - „osebne in gospodinjstke storitve“, ki so zelo zanimive za razvoj sektorja SE, prištevamo širok razpon dejavnosti, ki prispevajo k blaginji družin in posameznikov doma: varstvo otrok, dolgotrajna oskrba starejših in invalidov, čiščenje, inštrukcije, domača popravila, vrtnarstvo, podpora IKT itn..

- Nadaljevanje privatizacije: **WBO – delavski odkupi podjetij** v (večinski) državni lasti. Kot pravijo v omenjeni analizi: »Eno od možnosti za privatizacijo predstavljajo delavski odkupi v obliki zadruge. Stotine zadrug v mreži CECOP so rezultat podjetij, ki so bila prenesena na zaposlene ali so jih zaposleni odkupili in preoblikovali v delavsko zadrugo, npr. več kot 150 samo v letu 2012.« (str.15) Velik potencial za razvoj SE glede tega področja je bil opisan že v prvem poglavju pri opredelitvah nastajanja subjektov SE, kjer smo rekli, da lahko subjekti SE nastajajo poleg *ex-nihilo* tudi na način preoblikovanja NVO v zadruge in so.p., **preoblikovanja podjetij v zadruge in so.p. ter združevanja in razdruževanja**.

⁹⁴ Vir: Delovni dokument (2012) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2012:0095:FIN:SL:PDF>

⁹⁵ Izpostaviti moramo, da je "deinstitucionalizacija" lahko potencialno polje za razvoj SE samo v primeru, če se to postavi kot resen politični program, saj gre za tako zahtevno področje, da ga ni mogoče izvesti kot majhen projekt ene skupine pobudnikov. Vemo namreč, da Slovenija kljub temu, da že mnogo let daje deinstitucionalizacijo na politične programe, dejansko vseskozi ne krči obsega izvajanja skrbstvenih storitev znotraj javnega sektorja in dejansko ne predaja le-tega na zasebni sektor. Po drugi strani pa je treba paziti, da ne bo prenos na zasebni sektor potekal v duhu "komercialne privatizacije", tako da bodo skrbstvene storitve zaradi kapitalsko usmerjenih zasebnih izvajalcev postale za uporabnike drage in težko dosegljive. Prav zato je še toliko bolj pomembno, da država program deinstitucionalizacije tesno naveže na razvoj sektorja SE.

Po analizah in ocenah v okviru projekta TransfertoCOOPS⁹⁶ je skoraj 23 milijonov MSP na ravni EU, od tega je več kot 130.000 združnih podjetij. Vsako leto se zgodi 450.000 MSP prenosov (prodaj večinoma tretjim osebam), to vključuje več kot 2 milijona zaposlenih. Glede na delež združnega podjetništva znotraj podjetniške aktivnosti bi lahko po teh ocenah torej 46.000 MSP vsako leto postalo nove in trajne delavske zadruga. Primer Francije⁹⁷ kaže, da pri prenosih zdravih podjetij na delavske zadruga daleč prednjači sektor storitev, pri prenosih podjetij v težavah pa sektor industrije. Primer Francije prav tako kaže, da je preživetje podjetij (zdravih podjetij in podjetij v težavah), ki so preoblikovana v delavske zadruga, višje od preživetij klasičnih podjetij. Prav tako primer Francije kaže, da je med vsemi MSP podjetji v Franciji 10 % takšnih, ki »izpuhtijo«, ker ne najdejo primerne lastniškega in upravljskega nasledstva in bi bila primerna za prenos na delavske zadruga.

Kljub slabim izkušnjam glede tega v Sloveniji v zadnjih letih (naštetih v prvem poglavju) pa vseeno prepoznavamo mnoge potenciale za razvoj prakse prenosov podjetij na delavske zadruga v Sloveniji, kot že omenjeno:

- 1.) Družinska podjetja: vprašanje nasledstva in upokojevanje menedžerjev (70 % družinskih podjetij ne preživi tranzicije v 2. generacijo, samo 3 % preide v 4. generacijo).
- 2.) Prodaja podjetij (zasebni sektor in SDH – Slovenski državni holding).
- 3.) Dvig nivoja ekonomskega dinamizma (notranji odkupi zaposlenih doprinašajo k stabilnosti in trajnosti podjetij in delovnih mest).
- 4.) DUTB – Družba za upravljanje terjatev bank: potencialno 400 primerov v skupni vrednosti 1,5 milijarde terjatev, ki jih v skladu s svojo strategijo prodaja DUTB do leta 2022; del teh prodaj bi lahko potekal v obliki prenosa podjetij na delavske zadruga.
- 5.) Podjetja v težavah: reševanje podjetij v težavah skozi združne delavske odkupe (reševanje zdravih jeter).
- 6.) Samozaposleni: s.p.-ji v Sloveniji dodatno zaposlujejo skoraj 50.000 zaposlenih, pri čemer je prenos na zaposlene namesto spontanega ugašanja s.p. v primerih upokojevanja ali kariernih sprememb samozaposlenih lahko ohranjevalec znanj in delovnih mest.
- 7.) Javne gospodarske službe: prebivalci so v nekaterih primerih nezadovoljni z delovanjem javnih podjetij, ki izvajajo ključne storitve za prebivalce (komunala, energija, sociala itd.) in bi lahko na ta problem odgovorili z preoblikovanjem javnih gospodarskih družb v delavsko-uporabniške oz. delavsko-potrošniške zadruga, ki bi preko soupravljanja izboljšale storitve za prebivalce.⁹⁸

Izkušnje iz tujine nas učijo, da je za uspešne prenose podjetij na delavske zadruga potrebno zagotoviti troje⁹⁹, podobno kot v drugih razvojnih zadevah, in sicer:

⁹⁶ Vir: Spletna stran projekta *TransfertoCOOPS* www.transfertocoops.eu

⁹⁷ Vir: *Les Scop*. Spletna stran francoske konfederacije delavskih združ. Dostopno na: <http://www.les-scop.coop/sites/en/index.html#> (na dan 15.2.2018).

⁹⁸ Vir: *Prenos podjetij na delavske zadruga (zloženka)*, Združenje CAAP, so.p., Maribor 2017. Dostopno na: http://brazde.org/wp-content/uploads/2017/06/TransfertoCOOPS_zlo%C5%BEenka_slo.pdf (na dan 24.11.2017)

⁹⁹ Vir: *Business Transfers to Employees under the Form of a Cooperative in Europe*. CECOP-CICOPA Europe (2013). Dostopno na: <http://www.cecop.coop/Business-Transfers-to-Employees-under-the-Form-of-a-Cooperative-in-Europe> (na dan 15.2.2018).

1.) Podporno okolje: znanje in informacije (ekipe strokovnjakov, ki so sposobne z znanjem in informacijami podpreti takšne procese).

2.) Finančni mehanizmi: garancije za kredite za posameznike, ki so/bodo člani delavske zadruga; garancije za kredite za zadrugo; posojila; javne subvencije; lastniški vstopi članov in drugih vlagateljev brez glasovalnih pravic; crowdfunding itd., pri čemer se pogosto izkazuje, da so garancije za posojila najbolj učinkovit mehanizem, še posebej, če je dobro kombiniran z drugimi finančnimi mehanizmi in znanjem.

3.) Primerna zakonodaja: trenutna zakonodaja sicer tovrstnih prenosov podjetij na delavske zadruga ne onemogoča, zato lahko rečemo, da je zakonodaja *good-enough* za izvedbo prvih uspešnih primerov prenosov podjetij na delavske zadruga, ki jih zaenkrat v Sloveniji še žal nimamo. Seveda pa bo na dolgi rok za razvoj tega področja potrebna specifična zakonodaja, ki bo primerno povezala zadružno, gospodarsko, insolvenčno in drugo ključno zakonodajo v Sloveniji, da se bo na ta način zagotovilo primerno okolje za razvoj prenosov podjetij na delavske zadruga, ki v svetu že veliko prispevajo k razvoju ekonomske demokracije ter preživetju podjetij in ohranjanju delovnih mest v lokalnih okoljih.

- **“ozelenjevanje” gospodarstva:** SE v zelenem in krožnem gospodarstvu. Zeleno in krožno gospodarstvo so sicer malo »izpete« teme, a to je predvsem zaradi prevelike politične popularizacije teh tematik, medtem ko so to področja, kjer je potenciala za razvoj dovolj, da s lahko tukaj intenzivno razvijajo tako klasična, kot start-up podjetja, kot tudi subjekti SE. Kot zanimiv primer omenimo npr. energetske zadruga, kjer se prebivalci določenih okolij povežejo z namenom, da si zagotovijo bolj ekonomsko ugodno ter okolju prijazno energetske preskrbo. Prav tako v ta segment sodijo subjekti SE, ki so že močno zaorali ledino v Sloveniji na področju recikliranja in ponovne rabe.
- **razvoj podeželja:** po podatkih Eurostata se podeželske skupnosti po vsej Evropi soočajo z edinstvenimi izzivi pri izgradnji in ohranitvi gospodarstva, kot je manj možnosti za zaposlitev in ožji nabor gospodarskih dejavnosti kot pa v mestnih območjih. Na ta izziv se odzivajo subjekti SE na **področju lokalnih virov, lokalne samopreskrbe, ekološkega kmetovanja**. To področje se je na področju SE v Sloveniji začelo razvijati med prvimi (poleg reciklaže) in je še vedno zanimivo področje, saj samopreskrba z zelenjavo v Sloveniji nižja od 40 %, kar odpira številne dileme, hkrati pa imamo v Sloveniji močno tradicijo kmetovanja, zato gre tukaj za zelo velik potencial razvoja SE, ki ga je že zajel nov val ekološkega kmetovanja. Tu je še pomembno področje **gozdarstva**, saj je Slovenija nadpovprečno prekrita z gozdovi in se od osamosvojitve dalje obseg gozdov še širi. Posledično je na to vezan tudi potencial **lesne industrije**. V to polje spadajo tudi že zgoraj omenjene socialne storitve za podeželje.
- **dostop do posojil:** razvoj druge ravni sektorja (federacije in skladi). V Sloveniji si sicer ne moremo obetati razvoja svoje etične banke in vprašanje je, ali jo tako mala država tudi res potrebuje. Zagotovo pa je velik potencial sektorja SE v tem, da se poveže v federacije in konfederacije ter skozi močno nacionalno

mrežo po vzgledu drugih držav (npr. CFI v Italiji¹⁰⁰) oblikuje **zasebni razvojni sklad za socialno ekonomijo**.

- **turizem: turistične zadrug**e, podporne in povezovalne organizacije za razvoj **skupnih turističnih produktov** (tudi čezmejnih, primer projekt ECOOL-Tour), primeri **razpršenih hotelov** (prvi primeri že tudi v Sloveniji), primeri **turističnega oživljanja degradiranih območij** (prav tako prvi primeri že tudi v Sloveniji) ipd. Kot ugotavljajo v omenjeni analizi: »Zadrug lahko igrajo pomembno vlogo pri omogočanju slovenskemu turizmu, da ustvarja koristi za celotno družbo s pozitivnim vplivom na zaposlovanje in trajnostno promocijo kulturne in okoljske dediščine. Ker so zakoreninjene v skupnosti, imajo zadrug močno tradicijo razvijanja takih skupnosti z upoštevanjem vseh kategorij oseb, tudi ranljivih. Preko njihovega poslovnega modela je mogoče doseči trajnostno in odgovorno vrsto turizma s hkratnim združevanjem gospodarske konkurenčnosti s socialnimi in okoljskimi potrebami. /.../ Delavske in socialne zadrug razvijajo ustrezno strokovno znanje, ki je potrebno za ponudbo privlačnih in inovativnih doživetij, ki ohranjajo in promovirajo lokalno dediščino. Njihov vpliv na lokalni razvoj je še bolj pomemben, kadar se turistične dejavnosti izvajajo v odmaknjenih in oddaljenih območjih. Včasih njihova dejavnost ustvari pravi »domino učinek«, ki omogoča ohranjanje in ustvarjanje drugih dejavnosti in s tem oživlja propadajoča in demografsko prazna območja (str. 19).«
- **opolnomočenje strokovnih in samozaposlenih delavcev: delavske zadrug**e in **zadrug producentov** odgovarjajo na problem prekarnosti. Za mlajšo populacijo v Sloveniji je, kot v drugih državah, značilna visoka stopnja prekarizacije in podjetnike izolacije. V svetu so se kot odgovor na ta problem že razvile zadrug, ki povezujejo samostojne producente, ter socialna podjetja, ki povezujejo posameznike za skupni nastop na trgu. MGRT je konec leta 2017 razpisal javni razpis za dva pilotna projekta v Sloveniji, ki bosta razvila modele povezovanja prekarjih delavcev v skupne subjekte SE, z namenom, da si izboljšajo položaj na trgu ter zagotovijo zaposlitev. Lahko si obetamo, da bosta projekta, ki sta bila izbrana na javnem razpisu, služila kot primer prakse in modela za razvoj novih tovrstnih rešitev v sektorju SE. Trenutno poteka tudi velik projekt v Z in V kohezijski regiji, ki bo razvil številne nove produkte na področju **kulturne industrije in kreativnih industrij** in večina aktivnosti se bo na dolgi rok ohranila preko subjektov SE, v katere bodo prav po tem modelu povezani samostojni kulturni delavci. Gre za velik projekt z imenom "Center za kreativnost" na področju kulturnih industrij, ki ga koordinira MAO - Muzej arhitekture in oblikovanja¹⁰¹ in ima svoje centre v Ljubljani in Mariboru.
- **povezovanje za razvoj**: združevanje različnih deležnikov skupnosti okrog določene gospodarske dejavnosti; **razvojne zadrug**e za sistematični odspodaj-navzgor lokalni in regionalni razvoj Pri tem so v analizi še posebej izpostavljene **socialne zadrug**e kot primeren model in potencial za razvoj SE v

¹⁰⁰ Vir: Spletna stran zadruženega sklada CFI v Italiji. Dostopno na: <http://www.cfi.it/public/wp-content/uploads/2017/11/CFI-english-version-rev-10-20171.pdf> (na dan 28.2.2018).

¹⁰¹ Vir: <http://www.mao.si/Dogodek/Otvoritvena-konferenca-Centra-za-kreativnost.aspx>

Sloveniji. "Socialne zadruge so eden od glavnih odgovorov združnega gibanja na vedno nove potrebe ljudi. Trdno so osnovane na mednarodno dogovorjeni definiciji, vrednotah in načelih združništva, obenem pa imajo še dodatne, svojevrstne značilnosti: eksplicitno poslanstvo, delovanje v splošnem interesu, nedržavni značaj, večdeležniška struktura članstva, znatna zastopanost delavcev članov, prepoved delitve ali omejitev delitve presežka."¹⁰²

Če za ilustracijo pred koncem tega pogleda na potencial SE vzamemo pregled področij, ki jih odlično v svetu pokrivajo subjekti SE, za primer vzamemo strukturo ICA-*International Co-operative Alliance*, ki povezuje preko konfederacij in federacij zadrug na vseh kontinentih sveta preko milijarde članov in je tako zagotovo največja predstavnica sektorja SE na svetu, čeprav gre za specifično združno svetovno združenje, če pogledamo njihovo organizacijsko strukturo se nam zariše zelo pregledno, katera so področja razvoja, kjer je za razvoj subjektov SE veliko potenciala in tudi mnogo praks, od katerih se lahko učijo tiste države, ki določenih segmentov še nimajo razvitih, to so ključna področja, ki jih pokrivajo npr. zadruge v svetu:

- potrošništvo in širše uporabniška področja
- zdravstvo
- stanovanjske zadeve
- agrikultura
- bančništvo
- ribištvo
- zavarovalništvo
- industrija in storitve¹⁰³

Pri nas je, kot smo videli zgoraj, sektor SE omejen v agrikulturo in storitve (največ so.p. ima registrirano dejavnost "Druge storitve", glej: zgoraj). Če iz tega seznama ICA odvezamo kot neprimerno področje za velik razvoj pri nas ribištvo in bančništvo, lahko zagotovo prepoznamo še cel nedotaknjen spekter področij, ki jih v Sloveniji preveč *a priori* pripisujemo samo klasičnemu ali start-up podjetništvu in zato pozabljamo, da bi se SE sektor lahko intenzivno razvijal tudi na teh področjih.

Sklepne ugotovitve poglavja:

- Tržne vrzeli in tržne možnosti sektorja SE se nahajajo predvsem na področjih:
- deinstucionalizacija (skrbstvo, osebne in gospodinjske storitve, skupnostna skrb)
- razvoj podeželja
- zeleno gospodarstvo in zelena delovna mesta
- statusna preoblikovanja in delavski odkupi podjetij
- turizem, kulturne industrije, kreativne industrije
- povezovanje producentov in prekarnih delavcev
- samopreskrba, kmetijstvo, gozdarstvo, lesarstvo
- reciklaža in ponovna raba
- razvoj druge ravni sektorja SE (federacije in skladi)
- potencial zaposlovanja v sektorju SE (v Sloveniji trenutno 2,7 %, primerljive države 6,5 %)

¹⁰² Vir: *World Standards of Social Cooperatives*, <http://www.cecop.coop/World-Standards-of-Social-Cooperatives>

¹⁰³ Vir: <https://ica.coop/en/the-alliance/about-us/alliance-organigram> (na dan 22.2.2018).

6. IDENTIFIKACIJA OVIR IN PRIPRAVA REŠITEV ZA PREHOD SEKTORJA SOCIALNE EKONOMIJE IZ PROJEKTNEGA FINANCIRANJA V TRAJNO DEJAVNOST NA TRGU

Na začetku tega poglavja moramo omeniti, da je bilo to poglavje oziroma vprašanje tega poglavja eksplicitno tako formulirano s strani naročnika te analize. Za izvajalca priprave te analize je težko odgovoriti na to zahtevo, saj se kot akter v praksi v sektorju socialne ekonomije ne strinjamo s tem, da naj bi sektor socialne ekonomije kot tak in v celoti na dolgi rok prešel v t.i. trajno dejavnost na trgu. Zagotovo je za nekatere subjekte SE, kot so socialna podjetja in zadruga, ki ne zaposlujejo ranljivih skupin in ne ponujajo produktov, ki spadajo med dobrine, ki jih mora v skladu z ustavo in zakoni za prebivalce zagotavljati država, za takšne subjekte SE je smiselno zastaviti poslovni model stoddotnega prehoda v trajno dejavnost na trgu. Vendar ti subjekti SE predstavljajo samo en del celotnega sektorja socialne ekonomije. Drugi subjekti bodo razvijali drugačne poslovne modele in bodo zavestno delno prehajali v dejavnost na trgu, delno ostajali v projektne financiranju ali stalnem subvencioniranju (npr. IP in ZC nujno potrebujejo stalne subvencije). Prav tako so poslovni modeli (ali naj bodo povsem tržni, ali povsem netržni ali hibridni) odvisni od dejavnosti, ki jo subjekt SE izvaja. Če določena dejavnost sodi med dobrine, ki jih po ustavi ali zakonu financira država (socialno skrbstvo za starejše, otroke, osebe s posebnimi potrebami, zdravstvene storitve ipd.) potem cilj niti subjektov SE niti uporabnikov teh storitev niti države ne more in ne sme biti poslovni model stoddotnega prehajanja v tržno dejavnost. Skratka, to poglavje lahko po mnenju izvajalca zadovoljivo obdelamo samo na ta način, da pokažemo, da morajo nujno vsi deležniki (sektor SE, država in uporabniki/potrošniki) jasno razumeti, kakšno družbeno in ekonomsko vlogo kateri subjekti SE opravljajo in kakšen poslovni model glede tržnih, netržnih, projektne dejavnosti itd. je ustrezen za katere subjekte SE. Zagotovo pa niti drugje v svetu niti na terenu SE sektorja v Sloveniji ne bi mogli najti podpore za strateški program, ki bi želel usmeriti vse subjekte SE v celoti v trajno dejavnost na trgu.

Ovire pri prehodu v neodvisnost in trajno dejavnost na trgu

Ovire pri prehodu v neodvisnost in trajno dejavnost na trgu smo identificirali in analizirali na podlagi študije primerov, ki smo jih kot organizacija podpornega okolja spremljali od njihovega nastanka, skozi zagon, rast in razvoj in (v primerih enega so.p.) do stečaja.

Pred predstavitvijo študije primerov in povzetkom sklepov moramo osvetliti nekaj napačnih razumevanj, ki spremljajo pogled na problematiko tega podpoglavja:

a.) napačna predpostavka, da morajo vsa socialna podjetja in drugi subjekti SE postati neodvisne od projektov in samostojna z dejavnostjo na trgu. To ne drži. Nekateri subjekti SE izvajajo takšno dejavnost in vključujejo takšne deležnike (zaposlene, uporabniki itd.), da ne morejo preiti na 100 % tržno dejavnost, ampak razvoj skozi projektne financiranje predstavlja jasno opredeljen del njihovega poslovnega modela (npr. 60 % trg, 40 % projekti). "Hibridni" poslovni model, ki predstavlja kombinacijo projektne in tržnega delovanja, je povsem legitimen model. Pomembno pa je, da

subjekti SE jasno komunicirajo (navznoter in navzven), kakšen točno je ta njihov poslovni model. Tudi po mednarodno sprejetih definicijah socialne ekonomije spadajo v socialno ekonomije dejavnosti, ki so tržne (ang. *market activities*) in dejavnosti, ki niso tržne (ang. *non-market activities*¹⁰⁴).

b.) napačna predpostavka, da tržna dejavnost socialnih podjetij pomeni samo prodajo na zasebnem trgu, torej brez prodaje javnim naročnikom (država, občine itd.). Ta predpostavka vsebuje napačno razumevanje, da so subvencije in javna naročila ista stvar in da oboje pomeni pomoč države. Nujno je torej na nivoju opisovanja aktivnosti in vloge sektorja socialne ekonomije jasno razmejevati med tem, kdaj je neki subjekt SE deležen subvencije, kdaj pa je izvajalec javnega naročila. Namreč, medtem ko subvencije predstavljajo projektno financiranje in v nekaterih primerih tudi državno pomoč, pa je izvajanje javnih naročil tržna dejavnost subjektov SE. Subjekti SE se za izvajanje javnih naročil potegujejo na trgu (niso neposredni proračunski porabniki niti niso upravičeni za neposredne potrditve operacij) in torej ta del njihovih dejavnosti spada med tržne dejavnosti.

c.) neustrezno razumevanje družbeno-koristnih aktivnosti subjektov SE. Na prejšnjo točko se navezuje še neustrezno obravnavanje družbenih učinkov subjektov SE, kjer gre za model "subvencioniranja" aktivnosti subjektov SE, namesto da bi država razumela aktivnosti subjektov SE kot storitve, ki jih subjekti SE izvajajo na trgu in jih država lahko naroči in plača, ali pa ne naroči. Država, ki zagotovi javne vire za aktivnosti nekega subjekta SE, ki npr. izvaja socialno vključevanje, ne subvencionira tega subjekta, temveč pri njem naroča/plačuje storitev socialnega vključevanja, ki je javna storitev in bi jo v primer, če je ne izvede neki subjekt SE pač morala izvesti država s svojimi javnimi institucijami.

PRIMERJALNA ŠTUDIJA PRIMEROV

Metodologija: v organizaciji, ki je pripravila to analizo, smo od leta 2011 do danes spremljali pri zagonu in razvoju več kot 40 socialnih podjetij. Za analizo v tem poglavju smo izbrali 12 primerov, ki so med seboj različni glede na okoliščine nastanka, razvoja, dejavnosti ipd. Na podlagi zapisnikov o svetovanjih v zadnjih 7 letih ter "follow-up" razgovorov smo pripravili primerjalno analizo¹⁰⁵, z namenom da izluščimo nekatere korelacije v zvezi s problemi prehajanja na trg oziroma razvoja tržnega/netržnega/hibridnega poslovnega modela.

Izbrani primeri:

Primer A: zadruga, ki je nastala leta 2012, v okviru projekta, z javnimi viri. Danes samostojno deluje na trgu. Vsebina: lokalna preskrba.

Primer B: socialno podjetje (društvo), ki je nastalo leta 2011, povsem brez javnih virov in brez pomoči podpornega okolja. Danes samostojno deluje na trgu. Vsebina: ponovna raba.

Primer C: zadruga, ki je nastala leta 2013, s pomočjo podpornega okolja, a brez neposrednih javnih projektnih virov. Danes deluje na trgu; (zavestno) v kombinaciji s projektним financiranjem. Vsebina: kultura in gostinstvo.

Primer D: socialno podjetje (društvo), ki je nastalo leta 2013, v okviru projekta, z javnimi viri. Danes je v postopku stečaja. Vsebina: tekstil.

¹⁰⁴ Na primer definicija SE v *Recent evolutions of the Social Economy in the European Union*.

¹⁰⁵ Vir: *Zapisniki o izvedenih svetovanjih*, Arhiv: CAAP, 2011-2017.

Primer E: zadruga, ki je nastala 2015, brez javnega financiranja, s pomočjo podpornega okolja. Danes skromno deluje na trgu, razvija močne razvojne programe. Vsebina: kmetijstvo.

Primer F: zadruga, ki je nastala 2014, s pomočjo javnih del. Danes v postopku prostovoljne likvidacije. Vsebina: osebne in gospodinjske storitve (PHS).

Primer G: socialno podjetje (društvo), nastalo leta 2011, s pomočjo projektnih sredstev. Danes deluje delno na trgu, delno s prijavi na razpise. Vsebina: podporno okolje za socialno ekonomijo.

Primer H: zadruga, nastala leta 2014, s pomočjo javnih del. Danes deluje samostojno na trgu. Vsebina: gostinstvo.

Primer I: zadruga, nastala leta 2014, brez javnih sredstev, s pomočjo podpornega okolja. Danes deluje samostojno na trgu. Vsebina: mobilnost.

Primer J: socialno podjetje (društvo), nastalo leta 2011, v okviru projekta. Danes deluje na trgu, z velikimi težavami. Vsebina: osebne in gospodinjske storitve (PHS).

Primer K: zadruga, nastala leta 2014, brez javnih sredstev, s pomočjo podpornega okolja. Danes deluje samostojno na trgu. Vsebina: kmetijstvo in razvoj.

Primer L: socialno podjetje (društvo), nastalo 2011 s pomočjo projektnih sredstev. Danes v postopku zapiranja. Vsebina: biotska pestrost.

Parametri primerjave (x označuje pozitiven odgovor, prazno mesto negativni odgovor):

1. Ali je nastanek povezan s projektnimi sredstvi (subvencija, ki niso javna dela)?
2. Ali je nastanek (razvoj) bistveno povezan s programi javnih del 2014?
3. Ali uporabljajo poslovne prostore brez plačila najemnine?
4. Ali je nastanek povezan s podpornim okoljem (inkubacija)?
5. Število zaposlenih
6. Ali vključuje/zaposluje ranljive skupine? Oziroma ali so prvotno zaposlovali ranljive skupine?
7. Ali beleži rast prometa?
8. Ali beleži rast zaposlovanja?
9. Ali razvija nove produkte?
10. Ali poleg poslovnih izvaja tudi druge dejavnosti (npr. društvene, zagovorniške, skupnostne)?
11. Kakšen je njihov poslovni model: T-tržni/TN-hibridni/N-netržni?
12. Ali je tip poslovnega modela ozaveščen kot tak T/TN/N?
13. Ali meni, da po treh letih od ustanovitve, potrebuje subvencije za zaposlovanje?
14. Ali meni, da po treh letih od ustanovitve, potrebuje subvencije za razvoj produktov?
15. Ali meni, da so v treh letih od ustanovitve dosegli pričakovane rezultate?
16. Ali v začetku leta 2018 še posluje? (x-da, S-stečaj, L-likvidacija)

Primerjalna tabela (navpično A-L: 12 primerov so.p.; vodoravno 16 parametrov)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
A	x		x	x	4		x				T			x		x
B					4		x	x	x	x	TN	x		x	x	x
C				x	6		x	x	x	x	TN	x		x	x	x
D	x	x	x	x	0	x					TN		x	x		S
E			x	x	0		x		x		T			x	x	x
F	x	x	x	x	0	x					T		x	x		L
G	x		x		4				x	x	TN	x		x	x	x
H		x	x	x	5	x	x	x			T		x	x		x
I			x	x	3		x	x	x	x	T			x		x
J	x	x	x	x	2	x					T		x	x		x
K				x	1		x		x	x	T			x	x	x
L	x	x	x	x	0					x	N		x	x		L

Nekatere izpostavljene ugotovljene korelacije:

- večina subjektov je koristila neko obliko podpore (ali subvencije, ali javna dela, ali oprostitev plačila najemnine, ali podporno okolje ali več teh)
- subjekti, ki niso nastali v okviru kakšnega projekta (vprašanje 1) ali s pomočjo javnih del 2014 (vprašanje 2) se prepoznajo kot zadovoljni z rezultati po 3 letih
- subjekti, ki imajo ozaveščen poslovni model T/NT/N, se prepoznajo kot zadovoljni z rezultati po 3 letih
- vsi subjekti ocenjujejo, da po 3 letih še potrebujejo subvencije za razvoj novih produktov
- tisti subjekti, ki zaposlujejo ranljive skupine, vsi menijo, da po 3 letih še vedno potrebujejo subvencije za zaposlovanje; tisti subjekti, ki ne zaposlujejo ranljivih skupin, menijo, da po 3 letih ne potrebujejo subvencij za zaposlovanje, z izjemo subjekta, ki sicer ne zaposluje ranljivih skupin, a ima N poslovni model in po 3 letih ocenjuje, da potrebuje subvencije za zaposlovanje
- tudi nekateri subjekti, ki nimajo v poslovnem načrtu izvajanja drugih (neposlovnih, npr. društvenih, skupnostnih, zagovorniških) dejavnosti, takšne dejavnosti v praksi izvajajo
- vsi subjekti, ki so trenutno v postopku zapiranja (stečaj, likvidacija) so nastali v okviru projektov, nekateri hkrati v okviru projektov in s pomočjo javnih del

Iz primerjave izhajajo še mnoge korelacije, prav tako bi lahko v analizo dodali še več primerov in še več parametrov, vendar je čas od ustanovitve teh subjektov še prekratek in številni subjekti so še vedno v sistemu koriščenja javnih virov, zato resnih relevantnih analiz še ne moremo narediti. Zagotovo pa nam takšne male primerjave primerov kot je tale naša razpirajo korelacije in vsebinske odgovore, ki izhajajo neposredno iz prakse posameznih primerov, čeprav statistične teže še nimajo.

Predlogi rešitev

- subjekte SE je potrebno sistemsko usmerjati k temu, da si pripravijo enostavne in pregledne poslovne modele, v katerih jasno opredelijo, kakšno je razmerje med projektnim financiranjem in trajno tržno dejavnostjo v danem trenutku, ter kakšni so srednjeročni in dolgoročni načrti glede tega razmerja. Subjekti SE se morajo jasno opredeliti, do sebe navznoter in do financerjev (države, bank itd.) navzven, ali sledijo cilju, da postanejo 100 % tržno naravnani, ali pa razvijajo "hibridno" organizacijo, ki bo delno v določenem odstotku ostala odvisna od projektnega financiranja.
- država mora razviti sistem javnega naročanja, kjer se za izvajanje določenih storitev (npr. storitev na področju sociale, izobraževanja, zdravstva, športa itd.) prednostno potegujejo subjekti SE, vendar vseeno konkurirajo v tržnem smislu. Državni organi morajo jasno komunicirati navzven, da javna naročila, ki jih izvajajo subjekti SE, predstavljajo tržno dejavnost subjektov SE, ne pa subvencij ali državnih pomoči. Primerno je treba tudi promovirati, da je ta oblika tržne dejavnosti, kjer država nastopa kot naročnik npr. socialnih storitev, zelo pogosta in uspešna oblika procesov deinstitucionalizacije v nekaterih evropskih državah, še posebej npr. v Italiji in Franciji. Treba je jasno komunicirati in ozaveščati vse deležnike, da država, ki zagotovi javne vire za družbeno-koristne aktivnosti nekega subjekta SE, ne subvencionira tega subjekta, temveč pri njem naroča/plačuje neko javno storitev.
- subjektom SE je potrebno omogočiti strokovno pomoč pri pripravi in ozaveščanju lastnih poslovnih modelov, da bodo lahko svoj razvoj smiselno

načrtovali in se ocenjevali glede na to, ali razvijajo povsem tržno usmerjen subjekt SE, ali hibridni model s tržnimi in netržnimi dejavnostmi (in v kakšnem odstotku) ali povsem netržni model. Vsi modeli so smiselni, potrebni in legitimni, ter pri primernem načrtovanju tudi vzdržni tako za subjekte kot za državo in družbo, vendar pa morajo biti racionalno načrtovani in ozaveščeni.

- država mora oblikovati več "programskih in procesnih ukrepov", manj "projektnih" ukrepov. Projekti so po definiciji v kratek čas zakoličene aktivnosti, ki težijo k svojemu zaključku. Škodljivost "projektnega" pristopanja k razvoju je danes raziskovana in resno kritizirana tema s strani strokovnjakov. Država lahko svoje ukrepe prilagodi tako, da ne podpirajo "projektnih" modelov, ampak tako, da podpirajo (nagrajujejo) procesne, razvojne, trajne, programske pristope v sektorju SE.

Predlog tipov poslovnih modelov za subjekte SE¹⁰⁶

Zaradi številnih nejasnosti in težav pri komunikaciji in načrtovanju, ki izhajajo iz tematike tega poglavja, predlagamo, da država zaradi jasnosti pri spremljanju in vrednotenju dosedanjega razvoja SE, ter zaradi načrtovanja nadaljnjih aktivnosti in ukrepov na tem področju, sprejme kot praktična izhodišča predlog, da se vse subjekte SE obravnava v skladu s tem, da spadajo v različne skupine SE z različnimi poslovnimi modeli. Ter, da se subjektom SE tudi sistemsko pomaga pri razumevanju in ekspliciranju tipov lastnih poslovnih modelov ter pri prehajanju (po potrebi) od enega tipa k drugemu. Prav tako pa, da država pri vrednotenju uspešno subjektov SE ter pri promociji in informiranju širše javnosti o aktivnostih SE vselej jasno komunicira o teh razlikah.

Predlog - 5 tipov poslovnih modelov delovanja subjektov SE:

Absolutno "netržni model": subjekt SE kot izvajalec za državo, ki je naročnik/plačnik

V tem modelu gre za subjekte SE, ki so v celoti (skoraj stoo odstotno) odvisni od financiranja iz javnih virov v različnih oblikah: stalne subvencije, koncesije, večletne izvajalske pogodbe. Ta model je redek, saj ne obstaja veliko subjektov SE, ki bi že pravnoformalno ustrezali pogojem, da so lahko neposredni izvajalec za državo in bi se lahko na dolgi naslonili na tak poslovni model. Gre za netržni poslovni model, saj je element "konkurence" v tej skupini SE minimalen. Tudi ko se npr. subjekti SE potegujejo za koncesije ali večletne programe, običajno ne gre za resnično konkuriranje na trgu. V tem primeru gre za model, kjer je naročnik in plačnik (država) različen od uporabnika (prebivalci države ali zasebni pravni subjekti). Subjekt SE pa je izvajalec oziroma dobavitelj.

Hibridni "netržno-tržni model" s prevladujočim deležem netržnih dejavnosti

V tem modelu gre za subjekte SE, ki večino financ za lastno delovanje pridobivajo iz javnih virov, vendar ti viri niso redni, sistemski. Gre za subjekte SE, ki se za namene izvajanja določenih vsebin in storitev za prebivalce (običajno storitev na področju družbe, kulture, izobraževanja, športa, sociale itd.) redno prijavljajo na razpise (lokalne, državne, evropske) in skozi takšno projektno financiranje pokrivajo stroške osebja in drugi stroške delovanja subjekta in zagotavljanja storitev za prebivalce. Ne moremo pa v tem primeru govoriti o povsem netržnem modelu iz dveh razlogov: prvič, ker ti

¹⁰⁶ Predlog za oblikovanje tipov poslovnih modelov za subjekte SE je nastal na podlagi sodelovanja s partnerji projekta *EiforPHS*, še posebej z Enricom Libero iz *Scuola Nazionale Servizi*, Italija. Naši predlagani tipi poslovnih modelov so se zgledovali po njegovih smernicah, ki jih je za tipe modelov za področje "*personal and household services - PHS*" Enrico Libera razvil na podlagi primerjave izkušenj praks italijanskih in španskih socialnih zadrug. Modele je predstavljal na mednarodni delavnici v Mariboru, 25.1.2018. Vsebine na to temo dostope tudi na: <http://www.eiforphs.eu/en/>.

subjekti del svojih prihodkov ustvarjajo na trgu s prodajo svojih produktov neposredno končnemu uporabniku. In drugič, ker tudi v primeru javnih virov za le-te konkurirajo na trgu prijaviteljev na razpisih za javna sredstva, ki so namenjena, kot smo rekli v uvodu v to poglavje, temu, da država kot plačnik za svoje prebivalce kot uporabnike naroči in plača določene produkte (npr. socialne ali kulturne storitve).

Uravnotežen hibridni “tržno-netržni model”

Ta model je v Sloveniji zelo pogost pri subjektih SE. Gre za model, ki je nekje na “pol-pol” glede obsega prodaje svojih produktov posredno (državi kot naročniku in plačniku) in prodaje neposredno uporabnikom (prebivalcem ali zasebnim pravnim osebam kot končnim uporabnikom/kupcem).

Hibridni “tržno-netržni model” s prevladujočim deležem tržnih dejavnosti

Ta model je zelo zaželen model za subjekte SE, še posebej za tiste, ki ne zaposlujejo ranljivih skupin in ne izvajajo socialnih storitev. Gre za model, kjer subjekt SE večino svoje prodaje produktov opravi neposredno, tako da dostopajo direktno do končnih kupcev, plačnikov, uporabnikov (fizičnih in pravnih oseb), ne da je to posredovano preko subvencij, nadomestil, koncesij ali projektov z naslova javnih virov. Slednje je prisotno le še v manjšem deležu.

Absolutni “tržni model”

Ta model je značilen in zaželen za manjši del subjektov SE, predvsem za tiste subjekte SE, katerih produkti spadajo med zelo zanimive in zaželene produkte na klasičnem trgu.¹⁰⁷ Ti subjekti SE se od klasičnih podjetij ne razlikujejo v ničemer (ne v vsebini produktov, ne v zaposlovanju ranljivih skupin), razen v participativnem upravljanju podjetja. Ker razvijajo in prodajo produkte, ki so atraktivni za klasični trg, je zanje najbolj primeren ta absolutno tržni model. Ti subjekti SE se poslužujejo javnih virov prav toliko kot vsa klasična podjetja, ki imajo dostop do subvencij za razvoj, do virov iz naslova aktivnih politik zaposlovanja, olajšav v problemstkih območjih ipd. Skratka, obseg finančnega sodelovanja države v teh subjektih SE je tolikšen kot v vseh klasičnih podjetjih.

Sklepne ugotovitve poglavja:

- nejasna raba pojmov: subvencija, javno naročilo, tržna dejavnost
- nezavedanje in neprepoznavanje tipov poslovnih modelov (od povsem odvisnih od javnih subvencij, preko hibridnih modelov, do povsem tržnih modelov) - nezavedanje na strani subjektov SE, na strani države in na strani splošne javnosti
- negativen odnos do subjektov, ki koristijo javna sredstva (ideološki pritisk), namesto razumevanja pomena obstoja in načina uporabe javnih sredstev
- prešibka tržna usmerjenost tistih subjektov SE, ki imajo pretežno tržne poslovne modele

¹⁰⁷ Takšni produkti za subjekte SE niso ravno značilni, saj je eden od ključnih razlogov sploh za razvoj socialne ekonomije prav potreba po tem, da se razvijajo in prodajajo produkti, ki jih ljudje res potrebujejo, a so tržno premalo zanimivi za klasična podjetja.

B.) SMERNICE ZA STRATEGIJO IN PROGRAM UKREPOV

IZHODIŠČA ZA DOLGOROČNO RAZVOJNO STRATEGIJO SOCIALNE EKONOMIJE TER KRATKOROČNI PROGRAM UKREPOV (AKCIJSKI NAČRT)

Izhodišča za dolgoročno razvojno strategijo socialne ekonomije 2019-2029 - procesna izhodišča in vsebinska izhodišča

PROCESNA IZHODIŠČA

Proces nastanka dolgoročne strategije SE (Strategija razvoja socialne ekonomije v Sloveniji 2019-2029) mora temeljiti na vključevanju vseh deležnikov SE v pripravo. To pomeni, da mora biti za pripravo strategije namenjenega dovolj časa, ter da mora biti razprava vsebinsko dovolj odprta. Smernice za pripravo iz tega dokumenta morajo biti razumljene in v procesu priprave strategije, predstavljene kot smernice za vodeno razpravo, ne pa kot vnaprej zamejen okvir strategije. Dobra strategija, ki bo tudi uresničljiva, lahko nastane samo kot rezultat vključujočega procesa soustvarjanja strategije.

Proces priprave strategije mora biti profesionalno voden (facilitiranje procesa). Strategija pa mora povzemati usklajene ugotovitve, ki so rezultat facilitiranega procesa. Izbor predstavnikov sektorja SE v svetu za socialno ekonomijo mora slediti procesnim pravilom, ki jih je za tovrstne postopke izoblikoval CNVOS in v praksi že uspešno služijo za tovrstna imenovanja.

VSEBINSKA IZHODIŠČA

Izhajajoč iz sklepnih ugotovitev v posameznih poglavjih zgornje analize sledijo kot izhodišča za pripravo desetletne strategije SE naslednji predlogi za oblikovanje STRATEŠKIH CILJEV in OPERATIVNIH CILJEV. Pri čemer operativni cilji ne vodijo posamično k po enem strateškemu cilju, temveč so zastavljeni tako, da vodijo k vsem strateškim ciljem.

Strateški cilji	Operativni cilji
1. OPOLNOMOČENA SKUPNOST ZA IN SKOZI RAZVOJ SOCIALNE EKONOMIJE - skupnost, ki se povezuje, sodeluje in je kompetentna za razvoj socialne ekonomije	<ul style="list-style-type: none">→ identificirani, aktivirani in povezani deležniki SE v lokalnih okoljih (prebivalci, organizacije, podjetja, lokalne skupnosti, drugi subjekti): deležniki, razumejo lasten potencial, ki razumejo potrebe svojega okolja, ki so večši "bottom-up" oblikovanja skupin in samo-vodenja skupin, večši demokratičnega soustvarjanja in soodločanja, večši participativnega sodelovanja v razvoju lokalnega okolja, večši umeščanja individualnih in lokalnih vsebin v skupne regionalne in širše razvojne politike.→ kompetentni deležniki SE (informirani, izobraženi, usposobljeni za SE): deležniki, še posebej posamezniki, ki imajo potrebna znanja in veščine (podjetniška, tržna, finančna, marketinška, komunikacijska, pravna, računovodska, tehnološka idr. znanja in veščine) za zagon in

<p>2. DELUJOČ EKOSISTEM SOCIALNE EKONOMIJE - povezano profesionalno civilno in državno podporno okolje za socialno ekonomijo</p>	<p>razvoj subjektov SE ter za razvoj, produkcijo in prodajo ter distribucijo družbeno-inovativnih in drugih produktov (proizvodov in storitev) v sektorju SE.</p> <ul style="list-style-type: none"> → delujoča nacionalna mreža subjektov SE (demokratsko oblikovano in vodeno združenje/zveza/zbornica ali druga članska oblika, katere člani so izključno subjekti SE), povezana v mednarodne mreže → vzpostavljeni nacionalni standardi znanj na področju SE (standardi za svetovalce, za programe usposabljanj, za učne predmete v šolah in na fakultetah ipd.) → delujoč razvojni center za združništvo, povezan z mednarodno strokovno združno mrežno → delujoča "druga" zveza zadrug Slovenije (zveza nekmetijskih zadrug oz. "novih" zadrug, kot dopolnjujoči obstoječi zvezi kmetijskih zadrug), povezana v mednarodne mreže
<p>3. DOSEŽEN OBSEG SEKTORJA SOCIALNE EKONOMIJE - obseg zaposlenosti v sektorju socialne ekonomije 4,1 %, obseg BDP 4,3 % (zelo optimistična varianta)</p>	<ul style="list-style-type: none"> → evalvacija sektorja: stalno merjenje družbenih učinkov, spremljanje statistik, evidence, letna poročila → formiran državni sklad za financiranje SE (operativno voden znotraj obstoječih skladov države ali samostojno) → formiran civilni sklad za financiranje SE (operativno vzpostavljen in voden s strani povezanih nacionalnih mrež subjektov SE (konfederativni sklad za SE) → redno izvajani finančni mehanizmi s strani države (predvidljivi obseg in časovnica razpisov za vsakoletna nepovratna in povratna sredstva ter lastniške vstopne za subjekte SE in podporno okolje za SE) → razvita praksa "hibridnih" poslovnih modelov za zagotavljanje javnih storitev za prebivalce skozi sodelovanje države in sektorja SE (hibridni tržno-netržni poslovni modeli, v navezavi na deinstitutionalizacijo) → delujoč stalni proces nastajanja nove potrebne zakonodaje na področju SE, stalnega noveliranja obstoječe zakonodaje ter vplivanja na povezano relevantno zakonodajo z drugih področij → vključenost sektorja SE v "socialni dialog" na nivoju države

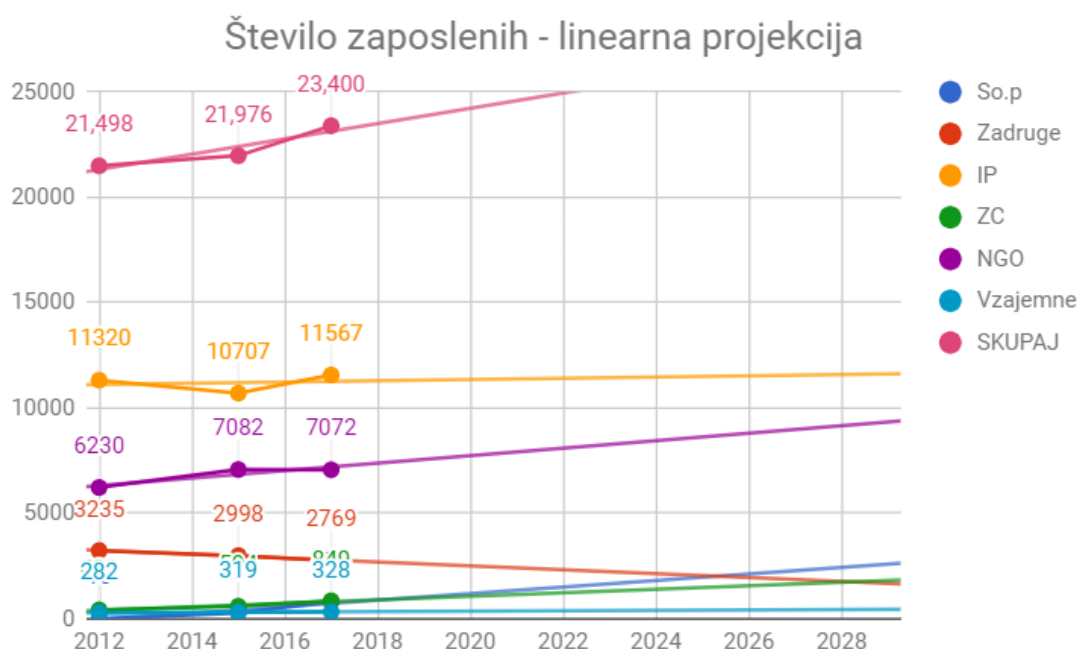
Pojasnilo glede 3. točke v strateških ciljih: obseg razvoja SE do leta 2029 (obseg zaposlenosti v sektorju socialne ekonomije 4,1 %, obseg BDP 4,3 %) smo določili kot zelo zelo optimistično varianto obsega, ki bi bila rezultat zelo povečanih finančnih (nepovratnih in povratnih) sredstev države namenjenih za razvoj sektorja SE (povečanih glede na trenutno stanje in trende zadnjih let, ki so negativni); ob hkrati tudi zelo povečanem zasebnem vlaganju v ta sektor. Z zasebnim vlaganjem mislimo po eni strani na vložek lastnega časa in vlaganja lastnih materialnih virov (finančnih sredstev, opreme, strojev, prostorov ipd.) konkretnih oseb, ki zaganjajo določen subjekt SE, kar večina posameznikov, ki zaganjajo in razvijajo SE počne tudi sedaj. Ob tem pa s povečanimi zasebnimi vlaganji mislimo tudi zasebne investitorje ter oblikovanje zasebnih razvojnih skladov v lasti in upravljanju sektorja SE, kot je to značilno v tujini. Tak dosežen desetletni cilj (optimistična varianta) bi pomenil 20.000-25.000 novih delovnih mest v sektorju SE v desetih letih.¹⁰⁸ Kar je točno podvojeno današnje stanje.

¹⁰⁸ Ob skromni predpostavki, da nastanek enega delovnega mesta zahteva 50.000 EUR vloženih sredstev, potem potrebujemo za 25.000 novih delovnih mest 1,25 milijarde EUR. Če predpostavimo, da bo ena tretjina tega vložka zagotovljena s strani akterjev SE v obliki njihovega dela, ter ena tretjina v obliki njihovih zasebnih materialnih vlaganj ali zasebnih investitorjev, to pomeni, da preostali tretjinski vložek, ki bi ga pričakovali s strani države, predstavlja v desetih letih cca. 420 milijonov EUR.

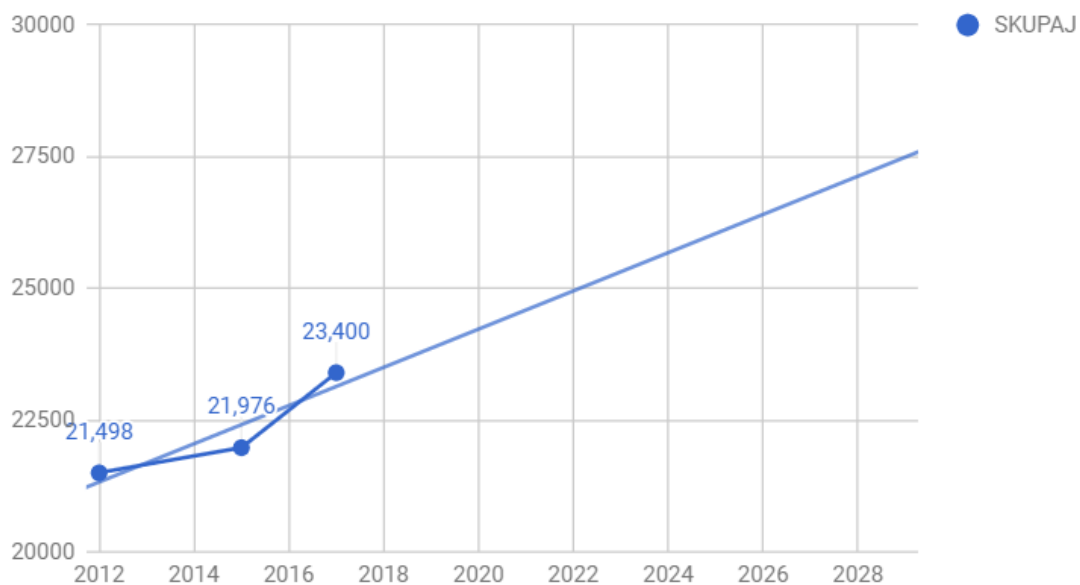
Če pa sektor SE prepustimo trenutni linearni rasti (realna varianta), bomo v desetletnem obdobju prišli od 2,7 % deleža zaposlenih od skupno zaposlenih do 2,9 %. To pomeni v desetih letih dobrih 4.000 novih delovnih mest v sektorju SE. Pri čemer moramo izpostaviti tudi to, da se posamezne skupine znotraj SE zdaj krepijo na račun drugih (npr. so.p. skupina raste na račun zadrug brez statusa so.p. in na račun nevladnih organizacij), kar pa ni cilj razvoja SE kot takega. Skupna rast SE mora pomeniti hkratno rast vseh skupin znotraj SE.

Spodnji trije grafi prikazujejo trend razvoja (realna varianta) sektorja socialne ekonomije (z vidika števila zaposlenih v sektorju SE ter z vidika deleža zaposlenih v sektorju SE od vseh zaposlenih) z desetletno projekcijo ob predpostavki, da se vlaganja v ta sektor bistveno ne povečajo in da rast ostane linearna zaradi notranjih razvojnih dejavnikov v sektorju samem, ob nespremenjenih pogojih s strani podpornega okolja (zasebnega podpornega okolja ter države in javnih institucij).

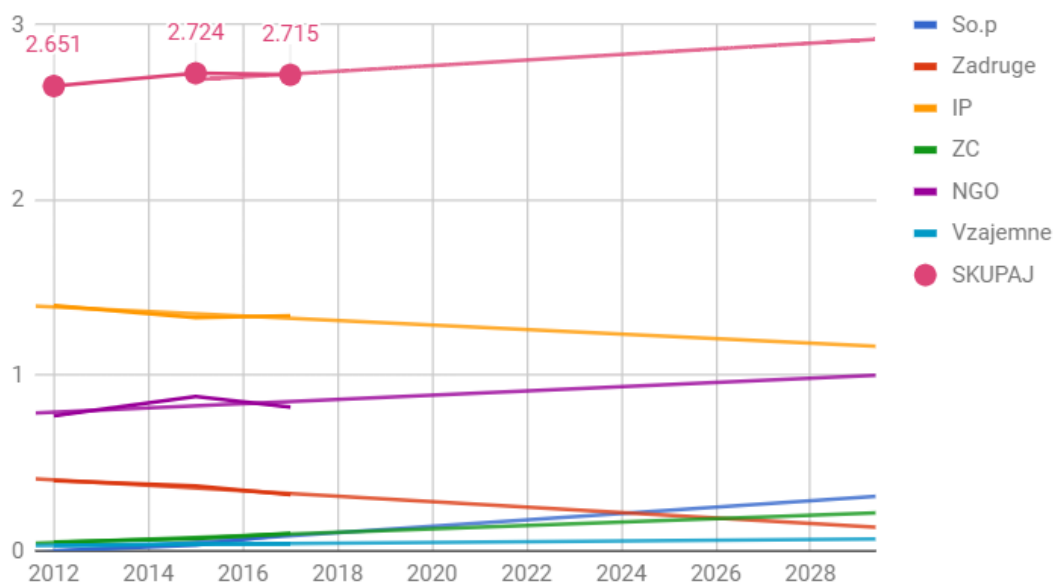
V kolikor se nam spodnji trend in dvoletni ter desetletni rezultati, ki jih ponuja, ne zdijo sprejemljivi (ocenjujemo, da bi lahko bili vsaj nekoliko boljši), se morajo podporni ukrepi za razvoj SE nujno okrepiti v vseh vidikih: več finančnih mehanizmov s strani države, več zasebnih vlaganj v razvoj SE ter bolj povezano in aktivno strokovno podporno okolje.

Število zaposlenih v SE - linearna projekcija

Delež zaposlenih v SE - projekcija

Predlogi ukrepov za razvoj socialne ekonomije v Sloveniji

Operativnim ciljem strategije naj pristojni državni organi sledijo skozi izvajanje naslednjih okvirnih sklopov ukrepov: normativni in sistemski ukrepi, organizacijski in promocijski ukrepi, finančni mehanizmi.

V tem poglavju sledi predstavitev ustrežajočih ukrepov glede na analizo in smernice za strategijo. Pripravili smo splošni niz predlogov ukrepov za 10-letno obdobje (2019-2029), ki smo ga pripravili kot seznam možnih odgovorov na potrebe sektorja kot izhajajo iz zgornje analize. Nato pa v naslednjem poglavju sledi podrobnejši akcijski načrt ukrepov za 2-letno obdobje (2019-2020) v obliki tabele, kjer so zbrani ukrepi, ki so najbolj nujni za kratkoročni razvoj SE v Sloveniji, ter ki so tudi objektivno izvedljivi.

NEFINANČNI UKREPI:

Normativni in sistemski ukrepi

Organizacijski in promocijski ukrepi

V prvi sklop spadajo ukrepi, ki so izvedljivi brez zagotavljanja posebnih finančnih virov iz integralnih sredstev RS ali proračuna EU, torej tisti ukrepi, ki so vezani predvsem na horizontalno usmerjanje in organizacijo že obstoječih virov, predvsem kadrovskih virov ali so v finančnem smislu povezani samo s povečanjem kadrovskih zmogljivosti na nivoju vlade - ministrstev, organov v sestavi ministrstev ali neposrednih proračunskih porabnikov kot so agencije, uradi za merjenje ipd.):

Normativni in sistemski ukrepi:

- Svet za socialno ekonomijo. Izvedba postopka imenovanja članov ter začetek delovanja sveta za socialno ekonomijo v skladu s SocP-A.
- Strategija razvoja socialne ekonomije v Sloveniji 2019-2029. Izvedba celovitega facilitiranega procesa priprave strategije.
- Zakon o socialni in solidarnostni ekonomiji¹⁰⁹ - nov zakon: krovni zakon. Zagotoviti profesionalno facilitiran proces priprave predloga zakona, ki bo vključeval vse akterje socialne ekonomije: nevladne organizacije, socialna podjetja, zadruga, invalidska podjetja, zaposlitvene centre idr.
- Zakon o delavskih odkupih - nov zakon (obstaja predlog Zakona o delavskih odkupih - ZDO, ki je bil pripravljen leta 2015 in še ni bil formalno obravnavan v postopkih sprejema zakonodaje)
- Zakon o zadrugah - novela: predlogi za spremembe usklajeni na strateški skupini za združništvo v letu 2015 - 23 sklepov strokovne skupine, ki so bili posredovani pristojnim na MGRT in KPV. Predlagamo še dodatno usklajevanje deležnikov pred pripravo novele. Pred uvedbo postopka noveliranja je potrebno pristojnosti zakona prenesti z MKGP na MGRT.
- Zakon o nevladnih organizacijah - ZNOrg - nov zakon (zakon trenutno v procesu sprejemanja): vključiti koncept "socialne ekonomije" in horizontalne teme strategije socialne ekonomije, ukrepov ter vodenja evidenc in statističnega spremljanja

¹⁰⁹ Menimo, da bi morala biti odločitev o tem, ali bo šlo za "Zakon o socialni ekonomiji" ali za "Zakon o socialni in solidarnostni ekonomiji" odločitev Sveta ter hkrati tudi odločitev širšega sektorja SE v procesu priprave Strategije.

- Pravilnik o vodenju evidence subjektov inovativnega okolja - sprememba pravilnika: z namenom omogočanja vpisa podpornega okolja za socialno ekonomijo v evidenco subjektov inovativnega okolja pri Agenciji SPIRIT
- Uredba o merjenju družbenih učinkov - nova uredba (pred sprejemom uredbe mora pristojni organ izvesti proces analize ter razvoj metodologije¹¹⁰ merjenja družbenih učinkov, ki bo služil namenom spremljanja družbenih učinkov ter kot podlaga za vrednotenje v uradnih postopkih kandidiranja na razpisih ipd.)
- Zakon o javnem naročanju - sprememba zakona: v smeri posebne obravnave socialnih podjetij v postopkih javnega naročanja
- Zakon o sodnem registru - trenutno v povezavi z ZSocP-A sodišča berejo zakonodajo tako, da več socialnih podjetij skupaj ne sme ustanoviti novega socialnega podjetja, ker naj bi šlo za “nezakonito veriženje podjetij”
- pregled in priprava sprememb vseh zakonov, kjer so pogoji glede upravičencev v določenih postopkih, formulirani s staro splošno verzijo “podjetja registrirana po ZGD”. Ta formulacija je uporabljena v zakonodaji po pravnem običaju in zdaj pogosto povzroča neupravičeno izključevanja zadrug in socialnih podjetij v relevantnih zadevah, kot so upravičenci na razpisih ipd.
- zakonske podlage za ureditev možnosti vpisa zadrug v register prostovoljskih organizacij
- prilagoditve potrebne zakonodaje za področje izvedbe procesa deinstitutionalizacije.

Organizacijski in promocijski ukrepi:

- izboljšava evidence so.p. pri MGRT, ki naj bo sestavljena iz razširjene evidence SE in specifičnih evidenc so.p. in zadrug in naj vsebuje razširjene parametre (regije, dejavnosti, zaposleni, letni promet) ter pri članskih organizacijah (zadruga, društva) tudi statistika članstva.
- vpeljava novih parametrov za statistično spremljanje na SI-STAT in AJPES: parametri za vse tipe subjektov SE ter vse ključne aspekte, ki se spremljajo pri klasičnih podjetjih (število, geografska lokacija, zaposleni, dejavnosti, letni promet itd.) ter pri članskih organizacijah (zadruga, društva) tudi statistika članstva.
- naročilo kalkulacij finančnih prihrankov države v scenariju sistemske podpore razvoja socialne ekonomije in zaposlovanja v sektorju socialne ekonomije (po nekaterih kalkulacija je strošek države na vsakega brezposelnega delovno zmožnega prebivalca 1.179 EUR na mesec¹¹¹. Uradnih državnih izračunov, ki bi lahko služili za utemeljevanje namenskih sredstev za socialno ekonomijo, nimamo. Tak izračun bi lahko izvedla javna institucija Urad RS za makroekonomske analize in razvoj - UMAR.
- naročilo izvedbe finančnih kalkulacij, kolikšen je znesek potrebne investicije, da se ustvari novo delovno mesto v različnih panogah: delovno intenzivne panoge,

¹¹⁰ V Sloveniji je bilo na tem področju že nekaj korakov narejenih. Metoda SROI (kazalnik socialnega donosa na investicijo), ki je je za socialna podjetja v Sloveniji prilagodil inštitut IRDO, je bila v okviru študije v okviru diplomske naloge preverjena na socialnem podjetju Kralji ulice in pokazala že omenjene zanimive rezultate na 1 EUR investiranega denarja 21,58 EUR družbene koristi. Glej Habot (2017) ter Habot in Šribar (2018), v virih.

¹¹¹ Vir: Inštitut za trajnostni razvoj in celostne rešitve – InTeRCeR; www.instituteintercer.org. Avtorja izračuna Iztok Erjavec in Klemen Risto Bizjak (korespondenca z K. Risto Bizjak, 30.1.2018).

povprečne storitvene dejavnosti, visoko tehnološke panoge. Ocene zelo variirajo: od 15.000 evrov za nižje zahtevna storitvena delovna mesta do 180.000 za visoko tehnološka delovna mesta. Za potrebe te analize uporabljamo svojo lastno oceno 50.000 evrov, kar poleg finančnih vložkov v ustvarjanje delovnega mesta vključuje tudi lastno vloženo delo (npr. eno leto polnega dela osebe, ki zaganja podjetje) in morebitne osebne materialne vložke (npr. lastni prostori, lastna oprema, stroji ipd.), pri čemer finančni vložki predstavljajo po naših ocenah vsaj polovico. Po naši oceni lahko delovna mesta v sektorju SE nastajajo s tretjinskimi vložki: ena tretjina vloženi čas akterjev SE v zagonski fazi, druga tretjina vložena finančna in materialna sredstva akterjev SE (denar, orodja, prostori, oprema), tretja tretjina javno sofinanciranje.

- vpeljava “socialne ekonomije” kot horizontalne teme, ki jo pri svojem delu upoštevajo vsa ministrstva (kot npr. teme enakosti spolov ali ekologije)
- skupne aktivnosti države s samoupravnimi lokalnimi skupnostmi glede razvoja SE, še posebej preko združenj občin in združenj mestnih občin.
- protokolarna vključenost v aktivnosti civilne družbe, še posebej sodelovanje vlade pri promocijskih aktivnostih
- splošna širša promocija ter vpeljava horizontalne teme “deinstitucionalizacija” s poudarkom na prenosu storitev na subjekte SE.

FINANČNI MEHANIZMI - nepovratni viri, povratni viri, lastniško financiranje

Država naj pri izvajanju finančnih ukrepov s primernimi pogoji za kandidiranje in s točkovanjem spodbuja k višanju strokovnosti in ekonomske demokracije, in sicer tako, da pri razpisovanju finančnih ukrepov vselej kot horizontalne tematike z dodatnimi točkami podpre upravičence, ki:

- izkazujejo visoko stopnjo ekonomske demokracije v subjektu SE (so članske organizacije ali v primerih, ko niso članske organizacije, lahko kako drugače dokažejo, da zaposleni in/ali drugi deležniki enakopravno participirajo v lastništvu in upravljanju subjekta SE)
- koristijo usposabljanja in svetovanja na področju SE, ki jih izvajajo podporne organizacije (po vzgledu SPS razpisov za inovativna podjetja, kjer dodatne točke prejmejo upravičenci, ki se udeležijo celovitega programa usposabljanja pred prijavo na razpis v tekočem letu)
- koristijo vavčerje oziroma strokovnjake, ki so jim skozi javne razpise omogočeni za pripravo analiz in pripravo finančnih in poslovnih projekcij njihovih subjektov SE (seveda pod pogojem, da država z razpisi za podporno okolje za razvoj SE z nepovratnimi viri financira tovrstno strokovno pomoč za subjekte SE).

Izvajanje finančnih ukrepov naj si časovno sledi tako, da se nadaljnji ukrepi logično naslanjajo na predhodne (npr. razpis za razvoj idej in produktov naj predhaja razpisu za zagon; razpis za povratna sredstva na sledi razpisu za nepovratna; razpis za podporno okolje na predhaja ali je istočasen s subvencijami in krediti ipd.)

NEPOVRATNI VIRI

Nepovratni finančni ukrepi za zagon socialnih podjetij in zadrug:

- razpis za zagonska nepovratna sredstva
- razpis za subvencije delovnih mest za vključevanje ranljivih skupin ter za mentorje za delo z ranljivimi skupinami v subjektih SE
- razpis za krepitev menedžmenta v socialnih podjetjih in zadrugah
- “kapitalizacija brezposelnosti” - uvedba možnosti, da skupina 3 ali več brezposelnih ali oseb, ki jim grozi brezposelnost, kapitalizira pripadajočo pravico z naslova zavarovanja za primer brezposelnosti ter uporabi ta sredstva za skupni zagon so.p. ali zadruga (npr. izplačilo 9 ali 12 ali 24 mesecev denarnega nadomestila v enem znesku). Podoben sistem je Slovenija že poznala v začetku 90-tih, ko je bila “kapitalizacija brezposelnosti” namenjena zagonu s.p.-jev. (ukrep je omenjen tudi spodaj pri kombiniranih ukrepih)
- razpis za financiranje razvoja programov izvajanja “skupnostne skrbi” (deinstitucionalizacija).

Nepovratni finančni ukrepi za razvoj in rast socialnih podjetij in zadrug:

- razpis za razvoj novih produktov v socialnih podjetjih in zadrugah (subvencioniranje razvoja novih produktov ali nadgradnje obstoječih produktov)
- razpis za krepitev tržnih in marketinških kapacitet v socialnih podjetjih in zadrugah (subvencioniranje)
- ožnosti socialnih podjetij in zadrug (delo z zaposlenimi in člani ter graditev skupnosti)
- razpis za spodbujanje digitalizacije subjektov SE (digitalizacija poslovnih procesov ter razvoj novih produktov na podlagi digitalnih tehnologij).

Nepovratni finančni ukrepi za razvoj podpornega okolja za socialno ekonomijo:

- razpis za neposredno podporo zagonu in razvoju socialnih podjetij in zadrug v obliki vključitve v celovite programe usposabljanja in svetovanja (na regionalnih nivojih)
- razpis za mreženje in zagovorništvo na področju socialne ekonomije (na nacionalnem nivoju)
- razpis za strokovni in znanstveni razvoj socialne ekonomije (raziskovanje, založniška dejavnost, prevodi strokovnih besedil, razvoj didaktičnih pripomočkov, kot so učbeniki, spletne učne platforme, “*tool-kit*”-i ipd.)
- razpis za vsakoletne promocijske in konferenčne aktivnosti ter stroške mreženja na področju SE. Za promocijske in konferenčne aktivnosti ob znanih vsakoletnih priložnostih kot so: - evropski dan socialnega podjetništva (31. junij); - mednarodni dan združništva (prva sobota v juliju); - mednarodni dan invalidov (3. december); - mednarodni dan prostovoljstva (5. december) ipd. Ter viri za pokrivanje stroškov udeležbe slovenskih predstavnikov sektorja SE na pomembnih mednarodnih srečanjih ter za pokrivanje članarine predstavniških organizacij (zvez, konfederacij, združenj, zbornic ipd.) v ključnih evropskih in svetovnih konfederacijah.

Nepovratni finančni ukrepi za polnomočenje skupnosti s ciljem razvoja sektorja SE:

- razpis za oblikovanje interesnih skupin ter razvoj družbeno-inovativnih produktov kot odgovorov na potrebe lokalnih skupnosti (faza pred zagonom subjekta SE ali pred razvojem novega produkta v SE)
- razpis za krepitev ekonomske demokracije v podjetjih s poudarkom na seznanjanju zaposlenih in lastnikov o možnosti delavskih odkupov ter za krepitev demokratičnih organizacijskih in poslovnih modelov v subjektih SE.

POVRATNI VIRI

Povratni finančni ukrepi - mikrokrediti za zagon socialnih podjetij. Izvajalca: Slovenski podjetniški sklad in Slovenski regionalno razvojni sklad.

Povratni finančni ukrepi - posojila za razvoj socialnih podjetij. Izvajalca: Slovenski podjetniški sklad in Slovenski regionalno razvojni sklad.

Garancije za posojila za socialna podjetja, zadruge in druge subjekte socialne ekonomije. Izvajalca: Slovenski podjetniški sklad in Slovenski regionalno razvojni sklad.

Povratni finančni ukrepi - posojila za delavske zadruge za namene delavskih odkupov (kombinacija posojil za fizične osebe - delavce člane delavske zadruge, ter za pravne osebe - zadruge, ki odkupujejo podjetja). Izvajalca: Slovenski podjetniški sklad in Slovenski regionalno razvojni sklad.

Garancije za posojila za delavske zadruge za namene delavskih odkupov (kombinacija garancij za fizične osebe - delavce člane delavske zadruge, ter za pravne osebe - zadruge, ki odkupujejo podjetja). Izvajalca: Slovenski podjetniški sklad in Slovenski regionalno razvojni sklad.

LASTNIŠKO FINANCIRANJE

Začasni finančni vstopi države v postopkih delavskih odkupov podjetij. Lastniško financiranje (začasni vstopi države kot "potrpežljivega" investitorja). Še posebej zanimivo v primerih delavskih odkupov podjetij, ki so že v lasti države (preko DUTB ali SDH).¹¹²

KOMBINIRANI UKREPI (povratni, nepovratni, lastniški viri - povezano)

Razpis za pilotno preoblikovanje dveh podjetij v delavske zadruge - delavski odkup: (nosilec: Agencija Spirit): razpis zagotovi podporno okolje (svetovalce), delno subvencijo za kritje administrativnih stroškov preoblikovanja, delno posojilo za delavski odkup, delno garancijo za komercialno posojilo.

¹¹² V Franciji poznajo t.i. začasne lastniške vstopne v postopkih delavskih odkupov podjetij v obliki delavskih zadrug za obdobje do 7 let. V tem času začasni lastnik/investitor nima upravljalnih pravic, samo nadzorne. V francoskem primeru gre za začasni vstop zasebnega sklada v lasti zadružnega gibanja. Vir: *Les Scop. Spletna stran francoske konfederacije delavskih zadrug*. Dostopno na: <http://www.les-scop.coop/sites/en/index.html#> (na dan 15.2.2018).

Razpis - APZ - "kapitalizacija brezposelnosti"¹¹³: osebam, ki so brezposelne ali jim preti izguba zaposlitve, naj ZRSZ omogoči, da namesto prejemanja nadomestila za brezposelnost v primeru ustanovitve zadruga ali drugega socialnega podjetja v enem znesku prejmejo izplačilo nadomestila za brezposelnost za vse pripadajoče mesece.

Kratkoročni program ukrepov – akcijski načrt 2019-2020 - tabela ukrepov

TABELA UKREPOV - 17 ukrepov za obdobje 2019-2020. Trije izmed ukrepov se izjemoma nanašajo na obdobje v 2018, saj časovno zamikanje v 2019 ne bi bilo smiselno in učinkovito.

Ukrep 1	SVET ZA SOCIALNO EKONOMIJO (sistemski ukrep)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa - formiranje Sveta za socialno ekonomijo - zagotavljanje sekretariata za Svet - tekoče delovanje Sveta	Aktivnosti ukrepa - izvedba izbora in imenovanja članov Sveta - delovanje sekretariata za Svet - priprava pravilnika delovanja sveta ter programa dela Sveta za dvoletno obdobje	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: - MGRT	Potencialni izvajalci in podizvajalci: - CNVOS (za izvedbo postopa izbora predstavnikov sektorja SE)	
Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - uslužbenci ministrstev in vladnih služb - predstavniki strokovne javnosti	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - ustrežanje pogojem glede na ZsocP-A	
Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.4.2018	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: - formiranje Sveta: do 31.5.2018 - delovanje Sveta: trajno	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: - potrebna je ocena MGRT	Vir finančnih sredstev: - proračun RS	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / <u>NE</u>
Poročanje	Način poročanja: - resorno ministrstvo	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje: 1 Svet	
Opombe	Pomembno je, da so predstavniki sektorja SE v Svetu izbrani v skladu s sprejetimi postopki imenovanja predstavnikov nevladnega sektorja, ki jih je razvil CNVOS, saj gre za postopek, ki ga kot legitimnega priznava večina akterjev, ki jih štejemo v sektor SE.		

¹¹³ Tovrsten ukrep smo v Sloveniji že poznali v začetku 90-tih, ko so ugašala velika podjetja in so posamezniki imeli možnost "izplačila 24 plač" v primerih, če so registrirali samostojno dejavnost kot s.p. ali odprli podjetje. Prav tako podoben model poznajo v Španiji za primere delavskih odkupov podjetij, ki jim preti zaprtje.

Ukrep 2	STRATEGIJA RAZVOJA SOCIALNE EKONOMIJE V SLOVENIJI 2019-2029 (sistemski ukrep)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa - priprava in sprejem Strategije - vključitev vseh deležnikov SE v proces priprave strategije ter poenotenje glede ciljev	Aktivnosti ukrepa - facilitacija procesa priprave in strateške delavnice - pisanje strategije - sprejem strategije	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: - MGRT - KPV - Svet za socialno ekonomijo	Potencialni izvajalci in podizvajalci: - nacionalne mrežne organizacije različnih (pod)skupin SE: za NVO, so.p., zadruga, IP in ZC.	
Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - vsi deležniki SE - vključitev v strateške delavnice (širok krog deležnikov); vključitev v pisanje strategije (ožji strokovni krog deležnikov)	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - v skladu z ZsocP-A - v skladu s pravili nacionalnih mrež deležnikov	
Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.6.2018	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: - proces priprave Strategije do 31.10.2018 - sprejem Strategije do 31.12.2018	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: - ocena MGRT	Vir finančnih sredstev: - proračun RS	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / NE
Poročanje	Način poročanja: - resorno ministrstvo	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje: 1 strategija	
Opombe	V pripravo Strategije morajo biti vključeni vsi deležniki SE. Smernice iz tega dokumenta so lahko razumljene samo kot izhodišče za razpravo, ki bo smiselnosti predlaganih strateških in operativnih ciljev morda v celoti ali delno pritrdila, morda pa jih celo v veliki meri zavrgla.		
Ukrep 3	ZAKON O SOCIALNI IN SOLIDARNOSTNI EKONOMIJI (normativni ukrep - nov zakon)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa: - sprejet krovni zakon »Zakon o socialni in solidarnostni ekonomiji«	Aktivnosti ukrepa: - priprava osnutka zakona (na temelju Strategije in strokovnega dela Sveta) - javna razprava - sprejem zakona	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: - MGRT - Svet za socialno ekonomijo	Potencialni izvajalci in podizvajalci: - strokovne in mrežne organizacije s področja SE	

Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - vsi deležniki SE	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - v skladu z ZsocP-A - v skladu s Strategijo	
Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.1.2019	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: - do 31.10.2019 – osnutek zakona - do 31.12.2020 (sprejem zakona)	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: - potrebna ocena MGRT	Vir finančnih sredstev: - proračun RS	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / <u>NE</u>
Poročanje	Način poročanja: - resorno ministrstvo, Vlada RS	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje: 1 zakon	
Opombe	Gre za krovni zakon SE, zato je ključno, da je v pripravo zakona vključen celoten sektor SE (so.p., zadruga, NVO, IP, ZC) in vsa resorna ministrstva za te pod-skupine.		
Ukrep 4	ZAKON O DELAVSKIH ODKUPIH (normativni ukrep - nov zakon)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa: - sprejem Zakona o delavskih odkupih - priprava strokovnih izhodišč za oblikovanje Sklada za delavske odkupe	Aktivnosti ukrepa: - priprava osnutka zakona (na podlagi Strategije, v skladu z ugotovitvami pilotnih projektov) - javna razprava - sprejem zakona	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: - MGRT - Svet za socialno ekonomijo	Potencialni izvajalci in podizvajalci: - strokovne organizacije za področje združništva in strokovne organizacije za področje podjetniškega prestrukturiranja	
Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - širok krog deležnikov s področja združništva ter področja gospodarstva - vključitev v pripravo zakona	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - vsebinska in sektorska povezanost s tematiko zakona	
Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.1.2019	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: - 31.10.2019 - priprava osnutka - 31.12.2020 - sprejem zakona	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: - potrebna ocena resornega ministrstva	Vir finančnih sredstev: - proračun RS	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / <u>NE</u>
Poročanje	Način poročanja: - resorno ministrstvo in Vlada RS	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje: 1 zakon	

Opombe	Pred sprejemom zakona je potrebno izvesti pilotne projekte (ukrep 15) delavskih odkupov, da se preverijo izhodišča in potrebe na terenu.		
Ukrep 5	ZAKON O ZADRUGAH (normativni ukrep - novela zakona)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa - prenos pristojnosti za zakon z MKGP na MGRT - sprejem sprememb zakona ZZad	Aktivnosti ukrepa - pregled do zdaj zbranih predlogov sprememb zakona ZZad - izvedba strokovnih delavnic in priprava sprememb - sprejem sprememb zakona ZZad	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: - MGRT	Potencialni izvajalci in podizvajalci: - strokovne organizacije za področje združništva	
Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - vsi deležniki združnega sektorja	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - povezanost z vsebinami zakona	
Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.1.2019	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: 30.6.2020 – sprejem sprememb zakona	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: - potrebna ocena resornega ministrstva	Vir finančnih sredstev: - proračun RS	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / ☒ NE
Poročanje	Način poročanja: - resorno ministrstvo, Vlada RS	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje: 1 sprememba zakona	
Opombe	V letu 2015 je usklajena široka skupina strokovnjakov za področje združništva že sprejela več kot dvajset sklepov o tem, katere spremembe ZZad so potrebne. Ta dokument je dostopen na MGRT in KPV in pri piscih tega dokumenta.		
Ukrep 6	STATISTIČNO IN ANALITIČNO SPREMLJANJE SEKTORJA SOCIALNE EKONOMIJE (sistemski ukrep)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa: - usklajeno spremljanje statistike za vse skupine subjektov SE in SE sektor v celoti - izdelana letna poročila za vse skupine subjektov SE in SE sektor v celoti - nova evidenca subjektov SE pri resornem ministrstvu (zdaj evidenca so.p., ki vključuje premalo parametrov in nima potenciala za potrebne analize)	Aktivnosti ukrepa: - zagotovitev kadrov pri izvajalcih (SURS in AJ PES) - oblikovanje parametrov statističnega in analitičnega spremljanja sektorja - izvedba pilotnih spremljanj in analiz	

Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa - SURS	Potencialni izvajalci in podizvajalci: - Ajpes - UMAR	
Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - izvajalci (javne agencije za statistiko, merjenje, analize) - udeleženci priprave podlag tudi strokovne organizacije SE	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - strokovne javne uradne institucije - strokovne organizacije na področju SE	
Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa 1.1.2019	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: - pilotna izvedba spremljanja in analiz v 1. polletju leta 2020 za pripravo analiz za leto 2019	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: - potrebna ocena izvajalcev	Vir finančnih sredstev: - proračun RS	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / ☒ NE
Poročanje	Način poročanja: - notranje izvajalec - Vladi RS	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje: - 1 celovit sistem spremljanja in merjenja sektorja SE, - 1 nova evidenca pri resornem ministrstvu	
Opombe	Gre za ključen ukrep za razvoj sektorja SE v Sloveniji, saj trenutno ni možnosti določanja izhodiščnih vrednosti, meril spremljanja, meril uspešnosti itd. za sektor SE v celoti, da bi lahko primerno oblikovali strategije, ukrepe in evalvacije.		
Ukrep 7	METODOLOGIJA MERJENJA DRUŽBENIH UČINKOV (sistemski ukrep)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa: - izdelana Metodologija merjenja družbenih učinkov - izdelan sistem usposabljanja deležnikov SE o merjenju družbenih učinkov in izvedenih vsaj 20 poldnevni delavnic usposabljanja	Aktivnosti ukrepa: - izvedeno javno naročilo za pripravo Metodologije merjenja družbenih učinkov in izvedbo delavnic usposabljanja deležnikov SE o merjenju družbenih učinkov	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa - MGRT	Potencialni izvajalci in podizvajalci: - prijavitelji na razpisano javno naročilo so lahko konzorciji strokovnih organizacij na področju SE z referencami s področja merjenja	
Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - vsi deležniki SE	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - izvajalec javnega naročila – konzorcij strokovnih organizacij - udeleženci delavnic – vsi deležniki sektorja SE	

Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.1.2019	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: - 30.6.2019 – priprava Metodologije - 31.10.2019 – sprejem Metodologije (Pravilnik) - do 31.5.2020 – izvedba 20 delavnic usposabljanja za vse deležnike SE	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: 50.000	Vir finančnih sredstev: - ESRR - proračun RS	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / NE (preveriti, ali udeležba podjetij SE sektorja na delavnicah pomeni državno pomoč!)
Poročanje	Način poročanja: - resorno ministrstvo	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje: - 1 metodologija, - 20 delavnic usposabljanja	
Opombe	Priprava metodologije je zahtevna, zato bi bilo dobro: da se z javnim naročilom da prednost konzorciju pred samostojnim izvajalcem, da se zahteva odlične reference konzorcija, ter da se javno naročilo izvede že v letu 2018 in se tako zagotovi dovolj časa.		
Ukrep 8	INFORMIRANJE DELEŽNIKOV V JAVNEM SEKTORJU (informacijski in organizacijski ukrep)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa - informiranje vseh deležnikov v javnem sektorju o SE - motiviranje deležnikov v javnem sektorju za njihov doprinos k izboljšanju pogojev za razvoj SE - procesne in postopkovne izboljšave za subjekte SE	Aktivnosti ukrepa - priprava informativnih gradiv - izvedba informativnih obiskov, sestankov, usposabljanj - zbiranje ugotovljenih možnih procesnih in postopkovnih izboljšav za SE - uvedba procesnih in postopkovnih izboljšav	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: - MGRT	Potencialni izvajalci in podizvajalci - strokovne organizacije s področja SE	
Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine: - vsa ministrstva - SURS, AJPES, UMAR - sodniki sodnih registrov (združenje) - upravne enote (oddelki za registracijo društev in drugi) - SPIRIT, SPS, SRRS - združenja občin in mestnih občin - ZRSZ, Centri za socialno delo - regionalne razvojne agencije In drugi deležniki SE v javnem sektorju.	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - vključitev v informiranje in usposabljanje - vključitev v pripravo izboljšav v postopkih in procesih	

Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.1.2019	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa - stalna aktivnost resornega ministrstva - okrepljene aktivnosti v začetni fazi do 30.6.2020	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: - potrebna ocena resornega ministrstva	Vir finančnih sredstev: - proračun RS	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / NE
Poročanje	Način poročanja: - resorno ministrstvo, Vlada RS	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje: - 200 informiranih posameznikov v javnem sektorju, - 20 vpeljanih procesnih izboljšav	
Opombe	Ključno se je zavedati, da lahko z majhnimi procesnimi in postopkovnimi izboljšavami z minimalnim finančnim vložkom mnogo prispevamo k boljšim pogojem za razvoj sektorja SE. Npr. problem nemožnosti vpisovanja zadrug v register prostovoljskih organizacij, ki bi ga lahko odpravili s procesno izboljšavo ali minimalnimi spremembami pravilnikov na notranjih nivojih resornih organov.		
Ukrep 9	LETNI RAZPIS: NEPOVRATNI VIRI ZA PROGRAME PODPORNEGA OKOLJA ZA RAZVOJ SOCIALNE EKONOMIJE (finančni mehanizem)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa: - zagotoviti strokovno podporo pri zagonu in razvoju subjektom SE - krepiti strokovne standarde v sektorju SE (usposabljanje strokovnjakov) - krepiti mreženje med subjekti SE v Sloveniji ter mreženje nacionalnih mrežnih organizacij v evropskih in svetovnih mrežah	Aktivnosti ukrepa – izveden razpis, ki vsebuje: - sklop A: programi strokovne podpore za zagon in razvoj subjektov SE - sklop B: usposabljanja strokovnjakov v podpornem okolju SE - sklop C: mreženje in mednarodno povezovanja (vključujoč članarine) za podporne organizacije SE	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: MGRT	Potencialni izvajalci in podizvajalci	
Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - podporne organizacije za razvoj SE	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - subjekti zasebnega prava, ki so podporne organizacije za razvoj sektorja SE (izkazane reference vsaj 3 leta) - smiselno je podpreti 3 – 6 podpornih programov razpršeno po državi	

Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa 1.1.2019	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: - vsakoletni razpis - prvi razpis izveden v 1. četrtnetu 2019, drugi v 1. četrtnetu 2020 itd.	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: Predlagamo 700.000 EUR (v letu 2019 350.000 ter v letu 2020 350.000)	Vir finančnih sredstev: - ESRR - proračun RS (+ 15% lastna udeležba prijavitelja)	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / NE (preveriti, ali udeležba podjetij SE sektorja na delavnicah in svetovanjih pomeni državno pomoč!)
Poročanje	Način poročanja: - letno poročanje resornemu ministrstvu	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje po dveh letih – konec 2020: - 100 podprtih subjektov SE - 5 delujočih programov strokovne podpore - 3 delujoče nacionalne mreže v sektorju SE - vključenost v 5 mednarodnih mrež - usposobljenih 10 strokovnjakov za SE	
Opombe	Ta razpis je treba izvesti vsaj 3 mesece pred razpisom za nepovratna in povratna sredstva za subjekte SE, tako da je subjektom SE hkrati zagotovljena strokovna pomoč pri pridobivanju in koriščenju virov za zagon in razvoj svojih podjetij. Vključenost v programe podpornega okolja je v razpisih za zagon in razvoj točkovana z dodatnimi točkami, tako da se s tem motivira subjekte SE za pridobivanje znanja in veščin.		
Ukrep 10	LETNI RAZPIS: NEPOVRATNI VIRI ZA ZAGON IN RAZVOJ SUBJEKTOV SOCIALNE EKONOMIJE (finančni mehanizem)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa - polnomočenje skupnosti za razvoj iniciativ s potencialom razvoja SE - zagon novih subjektov SE - krepitev obstoječih subjektov SE skozi spodbujanje razvoja novih produktov in dodatnega zaposlovanja - krepitev obstoječih subjektov SE skozi spodbujanje demokratične organiziranosti subjektov SE	Aktivnosti ukrepa – izvedba razpisa, ki vsebuje: - Sklop A – podpora iniciativ za razvoj subjektov SE (manjši del razpisa namenjen neformalnim iniciativam s potencialom za razvoj SE vsebin v lokalnih okoljih) - Sklop B – podpora zagonu subjektov SE (manjši del razpisa) - Sklop C – podpora razvoju subjektov SE (večji del razpisa) - Sklop D – podpora krepitvi demokratične organiziranosti subjektov SE ter notranje-organizacijskih pogojev za zagotavljanje trajnosti subjektov SE	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: MGRT	Potencialni izvajalci in podizvajalci: - možni izvajalec ukrepa: SPS	

Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - subjekti SE	Pogoji za vključitev v aktivnosti: Sklop A: vsi subjekti SE Sklop B: subjekti SE mlajši od 6 mesecev Sklop C: vsi subjekti SE Sklop D: subjekti SE, ki imajo formalno pravno člansko organiziranost (društva, zadruga, G.I.Z., vzajemne)	
Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.1.2019	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: - vsakoletni razpis - prvi razpis izveden v 2. četrletju 2019, drugi v 2. četrletju 2020 itd.	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: Predlagamo skupno za dve leti 4.000.000 EUR (2.000.000 v letu 2019 in 2.000.000 v letu 2020.	Vir finančnih sredstev: - ESRR - proračun RS (+ 15 % lastna udeležba prijavitelja)	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? <u>DA</u> / NE
Poročanje	Način poročanja: - poročanje o projektu resornemu ministru (ali izvajalcu ukrepa, če je drugi)	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: pričakovano stanje po dveh letih 2020: - podprtih 100 subjektov SE	
Opombe	Pomembno je, da je ta razpis izveden vsaj 3 mesece po razpisu za podporno okolje. Priporočljivo je, da se ta razpis izvede hkrati z razpisi za povratne vire (ukrep 11 in 12), in sicer tako, da se razpisa ne izključujeta, temveč da se prijavitelje celo vzpodbuja h koriščenju več ukrepov hkrati pri pripravi zaprte finančne konstrukcije predvidenega projekta (seveda ob upoštevanju prepovedi dvojnega financiranja). Subjekt, ki se v letu 2019 prijavi na npr. Sklop B, se lahko v letu 2020 prijavi na Sklop C ali D ipd.		
Ukrep 11	LETNI RAZPIS: POVRATNI VIRI (MIKROKREDITI) ZA ZAGON SUBJEKTOV SOCIALNE EKONOMIJE (finančni mehanizem)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa - spodbujanje mikro-podjetniških iniciativ v sektorju SE skozi mikrofinanciranje s povratnimi viri z minimalnimi stroški odobritve in vodenja posojila ter z nizkimi zahtevami za garancije	Aktivnosti ukrepa - izvedba razpisa za mikrokredite (do maksimalno 25.000 eur na prijavitelja)	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: MGRT	Potencialni izvajalci in podizvajalci: - možni izvajalec SPS ali SRRS	

Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - vsi subjekti SE	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - predstavljen podjetniški podjem z zaprto finančno konstrukcijo	
Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.1.2019	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: - vsakoletni razpis - prvi razpis izveden v 2. četrletju 2019, drugi v 2. četrletju 2020 itd.	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: Povratni viri: 1.500.000 EUR (v letu 2019 750.000 in v letu 2020 750.000)	Vir finančnih sredstev: - sklad (v primeru, če je izvajalec SRRS) - proračun RS (če je izvajalec SPS)	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? <u>DA</u> / NE
Poročanje	Način poročanja: Poročanje o projektu (resornemu ministrstvu oziroma izvajalcu ukrepa)	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 28 (stanje SPS – razpis za mikrokredite 2016) pričakovano stanje: 88 (30 novih prejemnikov mikrokredita v 2019 in 30 v 2020)	
Opombe	Pomembna povezava z ostalimi ukrepi (glej ukrepe 9 in 10)		
Ukrep 12	POVRATNI VIRI (POSJILA IN GARANCIJE) ZA RAZVOJ SUBJEKTOV SOCIALNE EKONOMIJE (finančni mehanizem)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa: - razvoj novih produktov v subjektih SE - spodbujanje delavskih odkupov podjetij v obliki delavskih zadrug	Aktivnosti ukrepa - izvedba razpisa, ki vključuje: - Sklop A (posojila za razvoj novih produktov) - sklop B (posojila za podporne organizacije SE za projekte) - sklop C (za delavske odkupe) - izvedba evalvacije razpisa z namenom priprave smernic za oblikovanje Razvojnega sklada za socialno ekonomijo	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: Slovenski regionalno razvojni sklad in/ali Slovenski podjetniški sklad	Potencialni izvajalci in podizvajalci	

Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - subjekti SE - delavske zadruga (novoustanovljene za namene odkupa podjetja)	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - v skladu z ZsocP-A, Zzad in drugo zakonodajo ter Strategijo - subjekti SE za podjeme (do 100.000 eur) - podporne organizacije za razvoj SE za izvedbo odobrenih projektov (do 100.000 eur) - delavske zadruga za izvedbo odkupov (do 400.000 eur)	
Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.1.2019	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: - vsakoletni razpis - prvi razpis izveden v 2. četrletju 2019, drugi v 2. četrletju 2020 itd.	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: Predlagamo 1.800.000 EUR za dve leti (900.000 v letu 2019 in 900.000 v letu 2020). Od tega je skupno 700.000 za delavske odkupe iz ukrepa št. 15	Vir finančnih sredstev: - sklad (v primeru, če je izvajalec SRRS) - proračun RS (če je izvajalec SPS)	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / NE
Poročanje	Način poročanja: Poročanje o projektu (resornemu ministrstvu oziroma izvajalcu ukrepa)	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje: v dveh letih: - podprtih 30 subjektov SE s posojili - podprta 2 pilotna projekta delavskih odkupov v obliki delavskih zadrug	
Opombe	Podrobne pogoje, možne kombinacije in razmerja glede na možne vire glede posojil in garancij za posojila mora pripraviti strokovna institucija za to področje, saj to področje presega poznavanje pripravljalcev tega dokumenta.		
Ukrep 13	LETNI RAZPIS: NEPOVRATNI VIRI ZA SUBVENCIONIRANJE ZAPOSLOVANJA RANLJIVIH SKUPIN TER MENTORJE V SUBJEKTIH SOCIALNE EKONOMIJE (finančni mehanizem)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa - vključevanje ranljivih skupin - usposabljanje ranljivih skupin za delo - krepitev subjektov SE	Aktivnosti ukrepa - sofinanciranje zaposlovanja - financiranje aktivnosti mentorjev vključenih - financiranje morebitnih dodatnih usposabljanj za vključene osebe	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: - MDDSZ	Potencialni izvajalci in podizvajalci: - ZRSZ	

Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - subvencionirana zaposlitev v subjektu SE za obdobje 2 let (postopno zmanjševanje višine subvencije od 100 % do 0 po dveh letih)	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - ranljive skupine oseb (prijavljeni v evidenci ZRSZ ter drugi brezposelni, nešolajoči)	
Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: - 2. četrletje 2019	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: - redni vsakoletni razpisi (po vzgledu javnih del, s predvidljivimi cikli in pogoji)	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: - izračun MDDSZ	Vir finančnih sredstev: - proračun RS - ESS	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / <u>NE</u>
Poročanje	Način poročanja: - redna letna poročila	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 oseb vključenih pričakovano stanje: 200 vključenih oseb (100 v letu 2019, 100 v letu 2020)	
Opombe			
Ukrep 14	NEPOVRATNA SREDSTVA: RAZPIS ZA PILOTNE PROJEKTE VZPOSTAVITVE RAZVOJNIH CENTROV SOCIALNE EKONOMIJE (finančni mehanizem)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa: - vzpostavitev razvojnega centra za socialno podjetništvo - vzpostavitev razvojnega centra za združništvo - vzpostavitev razvojnega centra za invalidska podjetja in zaposlitvene centre	Aktivnosti ukrepa - razpis za pilotne projekte za vzpostavitev razvojnih centrov - pridobitev strokovnih standardov - spremljanje trajnosti razvojnih centrov po koncu pilotnih projektov	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: - MGRT	Potencialni izvajalci in podizvajalci	
Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - strokovne organizacije podpornega okolja za SE	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - subjekti zasebnega prava, ki so podporne organizacije za razvoj SE (izkazane reference vsaj za 3 leta) - ustrežanje strokovnim pogojem v skladu z ZsocP in drugo zakonodajo ter Strategijo	
Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.1.2019 (enkratna izvedba razpisa – piloti)	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: 31.12.2020	

Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: 1.100.000 EUR	Vir finančnih sredstev: - ESRR - proračun RS	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / <u>NE</u>
Poročanje	Način poročanja: - poročilo o izvedbi projekta	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje: - 3 razvojni centri - 3 strokovni standardi	
Opombe	Splošni cilj tega ukrepa je izboljšanje in poenotenje strokovnih standardov na področju SE. Razvojni centri morajo pripraviti strokovne standarde za svoja področja SE in jih kot enega rezultatov projekta predati resornemu ministrstvu.		
Ukrep 15	PILOTNI PROJEKT IZVEDBE DELAVSKIH ODKUPOV PODJETIJ V OBLIKI DELAVSKIH ZADRUG (kombinirani ukrep v obliki poziva za vključitev v program)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa - izvedba 2 pilotnih projektov delavskih odkupov podjetij v obliki delavskih zadrug - oblikovanje strokovne ekipe za spremljanje delavskih odkupov ter oblikovanje standardnega postopka za delavske odkupe	Aktivnosti ukrepa - izvedba poziva za vključitev v program - izvedba strokovne podpore lastnikom podjetij (prodajalcem) in zaposlenim (kupcem) - pilotna izvedba kombinacije posojil in garancij - izvedba evalvacije pilotov in priprava smernic za zakonodajo	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: SPIRIT (v okviru programa trajnostnih poslovnih strategij in modelov)	Potencialni izvajalci in podizvajalci - strokovne organizacije s področja združništva ter drugi strokovnjaki za podjetniško in finančno prestrukturiranje - Slovenski regionalno razvojni sklad - Slovenski podjetniški sklad - SID banka in druge banke	
Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - skupine delavcev, ki želijo odkupi podjetje, v katerem so zaposleni - lastniki podjetij, ki želijo prodati svoje podjetje svojim zaposlenim	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - izražena pripravljenost lastnika, da želi prodati svoje podjetje svojim zaposlenim in izražena volja vsaj 25 % zaposlenih, da želijo kupiti podjetje od lastnika - velikost podjetja za odkup – MSP (zdrava podjetja ali podjetja v težavah)	

Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.1.2019	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: 31.12.2019 – izvedena 2 pilota 30.6.2020 – izvedena evalvacija pilotov in prenos ugotovitev v predlog zakona o delavskih odkupih ter drugo povezano zakonodajo	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: Predlagamo 50.000 EUR nepovratnih sredstev in 700.000 EUR povratnih – posojila in garancije (odvisno od velikosti podjetij za delavski odkup)	Vir finančnih sredstev: - ESRR - proračun RS - skladi in banke	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / NE
Poročanje	Način poročanja - poročilo o projektu - evalvacija pilotnih projektov za namene priprave zakonodaje na področju delavskih odkupov	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje: - 2 izvedena delavska odkupa v obliki delavskih zadrug - 1 smernice za zakonodajo o delavskih odkupih	
Opombe	Pilotna projekta delavskih odkupov morata biti izvedena s primerno strokovno podporo domačih in tujih strokovnjakov, izbrana morata biti dva obvladljiva pilotna projekta, da ne se ne ogrozi vključenih podjetij in zaposlenih ter da se iz pilotov pridobijo potrebne izkušnje pred sprejemom delavsko-odkupne zakonodaje.		

Ukrep 16	ŠTUDIJA IZVEDLJIVOSTI – PROGRAM DEINSTITUCIONALIZACIJE »SKUPNOSTNA SKRB« (sistemski ukrep)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa: - pripravljena celovita študija izvedljivosti delne deinstitutionalizacije na področju »skupnostne skrbi« - pripravljena izhodišča za javnih razpis za sofinanciranje programov »skupnostne skrbi«	Aktivnosti ukrepa: - izvedba javnega naročila za pripravo študije izvedljivosti	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: MDDSZ	Potencialni izvajalci in podizvajalci - strokovne organizacije iz sektorja SE	
Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - strokovne organizacije iz sektorja SE (kot izvajalci po javnem naročilu)	Pogoji za vključitev v aktivnosti: - strokovne reference na področju raziskovanja in razvoja skupne skrbi	

Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.5.2018	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: 30.11.2018	
Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: 50.000 EUR	Vir finančnih sredstev: - proračun RS	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? DA / <u>NE</u>
Poročanje	Način poročanja - poročanje pristojnemu ministrstvu	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje: 1 študija izvedljivosti s smernicami za pripravo javnega razpisa	
Opombe	Ta študija je nujna, da se preveri, kateri del »skupnostne skrbi« in PHS-osebne in gospodinjske storitve, bi se lahko iz institucionalnega in javnega sektorja prenesel na skupnost v izvajanje subjektom SE.		
Ukrep 17	JAVNI RAZPIS (NEPOVRATNA SREDSTVA ZA IZVEDBO PROGRAMA DEINSTITUCIONALIZACIJE) – SOFINANCIRANJE PROGRAMOV »SKUPNOSTNA SKRB« (finančni ukrep)		
Opis ukrepa	Cilji ukrepa: - prenos dela skrbstvenih funkcij z javnih institucij na skupnost (na subjekte SE) - krepitev subjektov SE za izvajanje »skupnostne skrbi« in PHS-osebnih in gospodinjskih storitev - zagotavljanje kvalitetnih skrbstvenih storitev za prebivalce	Aktivnosti ukrepa: - izvedba javnega razpisa za sofinanciranje programov skupnostne skrbi - spremljanje in evalvacija z namenom priprave novih tovrstnih programov	
Nosilec in izvajalci ukrepa	Odgovorni nosilec ukrepa: MDDSZ	Potencialni izvajalci in podizvajalci:	
Upravičenci ukrepa	Ciljne skupine in način vključitve v aktivnosti ukrepa: - uporabniki (prebivalci, ki potrebujejo skupnostno skrb: starejši, otroci, osebe s posebnimi potrebami itd.) - izvajalci programov subjekti SE, ki ustrezajo pogojem za vključitev	Pogoji za vključitev v aktivnosti: Izvajalci: - subjekti SE (so.p., zadruga, IP, ZC, NVO), ki so po definiciji SE osebe zasebnega prava - vsaj 3 leta reference - ustrežanje strokovnim pogojem (npr. sociala, zdravstvo, usposabljanje ipd.) Uporabniki: ranljive skupine	
Časovnica	Predviden pričetek izvajanja ukrepa: 1.1.2019	Predvideno trajanje izvajanja ukrepa: 31.12.2020	

Finančna sredstva	Potrebna finančna sredstva: Potrebna ocena MDDSZ (predvidevamo, da govorimo o več deset milijonih EUR, če je deinstitutionalizacija res resna politična prioriteta)	Vir finančnih sredstev: - ESS - proračun države (finančna soudeležba izvajalcev - odvisno od ugotovitev študije izvedljivosti)	Ali aktivnost predstavlja državno pomoč? <u>DA</u> / NE
Poročanje	Način poročanja Poročanje o projektu resornemu ministrstvu.	Merila za ocenjevanje doseganja ciljev ukrepa: izhodiščno stanje: 0 pričakovano stanje: - število programov skupnostne skrbi - število izvajalcev skupnostne skrbi - število uporabnikov skupnostne skrbi	
Opombe	Ta ukrep bo lahko oblikovan šele po izvedbi »študije izvedljivosti« iz ukrepa št. 16 zgoraj. Prav tako bodo lahko šele v okviru študije izvedljivosti določena potrebna sredstva ter številčna vrednost kazalnikov. Izvedba tega ukrepa bo podlaga za nove tovrstne ukrepe, zato mora biti primerno evalvirana, da bo zagotovila izboljšanja pri naslednjih razpisih.		

VIRI

Adam, Frane in Igor Bahovec (2015): *O stanju in perspektivah socialnega podjetništva v Sloveniji in Hrvaški = O stanju i perspektivama socialnog poduzetništva u Sloveniji i Hrvatskoj*. Ljubljana: Inštitut za razvojne in strateške analize, Založba IRSA.

AJPES, Dostopno na: https://www.ajpes.si/Letna_porocila/Javna_objava/Seznam_porocil in https://www.google.com/url?q=https://www.ajpes.si/Doc/LP/Informacije/Informacija_LP_drustva_2016.pdf&sa=D&ust=1519121415020000&usg=AFQjCNHnYwm_AT5vLPaydKnYI3z4JayrQw (15.1.2018).

AVSEC, Franci (1996): *Zadružne vrednote, načela in praksa (ob stoletnici Mednarodne zadružne zveze)*, Teorija in praksa, let. 33, 1/1996, str. 48-63.

BABIČ, Karolina (2015): *Zadruga kot primerna oblika krepitve ekonomske demokracije*. Ekonomska demokracija, letn. 19, št. 2. Dostopno na: <https://www.scribd.com/document/269338824/Zadruga-kot-primerna-pravna-oblika-in-model-za-krepitev-ekonomske-demokracije> (24.11.2017).

BRANCO, Davide in drugi (2004): *Uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji: primerjalna študija: Italija, Avstrija, Slovenija*. Pospeševalni center za malo gospodarstvo. Ljubljana. Dostopno na: <http://socialnaekonomija.si/wp-content/uploads/2015/03/uvajanje-socialnega-podjetnistva-v-sloveniji1.pdf> (12.1.2018).

BULAJIČ, Maruša (2012): *Socialne inovacije v Sloveniji*, Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Business Transfers to Employees under the Form of a Cooperative in Europe. CECOP-CICOPA Europe (2013). Dostopno na: <http://www.cecop.coop/Business-Transfers-to-Employees-under-the-Form-of-a-Cooperative-in-Europe> (15.2.2018).

Delovni dokument služb komisije o izkoriščanju zaposlitvenega potenciala osebnih in gospodinjstev. Spremeni dokument k Sporočilu komisije evropskemu parlamentu, svetu, evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij (2012). Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2012:0095:FIN:SL:PDF> (12.11.2017).

EESC recommendations on Social Enterprise (2014): European Economic and Social Committee. Dostopno na: <http://www.eesc.europa.eu/our-work/publications-other-work/publications/eesc-recommendations-social-enterprise> (24.11.2017).

Evidenca socialnih podjetij. MGRT. Dostopno na: http://www.mgrt.gov.si/si/delovna_podrocja/socialno_podjetnistvo/evidenca_so_p/ (27.12.2017).

GOSTIŠA, Mato. *Ekonomska demokracija v 21. stoletju*. Dostopno na: <http://www.delavska-participacija.com/priloge/2519-1.pdf> (23.2.2018).

GREGORČIČ, Marta, ur. in drugi (2018): *Solidarnostne ekonomije*. Tematska številka. Časopis za kritiko znanosti. ČKZ, Ljubljana.

HABOT, Suzana (2017): *Analiza družbenih učinkov izbranega slovenskega socialnega podjetja*. Zaključna strokovna naloga visoke poslovne šole, Univerza v Ljubljani, Ljubljana. Dostopno na: http://www.robaraba.si/zsn_suzana_habot.pdf (27.2.2018).

HABOT, Suzana in Šribar (2018): *Socialno podjetni ali podjetno socialni. »Bilanca« stanja Zadruga Stara roba, nova raba*. Časopis Kralji ulice. Ljubljana.

HRAST, KOJC IN MULEJ (2014): Študija in model merjenja družbenih učinkov socialnih podjetij v Sloveniji, IRDO. Dostopno na: http://www.mgrt.gov.si/si/delovna_podrocja/socialno_podjetnistvo/ (11.1.2018).

Izjava o zadružni identiteti (Uradni dokument ICA – International Co-operative Alliance). Dostopno na: http://brazde.org/wp-content/uploads/2017/06/ICA-Izjava-o-zadru%C5%BEni-identiteti_DefinicijaVrednoteNa%C4%8Dela-1.pdf (24.11.2017).

Končna analiza raziskave SSEDAS: Preobrazbena ekonomija: izzivi in omejitve socialne in solidarnostne ekonomije (SSE) na 55 ozemljih Evrope in sveta (kratka različica). Dostopno na: <http://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2017/05/prevod-ssedas.pdf> (23.2.2018).

KORES, Dolores (2016): *Socialna podjetja in njihovi družbeni učinki – primer zavoda Premiki*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana. Dostopno na: http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska/pdfs/mag_kores-dolores.pdf (24.11.2017).

Kratka predstavitev dolge in zanimive zgodovine zadružništva na Slovenskem (2017): Združenje CAAP, so.p., Maribor (učno gradivo), Dostopno na: <https://www.scribd.com/document/266633099/Kratka-predstavitev-dolge-zgodovine-zadru%C5%BEni%C5%A1tva-na-Slovenskem> (24.11.2017).

Les Scop. Spletna stran francoske konfederacije delavskih zadrug. Dostopno na: <http://www.les-scop.coop/sites/en/index.html#> (5.2.2018).

Manifest civilne družbe za razvoj Slovenije. Za družbo blaginje v trdni mreži življenja. Umanotera. Dostopno na: <http://www.umanotera.org/wp-content/uploads/2018/01/Manifest-civilne-dru%C5%BEbe-za-razvoj-Slovenije.pdf> (23.2.2018).

MESOJEDEC, T. in drugi (2012): *Socialno podjetništvo*. Ljubljana, Salve, Dostopno na: <http://www.socialni-inovatorji.si/knjiga/socialno-podjetnistvo> (24.11.2017).

MURRAY, Caulier-Grice in Mulgan. *The open book of social innovation*.

Nvo sektor: dejstva in številke. CNVOS. Dostopno na: <http://www.cnvos.si/nvo-sektor-dejstva-stevilke/povzetek/> (25.1.2018).

Pravilnik o invalidskih podjetjih. Uradni list RS, št. 117/05.

Pravilnik o zaposlitvenih centrih. Uradni list RS, št. 57/12 in 87/16.

Prenos podjetij na delavske zadruga (zloženka), Združenje CAAP, so.p., Maribor 2017, Dostopno na: http://brazde.org/wp-content/uploads/2017/06/TransfertoCOOPS_zlo%C5%BEenka_slo.pdf (24.11.2017).

Revidirano letno poročilo za leto 2016, Vzajemna zdravstvena zavarovalnica, d. v. z. Dostopno na: <https://www.vzajemna.si/assets/Uploads/Revidirano-letno-porocilo-2016-koncno.pdf> (22.2.2018).

Revizijsko poročilo - Spodbujanje socialnega podjetništva JR1 (2009) in JR2 (2012) Dostopno na: https://www.dropbox.com/s/kj410z9x7uegnvi/SocPodj_revizijsko%20poro%C4%8Dilo.pdf?dl=0

RIFKIN, Jeremy (2007): *Konec dela. Zaton svetovne delavske sile in nastop posttržne dobe*. Ljubljana, Krtina.

SANCHEZ BAJO, Claudia in Bruno Roelants (2015): *Kapital in past zadolževanja : Zadržništvo kot alternativa*. Ljubljana, Modrijan.

SLAPNIK, Tadej (2016): *Socialna podjetja in socialna ekonomija gredo naprej* (prezenacija), Poziv k akciji Ekspertne skupine Evropske komisije za socialno podjetništvo. GECES.

SI-Stat podatkovni portal, Statistični Urad RS, Dostopno na:
<http://www.stat.si/StatWebArhiv/prikazi-novico?id=6182&idp=16&headerbar=14> in
<https://www.google.com/url?q=http://www.stat.si/StatWebArhiv/prikazi-novico?id%3D6904%26idp%3D16%26headerbar%3D14&sa=D&ust=1519121415021000&usq=AFQjCNGY92B2H9WMKlglqoCoSeTaJJanAQ> (8.1.2018).

Slovenski podjetniški sklad, *e-korespondenca* z dne 16.2.2018 in 22.2.2018.

Slovenski podjetniški sklad; spletna stran. Dostopno na:
<http://www.podjetniskisklad.si/sl/razpisi> (22.2.2018).

Social Business Initiative (2012): European Economic and Social Committee Dostopno na: <http://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/social-business-initiative> (24.11.2017).

Spodbujanje delavskih, socialnih in storitvenih zadrug v Republiki Sloveniji. Poročilo Evropske konfederacije delavskih in storitvenih zadrug (2016). CECOP – CICOPA Europe. Poglavlje: Glavni izzivi in združni odgovori, str. 11-25, Dostopno na: <http://brazde.org/wp-content/uploads/2016/11/Poro%C4%8Dilo-CICOPA-Spodbujanje-delavskih-socialnih-in-storitvenih-zadrug-v-Sloveniji1.pdf> (24.11.2017).

Statut vzajemne zdravstvene zavarovalnice, d.v.z.. Dostopno na:
<https://www.vzajemna.si/assets/Statut/statut-24-3-11.pdf> (30.1.2018).

Strasburška deklaracija (2014): Evropska komisija. Dostopno na: http://ec.europa.eu/internal_market/conferences/2014/0116-social-entrepreneurs/docs/strasbourg-declaration_sl.pdf (24.11.2017).

Šiftar, V. (2002): *Trženje v neprofitnih organizacijah: Primer Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.

Transferring your business to your employees. Spletna stran projekta TransfertoCOOPS (2017). Dostopno na: <http://www.transfertocoops.eu/> (15.2.2018).

VESEL, Jadranka (2014): *Alternativne možnosti v ekonomiji*. Dostopno na: <http://www.sinteza.co/wp-content/uploads/2014/07/Vesel-Alternativne-mo%C5%BEnosti-v-ekonomiji.pdf> (22.2.2018).

World Declaration on Worker Cooperatives (2005). Dostopno na:
http://www.cicopa.coop/IMG/pdf/world_declaration_on_worker_coops_en.pdf (15.2.2018).

World Standards of Social Cooperatives (2011). Dostopno na:
<http://www.cecop.coop/World-Standards-of-Social-Cooperatives> (1.1.2018).

Zadruga – želiš ustanoviti? Kratek vodič (zloženska), Združenje CAAP, so.p., Maribor 2016; Dostopno na: <https://www.scribd.com/document/336464265/Zadruga-%C5%B Deli% C5%A1-ustanoviti> (24.11.2017).

Zadruževanje – proces povezovanja v zadružništvu, praktični nasveti za samovodenje skupin (2016). Združenje CAAP, so.p., Maribor (priročnik). Dostopno na: <http://brazde.org/wp-content/uploads/2015/10/Zadru%C5%BEevanje-priro%C4%8Dnik.pdf> (25.1.2018).

Zadruževanje – proces povezovanja v zadružništvu, praktični nasveti za samovodenje skupin (priročnik), Združenje CAAP, so.p., Maribor 2016, Dostopno na: <https://www.scribd.com/document/336463642/Priro%C4%8Dnik-ZADRU%C5%BDEVANJE> (24.11.2017).

Zakon o nevladnih organizacijah (ZNOrg), Predlog zakona o nevladnih organizacijah - v obravnavi.

Zakon o socialnem podjetništvu (ZSocP-A). Uradni list RS, št. xx/2018.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ-M). Uradni list RS, št. 91/2013.

Zakon o ustanovah (ZU). Uradni list RS, št. 70/05 – uradno prečiščeno besedilo in 91/05 – popr.).

Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). Uradni list RS, št. 65/09 – uradno prečiščeno besedilo, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13, 55/15 in 15/17.

Zakon o zadrugah (ZZad). Uradni list RS, št. 97/09 – uradno prečiščeno besedilo.

Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI). Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2 in 98/14.

Zakon o zavarovalništvu (ZZavar-1). Uradni list RS, št. 93/2015.

Zakon o zavodih (ZZ). Uradni list RS, št. 12/91, 8/96, 36/00 – ZPDZC in 127/06 – ZJZP.

Zavod RS za zaposlovanje, *e-korespondenca z gospo Mojco Ulaga*, skrbnico programov javnih del v centralni službi ZRSZ na dan 23.2.2018.

Zbornik o javnih delih ob 25-letnici izvajanja programov. Dostopno na: <https://www.ess.gov.si/obvestila/obvestilo/zbornik-o-javnih-delih-ob-25-letnici-izvajanja-programov> (24.2.2018).

